

Archeus februm faber et medicus. Sive exercitatio medico-practica de usu et methodo rationali, solida, certa et segura, tam in febris intermittentibus, quam periodicis continuis administrandi febrifugorum omnium maximum corticem Peruvianum seu chinam-chinam / Autore Joanne Henrico Cohausen.

Contributors

Cohausen, Johann Heinrich, 1665-1750

Publication/Creation

Amstelodami : Apud Salomonem Schouten, 1731.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mshj2r3f>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

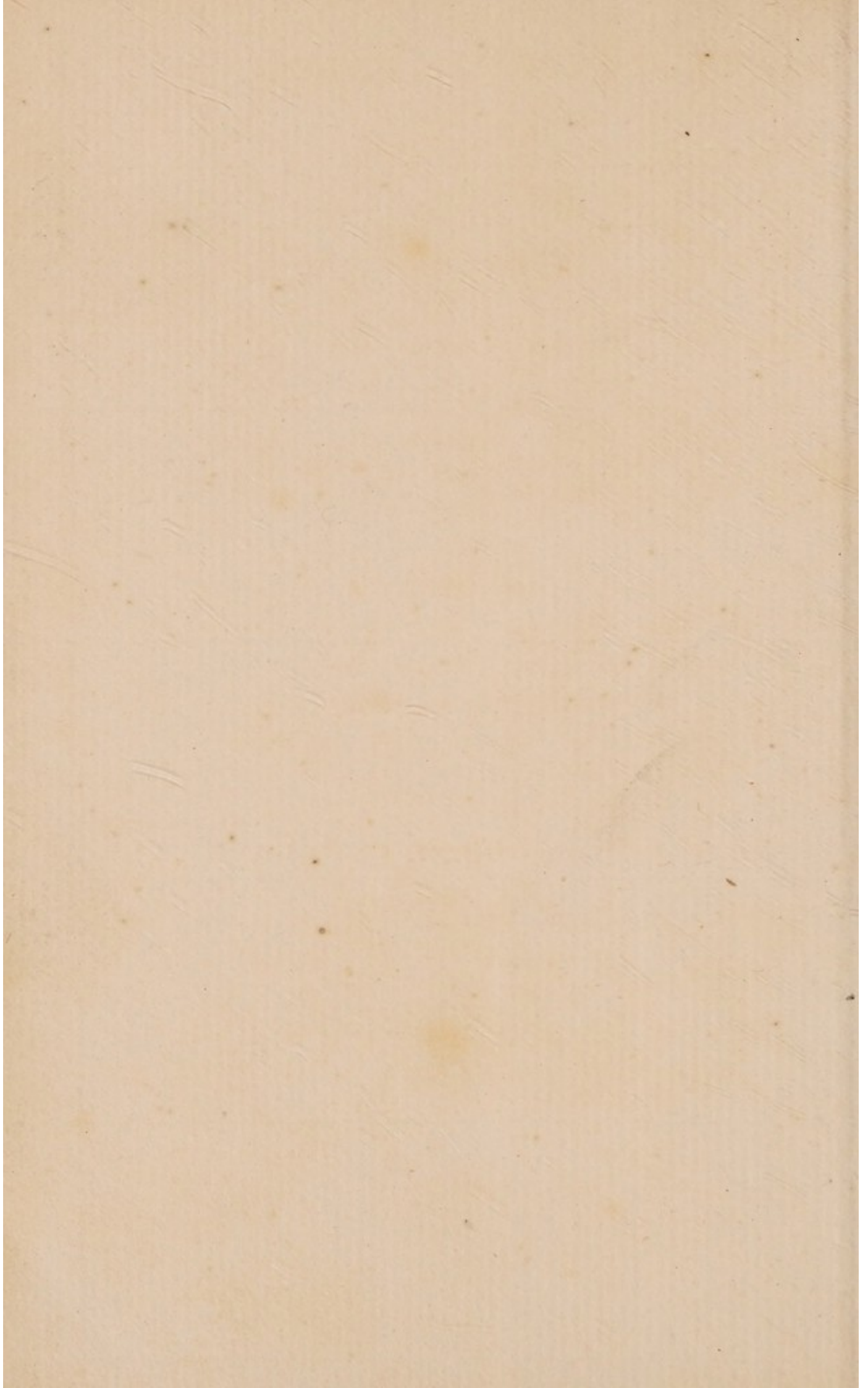

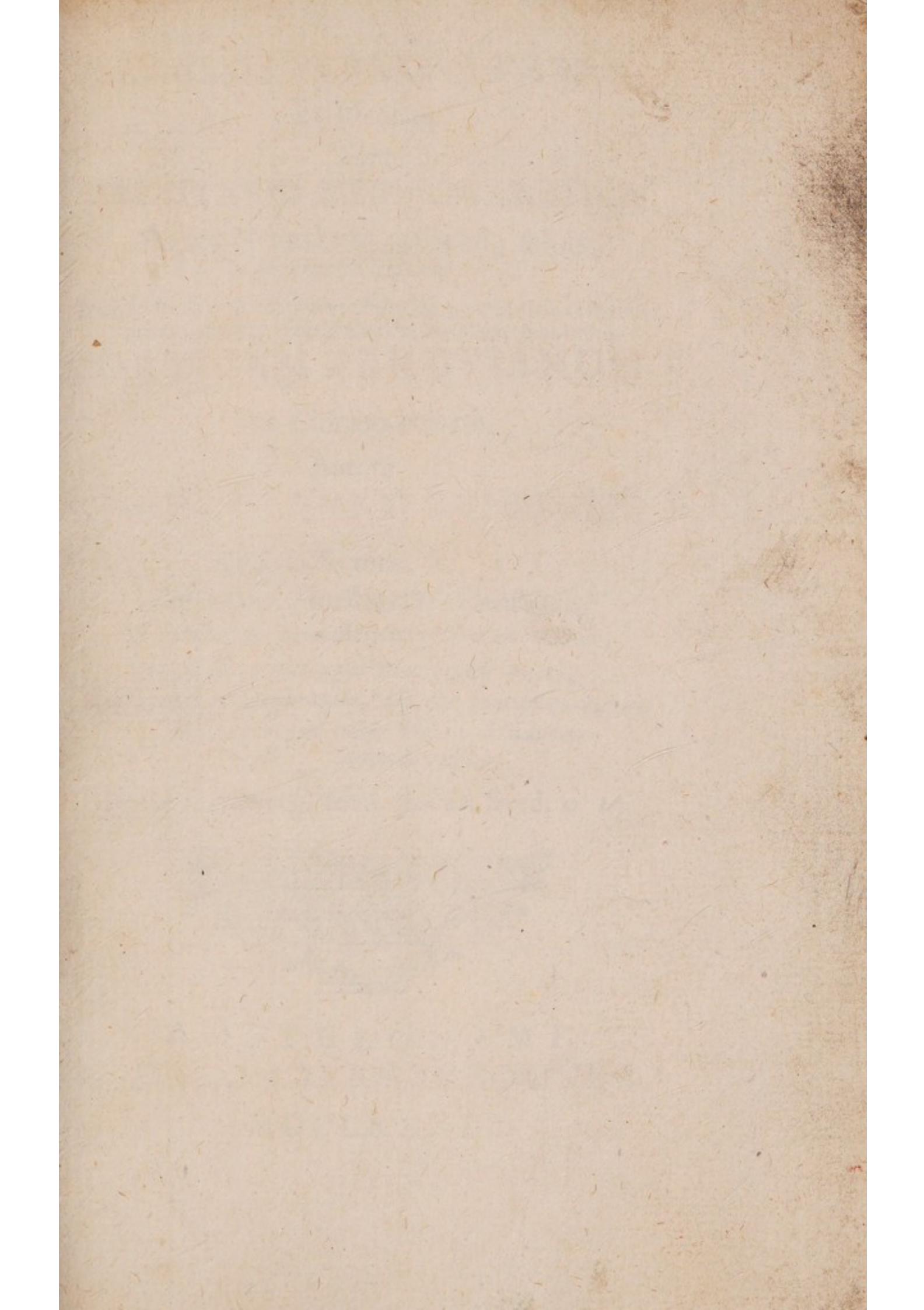
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1881

1881

1881

1881

1881

ARCHEUS FEBRIUM FABER

Et Medicus.

Sive

EXERCITATIO MEDICO-PRACTICA

De usu & methodo rationali, solida,
certa & secura,

Tam in febribus intermittentibus, quàm periodicis continuis
Administrandi febrifugorum omnium maximum

CORTICEM PERUVIANUM

Seu Chinam-chinam,

Autore

JOANNE HENRICO GOHAUSEN,

Hildesio-Saxone. M. D.

Archiatro Horstmaro - Ahufano,

Et Diœceseos Monasteriensis Practico Seniore.

*Cæcus te non agat medicandi ritus,
Non imperet consuetudo, Opinio non præoccupet,
unus te regat amor Veri, Studium
recti, sanandi cupido.*

Hecquet de purg. Med. à Cur. Sord. c 19.

A M S T E L O D A M I,

Apud **SALOMONEM SCHOUTEN.**

M D C C X X I.

Archeo Microcosmi Rectori ;
five Naturæ
Antiquo Medicorum Numini ,
in perpetuum colendo ,
Rationi & Experientiæ ,
Venerandis Veritatis Administris ,
Has observationes & cautelas practicas
Sacras vult Autor.
Vos Jatricæ practicæ Consecranei
iis ,
Quæ sensus ceu verus medicinæ oculus
demonstrat ,
Ne negate fidem ,
Veritatis & Naturæ Decretis
Ad rationis & experientiæ leges statuminatis
Obedientiam præstate.

Reverendissimis & Amplissimis Do-
minis Ecclesiæ Collegiatæ S.
Felicitatis & Illustrissimi Capi-
tuli Vredensis Canonicis
Capitularibus.

D. Bernardo Josepho Menkenio Seniori
& Parocho.

D. Philippo Everhardo Hammio J. V. D.
& subseniori.

D. Jodoco Hermannio Nünningio J. V. D.
Scholastico & Protonotario Apostolico.

D. Henrico Ignatio Nunningio.

D. Christophoro Bernardo Abbingio in
curia Abbatiali Honoris Sacellano

D. Gaudenzio Zumbroock apud Treveros
pariter Canonico.

D. Hermannio Josepho Barcholt Paro-
cho.

D. Francisco Maximiliano de Nahmen.
Dominis & Patronis plurimùm
colendis salutem & felicitatem

Author.

Re-

*Reverendissimi & Amplissimi
Domini.*

Uod tractatulum hunc de
famosissimo Peruano Corti-
ce Kinkinna Clarissimis ves-
tris Nominibus inscribam,
non una est causa, præci-
pua tamen, quòd de argu-
menti, de quo hic pertractat, & postu-
latorum meorum veritate testimonium
præbere possitis omni exceptione majus.
Nam etsi hic in Westphalica etiam re-
gione suos osiores habeat, illos nempe,
qui vel ex incitia artis medicæ vel ex
præjudicio judices esse volunt rei sibi pe-
nitus ignotæ, vos tamen omnes ipsâ in
corporibus vestris experientiâ de ejus tu-
ta energia non nisi laudabile testimonium
perhibere potestis. In recenti vobis ver-
satur memoria ipsum illustrissimum vestræ
Ecclesiæ caput Dominam Abbatissam Ma-
riam Franciscam Comitissam de Man-
derscheid Blankenheim ante triennium fe-
bri continuâ peracutâ cum gravissimis
symp-

symptomatis, quæ dubiam vitæ spem faciebant, periculosissimè decubuisse, quæ tamen isto debitè à me modificato, justo tempore exhibito, temperantibus & confortantibus interpolato, favente cœlo salutem recuperavit, licet sub morbi initium expressis protestata fuisset de china & opio nullatenus exhibendis. Medico tamen stratagemate feliciter decepta vivit ab eo tempore perquam athleticè, quam Superi in longissimam ætatem sospitent. Capituli vestri senior venerandus Dominus Menkenius Sexagenario jam major cum præcedente hyeme ex febris continua catharrali & rheumatica vires admodum frangente lecto affigeretur, ejusdem methodo mea correcti & exhibiti beneficio ita penitus convaluit, ut nunc sine ulla sanitatis labe in viridi senectâ plures adhuc vitæ annos habeat, quos exspectet. Dominus Subsenior vester Hammius ante tres circiter annos à febris gastrica paucos intra dies corticis ope liberatus nunc sanitatis & virium robore nemini secundus in spem vitæ longioris degit prosperrimè. Dominus Nunningius Scholasticus, non tam diætæ aliquo erro-

re quàm nimiâ studiorum fortè intemperie ante biennium dum in febrem continuam intensissimo viscerum æstu linguæ nigredine atque ariditate, summoque longuore comitatam incidens ad faciem Hippocraticam & fere incitas redigeretur, hoc quidem remædii genus primùm nescio quâ apprehensione averſatus poſtea conclamata fere ſalute, cum hoc ultimum vitæ ſuæ aſylum eſſe à me intelligeret, id mea perſuaſione aſſumens paucos intra dies cum *Hygiea* rediit in gratiam, & qui remædii fuerat oſor, in eo τὸ θεῶν expertus exclamare coactus eſt: *ô Divinum remædium!* Germanus ejus Frater in albo veſtro ſupra memoratus à febrī tum tertianâ tum quartanâ per varios annos admodum moleſtante ſe liberationem & conſtantem apyrexiam illi debere gratus agnoſcit. Dominus Abbingius præſentiffimâ corticis virtute non ſemel à febre intermittente liberatus eidem, ſi exigas, teſtimonia laudis præbebit uberrima. Non commemoro cœteros Collegii Veſtri viros ſpectatiſſimos, à furia pariter querquera olim infeſtatos, ne integrum hic condamnè febricitantium noſocomium. In aprico eſt,

est, vestrum esse nullum, qui non salutarem ex hac *Hierâ febrifuga* opem Deo dante expertus *Æsculapio* Gallum gallinaceum obtulerit. Nemo non facilis est, elogia, si necesse foret, decantare de cortice sui sospitatore. Nullus verò vestrum, quod rei caput est, Kinkinnæ usu fugatâ febrî, molestiæ, periculi, aut pravorum symptomatum quidpiam (quod aliàs ex inscita exhibitione sequi pronum est) perpeffus, sed tam laudabili quàm unquam antea Evexiæ restitutus tum de corticis ritè modificati innocentia tum de solida & secura mea illum administrandi methodo, quam hoc in libello doceo, testari potest. Ita jam non in ore trium, ut vulgata habet paræmia, sed octo vestrum indubia veritas consistit. Nescivistis equidem febricitantes, quo remedio à me fueritis tractati, neque hoc scire uni alterive fortè expediisset, intelligitis tamen nunc candidâ libelli hujus revelatione & demonstratione vos non temerè, non empiricè, sed methodo planè rationali, solidâ & securâ tractatos persanatosque esse, ut nemo vestrum ex corticis peruviani usu, fastidioso quodam symptomate se

mulctatum esse dolere possit, utut invidiæ
proceres ringantur.

Nullis igitur nisi vobis Reverendissimi
Domini dedicare visum est Exercitationem
hanc practicam, & quidem in perenne
humillimæ meæ, quâ erga vos omnes at-
que singulos feror, devotionis monimen-
tum, quod vel eo gratius fore futurum
spero, quod sic Nominum vestrorum,
quæ moderno tempore illustrissimi capi-
tuli Vredensis ornamenta sunt, memoria
unâ cum libello nunquam perituro ad
posterios transteratur. Faxit Archiater su-
premus, ut post plura lustra me adhuc
utamini medico, & ego vestro fruam fa-
vorem. Ego vos Divæ *Felicitatis* Ecclesiæ
vestræ Patronæ præpotenti tutelæ com-
mendo, & sub hac ipsi devoveo felicitati.

Dignitatum Vestrarum

Servus & cultor humillimus.

JOANNES HENRICUS
COHAUSEN.

PRÆ-

PRÆFATIO

Ad Lectorem.

E admirando regni Peruani cortice, supremo & vero febrium specifico remedio, sed tot gravato præjudiciis, tot controversiis exagitato, deque tot noxis suspecto peculiari chartæ quicquam committere nunquam in mentem venisset, præsertim cum *Neothæ* meæ idiomate batavo editæ Dissertatione ultimâ de illo jam brevibus egerim, nisi Amplissimi æstimatissimique Amici variorum meorum tractatum, & hujusce quoque, ad lucem publicam Promotoris magni ad non unius in Hollandia medici desiderium petitioni annuere tum amicitiae arctioris nexus, tum gratitudinis & venerationis debitum jussissent.

P R Æ F A T I O.

¶tenim cùm posterioribus hisce annis ob diathesin aëris æstuosam, variasque auræ anomalias, & hinc enervatos vitiatosque corporis humani succos tanta undiquaque terris, etiam Westphalicis Batavisque, febrium omnigenarum incubuerit cohors, quæ innumeros facto etiam immaturo ad tumulum rapuit; plurimi tum Medici tum clinici, ut libitinæ grassantis se furori eriperent, ad corticem peruvianum veluti salutis anchoram & nonnullis reputatum quasi vitæ lignum intrepidè confugerunt. Qui quidem ausus sub directione expertorum Practicorum ita cessit feliciter, ut eucrasia recuperata plenissime & constanter brevi tempore reconvaluerint; alii verò è contrario pariterque non minori numero methodo minùs accurata tractati, in continuas recidivas prolapsi cachexiam adeo per-

P R Æ F A T I O.

pertinacem contraxerint, ut cum Hygæa in gratiam neutiquam redire potuerint, sed diu lemurum & spectrorum instar toti pallidi & exsucco obambulârint, mille diris corticem hunc à se devoratum devoventes; è contra prioribus specificum illud antifebrile ceu remedium quasi divinum in cœlum usque evehentibus. Ex quo quidem contrario effectû & fausto infaustoque apud diversos successu abunde dilucet, parem hujus specifi, quæ aliorum remedium generosiorum, esse fortem, ut usu recto juvandi, abusu nocendi potentiam habeat. Quod non ipsius quidem medicamento sub debita rationali applicatione insontis, sed eo empiricè & amethodicè abutentium est vitium. Quid enim hodie communius, quàm quòd & agyrtae, tonsores, & seplasiae invito Æsculapio

P R Æ F A T I O.

corticem dispensandi authoritatem sibi impudenter passim arrogant?

Rogavit itaque prælaudatus *Py-lades*, Musarum amor, & Meus, cui quid negare grande in inveteratam amicitiam peccatum fuisset, ut boni publici causâ meas circa hunc corticem longo praxeos curriculo haustas observationes & experientiam hac febrium continuante tempestate præprimis utiles atque necessarias exactiorem informationem expetentibus communicare non gravarer. Quod ut promptiùs facerem, stimulos quoque addidit celeberrimus Angliæ *Machaon Malpighius* in opere posthumo Londini impresso his verbis: Remedia quæ vulgariter inventa creduntur à casu, & fortuito, & à sola Empirica, egent pariter ut examinentur à ratiocinante, & reducantur ad tutam ope-

P R Æ F A T I O.

operandi naturam. Id experimur in usu chinæ chinæ, quæ sine arte adhibita non solum est causa recidivarum sed etiam fixationum & ut plurimum cachexiæ. Hinc necesse fuit pro illius tuto usu ab eadem elicere tincturas in pauca dosi & paulatim, & aliis cautionibus à priori erutis eam exhibere. Ita *Malpighius*. Sic est:

Pro captu patientis habet Cortex sua fata. Illius beneficio convenienti methodo febres tum intermittentes, tum remittentes continuæ sat securè curari possunt, perversâ verò facilè ad exitium funestum converti. Ut proin ejus usum, quò cedat feliciter, variis animadversionibus & cautelis indigere in aprico sit. Quas tum ex propriæ experientiæ penu depromptas, tum ex practicorum non infimi subsellii scriptis adscitas Me-

P R Æ F A T I O.

dicinæ Candidatis Practicisque junioribus offero.

Intricatum fateor hoc pensum est, quia penitus difficile argumentum, quod hactenus inter Eruditos pomum fuit *Eridos*. Jam à primo Corticis in Europam adventu, stante adhuc humorum sensibilium crassiorum hypothesi Galenicâ, mox graves contra eum insurrexêre hostes, qui dum febres in humorum nescio qua colluvie constituerent, & hanc, licet febris cessaret, ab eodem sensibili evacuatione nullatenus tolli animadverterent, eum prorsus damnârunt, veluti plurimum, majorumque inde confectariorum malorum originem. Quæ quidem antiquata ætiologia ipsâmet refragante sub gemina utendi methodo experientiâ intra breve tempus dilapsa, corticis famæ haudquaquam detrahere potuisset, nisi longè subtilior

PRÆFATIO.

tilior Recentiorum hypothesi, quæ in foro medico nunc magnum applausum habet illi quasi velificata fuisset. Nempe febrim quamcunque esse motum naturæ utilem, expulsiōni alicujus noxii destinatum, adeoque neutiquam cortice aut supprimendum aut tollendum. Quæ quidem sententia longè quàm prior majus cortici, imò potius humano generi maximum vulnus inflixit, quatenus à salutari & tempestivo ejus usu medentes ægrotantesque absterrendo tot millenis exstitit funesta, quos febrium truculentia abripuit, & china-china maturè & cautè satis adhibita fervare potuisset.

Pace igitur Excellentissimorum hujusce ævi Professorum, quos ceu magna artis nostræ lumina suspicio atque veneror, quo fulcro nitatur, moderna hæc hypothesi, ostend-

P R Æ F A T I O.

ostendere, meamque illi contrariam rationis & experientiæ adminiculis stabilire conabor, interim suo quemque sensu abundare permittens, neque cum illo in arenam descensurus, sed qui meliora solidioraque febris curandæ præsidia me docuerit, gratias habiturus maximas. Doleo sanè vices illorum, qui medicorum antichinorum clientes diuturnâ & dubiâ cum febribus, præcipue continuis, luctâ sub natura (circa morbi statum tamen facile succumbentis) præsidio periculose conflictantes, spe ex expectatione criseos demulcentur, & non rarò luduntur. Gratulor verò iis, qui medicum providum & prudentem nacti corticis dextrè adhibiti ope in intermittentibus quidem mox apyrexia & redintegratâ eucrasia, imò statu sanitatis non rarò magis athletico potiuntur; in continuis;

2 P R Æ F A T I O.

nuis verò caute atque prudenti
ejus usu certiùs atque citiùs sine
criseos infidæ expectatione victo-
riam reportant. Qui hunc tran-
sierunt Rubiconem , noverint ,
quæ in hoc ancipiti bivio brevior
tutiorque via eligenda sit. Tu
Lector candide & benevole hanc
meam Exercitationem, utut mi-
nùs exasciatam, tuæ tamen salutis
causâ exaratam , æqui bonique
consule, & fave.

ELEN.

E L E N C H U S

C A P I T U M.

I. **C**APUT. Quidditas & Essentia febris.

II. Motus febrilis planè violentus & coactus, adeoque illum, ut primùm fieri potest, exhibito specifico tollere aut suspendere permissum.

III. In cortice Peruviano agendi & febres fugandi modus.

IV. Circumstantiæ & Cautelæ ante corticis Peruviani exhibitionem observandæ.

V. Expurgatio corporis ante corticis exhibitionem non in omni febris utilis ac necessaria.

VI. Quâ methodo & quo tempore cortex Peruvianus in febribus intermittentibus exhibendus.

VII. Nonnulla sub Corticis Peruviani usu observari digna.

VIII. Purgatio post exhibitum Corticem raro necessaria, sæpè inutilis, plerumque noxia.

IX. Symptomata febres præpostero Chinæ-chinæ usu suppressas non raro sequentia quomodo tractanda & curanda.

X.

ELENCHUS CAPITUM.

X. Cortex Peruvianus adæquatum in febris quartana remedium.

XI. Cortex Peruvianus providè & cautè administratus tutum satis & efficax in febribus continuis remittentibus medicamentum.

XII. Corticis Peruviani efficacia in variis aliis morbis & præcipuè iis, quibus junctæ sunt commotiones febriles.

XIII. Corticis Peruviani componendi seu miscendi necessitas.

XIV. Corticis secundùm varias febrium indicationes miscendi artificium & varia exempla.

Liber ad Autorem.

Non puto præfenti quòd me conscripferis
ævo,

Nam tibi cur odium sponte creare vè-
lis.

Nôsti materiæ genium, quot nacta sit ho-
stes.

Quot præjudiciis *China* gravata ge-
mat.

Non tamen hæc curas, musisque faventibus
ortum

Das mihi, das lucem, Zoili ad invi-
diam.

Post annos melior si *Chinæ* illuxerit hora,
Crede mihi, punctum tunc liber omne
feram.

Quid-

CAPUT. I.

Quidditas & Essentia Febris.

Legent procul dubio Professores nostri corrugato supercilio inexpectatum libri titulum: *Archeus februm faber & medicus*. Quid, inquit, ille cum *Archeo*, qui dudum *Helmontio* contumelatus est rursus prodit in lucem? quid confusum & obscurum illud in theoria medico-practica monstrum orbi literato obtrudit? Verum bona verba Amici. *Legant prius* (Divi Hieronymi effatum est Præfatione in *Isaiam*) & *postea despiciant, ne videantur non ex iudicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare*. Perit enim inquit *Seneca*, *omne iudicium, cum res venit ad affectum*. Parum me quidem habet sollicitum, quem sensum alii huic vocabulo tribuant, in mea sententia non est phantasiæ quoddam simulacrum, sed ens revera existens, plenâ insignitum activitate, ad vitaliter efficienda ea, quæ ad corporis humani conservationem pertinent.

Describo igitur, quod sit vis & potestas animæ radiativè in fluido corporis tenuissimo (quod aliàs spirituum animalium nomine venit) & emanativè in solidis existens, per & juxta leges Mechanismi limitata ad vitaliter agendum in Machina animali organica,

id est , ad partium fluidarum & solidarum motus , circulatorios , secretorios , excretorios , tonicos &c. perficiendos , ut illorum beneficio corpus à corruptione , putrefactione , & præmature interitu præservetur. Demortuum quid foret decantatus ille solidorum mechanismus , si ejusmodi principio vitali careret. Gratis assignantur motus à Deo solidis insiti si ejusmodi præside & directore destituantur , in vanum à sola solidorum varia compage ac structura , veluti in Automate artificiali motus vitales petuntur , nisi nexum habeant principii viventis , & vitaliter moventis , quod quo nomine quis velit indigitare , an vitæ , aut spiritus vitæ , an Archei , aut naturæ , per me licet de verbis enim cum nemine contendemus. Sufficit , quod potestas animæ in vitæ nexu nupta fluidis solidisque , eorumque mechanismo limitata vitæ custos sit , omnium in corpore animali effectuum promotor , porro ut sanitatis , sic morborum faber & medicus.

Archeum hunc in stomacho veluti throno residere credidit *Helmontius*. In eo namque veluti peculiari suo sensorio omnium ingestorum , sive alimenta sive Medicamenta , sive venena sint , utilitates atque noxas percipit & distinguit , suasque indignationes , furores , angorem , metum , variasque morborum ideas , concipit , & mediante fluidorum solidorumque mechanismo regulares motus in irregulares & inordinatos commutando , varios morbos & febres ipsas concitat.

Jam ab omni ævo febris habita est pro re sive pathemate præternaturali. Sive enim Antiqui

tiqui medici cum *Avicenna* dicerent esse calorem p. n. in corde accensum, & inde in totum corpus per arterias diffusum, actiones naturales impediens; sive Recentiores cum *Willisio* definirent esse inordinatum sanguinis motum, ejusque nimiam effervescentiam, quâ œconomia animalis variè perturbatur. Sive cum *Ettmüllero* describerent esse actionem fermentationis massæ sanguineæ depravatam, unde toti corpori multa eveniant incommoda, semper sub quocunque tandem conceptu indigebatur febris ceu productum p. n. actiones corporis humani naturales ac vitales impediens, consequenter sanitati atque vitæ maximè noxium, donec tandem hoc ævo ingenio humano novaturienti placuit sententia è diametro contraria enunciare, febrim esse motum naturæ omnino salubrem, adeoque neutiquam tam citò quàm fieri potest, supprimendum aut tollendum. Quæ quàm firmo steter talo, mox innotescet febrium tam intermittentium quàm continuarum naturam exactiùs pensitanti.

Febrim esse affectum tum fluidorum (quæ lenta, spissa, acriave reddita sunt) irregulariter & turbatè circulantium, tum solidorum stimulatorum, ideoque spasmodicè constrictorum extra dubium est, ex iis enim & fiendi modum & febrilium symptomatum causas verâ & non imaginariâ quadam hypothese deduxeris, quâ solidorum strictura & hinc consequente fluidorum remorâ, stasi aut motu irregulari abunde contenti sunt mechanismo addicti, neque ulteriorem indaginem ad febres feliciter curandas necessariam judicant.

Verum enim verò supponit hæc tam fluidi quam solidi depravata diathesis, ceu febris productum, alium vitiosè dispositum autorem. Nemo ex Mechanismi patronis negaverit solidorum illam vim systalticam, quâ coortâ febricitanti tanto impetu in subigendos hærentes succos insurgit, esse motum vitalem, nemo ex Humoristis inficiabitur, sanguinis & coeterorum liquidorum intensiores cursus, periodos, ad has vel illas partes determinaciones ad eandem quoque classẽ pertinere, & quia vitales sunt, atque in machina vivente contingunt ab ipsa vita principio vitali, aut *Archeo*: (qui ab ἀρχή quod Græcis principium est, appellatur) inchoari dirigi, absolvi, ut quidquid solida, id est omne nervorum tentum in universo corpore irritat & stimulat quidquid fluida ab ordine & circuitu deflectit, primariò ipsum *Archeum* afficiat. Tolle enim hanc potestatem vitaliter moventem, nec intendetur solidorum elater, nec spasticæ fient constrictiones, nec fluidorum motus irregulares, adeoque nec febres, etsi materiæ aliàs febriferæ in corpore præsentis forent. Unde excell. *Stahlianus in Diss. Anchiater* c. 7. febres appellat *dumtaxat intensiones motuum vitalium secretoriorum & excretoriorum ab ipsa Natura humana seu anima vitaliter movente ad conservationem corporis institutas & directas.*

Primum igitur agens in febribus est *Archeus*, qui à quacunque demum causa occasionali irritatus succum cerebralem magnâ copiâ per nervos ad cordis musculum determinat, unde ejus motus augetur & acceleratur cum quo arteria

teriæ & in iis contenta liquida vehementius concutiuntur, ipseque intra nervos succus varios subit motus irregulares, unde solidorum stricture atque convulsiones.

Neque enim cor aut alii muscoli adinstar Automati ex motu insito moventur independenter ab influente liquido nervoso, sed ejus plus minùs citum ac frequentem instillationem expectant, cujus ratione celerius, vehementius, ordinatè, inordinatè moventur, quo fit ut cor subsultando pulsationes augeat, & sanguis ob violentiam, quâ à corde impellitur, varias hinc inde morasnectere, in arteriolarum extremitatibus hære, intra viscera verò fervorem concipere cogatur, unde sanguine magis expanso varias omnis generis vasorum structuras, obstructions, & liquidorum stases, aut effusiones secretorias, excretorias, aut metastases consequi necesse est.

Effectus igitur cum efficiente non est confundendus. *Archeus* excandescens primus patrator est, cœtera jam enarrata sunt productum. Patet hoc & probatur ulterius ex eo, quod interdum ex sola imaginatione, ira, objecti terribilis horrore, & vel nudo rerum nauseam concitantium conspectu, qualia exempla mihi nota sunt, febres excitentur, etiam nullâ in corpore præsentè causâ occasionali. Sicuti è contrario subinde ludicris & nullius momenti periaptis eadem solâ imaginatione *Archeum* afficiente fugantur. *Archeus* injecto improvise timore & angore expavescens aliquando extemplo tollit quartanas pertinaces, adverso spirituum seu liquidi nervei motu

E L E N C H U S

C A P I T U M.

I. **C**APUT. Quidditas & Essentia febris.

II. Motus febrilis planè violentus & coactus, adeoque illum, ut primùm fieri potest, exhibito specifico tollere aut suspendere permissum.

III. In cortice Peruviano agendi & febres fugandi modus.

IV. Circumstantiæ & Cautelæ ante corticis Peruviani exhibitionem observandæ.

V. Expurgatio corporis ante corticis exhibitionem non in omni febris utilis ac necessaria.

VI. Quâ methodo & quo tempore cortex Peruvianus in febribus intermittentibus exhibendus.

VII. Nonnulla sub Corticis Peruviani usu observari digna.

VIII. Purgatio post exhibitum Corticem rarò necessaria, sæpè inutilis, plerumque noxia.

IX. Symptomata febres præpostero Chinæ chinæ usu suppressas non rarò sequentia quomodo tractanda & curanda.

X.

ELENCHUS CAPITUM.

X. Cortex Peruvianus adæquatum in febris quartana remedium.

XI. Cortex Peruvianus providè & cautè administratus tutum satis & efficax in febribus continuis remittentibus medicamentum.

XII. Corticis Peruviani efficacia in variis aliis morbis & præcipuè iis, quibus junctæ sunt commotiones febriles.

XIII. Corticis Peruviani componendi seu miscendi necessitas.

XIV. Corticis secundum varias febrium indicationes miscendi artificium & varia exempla.

Liber ad Autorem.

Non puto præsentī quòd me conscripseris
ævo,

Nam tibi cur odium sponte creare vē-
lis.

Nōsti materiæ genium, quot nacta sit ho-
stes.

Quot præjudiciis *China* gravata ge-
mat.

Non tamen hæc curas, musisque faventibus
ortum

Das mihi, das lucem, Zoili ad invi-
diam.

Post annos melior si *Chinæ* illuxerit hora,
Crede mihi, punctum tunc liber omne
feram.

Quid-

CAPUT. I.

Quidditas & Essentia Febris.

Legent procul dubio Professores nostri corrugato supercilio inexpectatum libri titulum: *Archeus februm faber & medicus*. Quid, inquit, ille cum *Archeo*, qui dudum *Helmon-*
tio contumulatus est rursus prodit in lucem? quid confusum & obscurum illud in theoria medico-practica monstrum orbi literato obtrudit? Verum bona verba Amici. *Legant prius* (Divi *Hieronimi* effatum est *Præfatione in Isaiam*) & *postea despiciant, ne videantur non ex iudicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare*. Perit enim inquit *Seneca*, *omne iudicium, cum res venit ad affectum*. Parum me quidem habet sollicitum, quem sensum alii huic vocabulo tribuant, in mea sententia non est phantasiæ quoddam simulacrum, sed ens revera existens, plenâ insignitum activitate, ad vitaliter efficienda ea, quæ ad corporis humani conservationem pertinent.

Describo igitur, quod sit vis & potestas animæ radiativè in fluido corporis tenuissimo (quod aliàs spirituum animalium nomine venit) & emanativè in solidis existens, per & juxta leges Mechanismi limitata ad vitaliter agendum in Machina animali organica,

id est , ad partium fluidarum & solidarum motus , circulatorios , secretorios , excretorios , tonicos &c. perficiendos , ut illorum beneficio corpus à corruptione , putrefactione , & præmature interitu præservetur. Demortuum quid foret decantatus ille solidorum mechanismus , si ejusmodi principio vitali careret. Gratis assignantur motus à Deo solidis insiti si ejusmodi præside & directore destituantur , in vanum à sola solidorum varia compage ac structura , veluti in Automate artificiali motus vitales petuntur , nisi nexum habeant principii viventis , & vitaliter moventis , quod quo nomine quis velit indigitare , an vitæ , aut spiritus vitæ , an Archei , aut naturæ , per me licet de verbis enim cum nemine contendemus. Sufficit , quod potestas animæ in vitæ nexu nupta fluidis solidisque , eorumque mechanismo limitata vitæ custos sit , omnium in corpore animali effectuum promotor , porro ut sanitatis , sic morborum faber & medicus.

Archeum hunc in stomacho veluti throno residere credidit *Helmontius*. In eo namque veluti peculiari suo sensorio omnium ingestorum , sive alimenta sive Medicamenta , sive venena sint , utilitates atque noxas percipit & distinguit , suasque indignationes , furores , angorem , metum , variasque morborum ideas , concipit , & mediante fluidorum solidorumque mechanismo regulares motus in irregulares & inordinatos commutando , varios morbos & febres ipsas concitat.

Jam ab omni ævo febris habita est pro re sive pathemate præternaturali. Sive enim Antiqui

tiqui medici cum *Avicenna* dicerent esse calorem p. n. in corde accensum, & inde in totum corpus per arterias diffusum, actiones naturales impediens; five Recentiores cum *Willisio* definirent esse inordinatum sanguinis motum, ejusque nimiam effervescentiam, quâ œconomia animalis variè perturbatur. Sive cum *Ettmüllero* describerent esse actionem fermentationis massæ sanguineæ depravatam, unde toti corpori multa eveniant incommoda, semper sub quocunque tandem conceptu indigebatur febris ceu productum p. n. actiones corporis humani naturales ac vitales impediens, consequenter sanitati atque vitæ maximè noxium, donec tandem hoc ævo ingenio humano novaturienti placuit sententia è diametro contraria enunciare, febrim esse motum naturæ omnino salubrem, adeoque neutiquam tam citò quàm fieri potest, supprimendum aut tollendum. Quæ quàm firmo steterit talo, mox innotescet febrim tam intermittentium quàm continuarum naturam exactiùs pensitanti.

Febrim esse affectum tum fluidorum (quæ lenta, spissa, acriave reddita sunt) irregulariter & turbatè circulantium, tum solidorum stimulatorum, ideoque spasmodicè constrictorum extra dubium est, ex iis enim & fiendi modum & febrilium symptomatum causas verâ & non imaginariâ quadam hypothese deduxeris, quâ solidorum itriçtura & hinc consequente fluidorum remorâ, stasi aut motu irregulari abunde contenti sunt mechanismo addicti, neque ulteriorem indaginem ad febres feliciter curandas necessariam judicant.

Verum enim verò supponit hæc tam fluidū
quàm solidi depravata diathesis, ceu febris
productum, alium vitiosè dispositum autorem.
Nemo ex Mechanismi patronis negaverit soli-
dorum illam vim systalticam, quā coortā fe-
bri tanto impetu in subigendos hærentes suc-
cos insurgit, esse motum vitalem, nemo ex
Humoristis inficiabitur, sanguinis & coetero-
rum liquidorum intensiores cursus, periodos;
ad has vel illas partes determinationes ad
eandem quoque classem pertinere, & quia vi-
tales sunt, atque in machina vivente contin-
gunt ab ipsa vita principio vitali, aut *Archeo*
(qui ab ἀρχή quod Græcis principium est, ap-
pellatur) inchoari dirigi, absolvi, ut quidquid
solida, id est omne nervorum tentum in uni-
verso corpore irritat & stimulat quidquid flui-
da ab ordine & circuitu deflectit, primariè
ipsum *Archeum* afficiat. Tolle enim hanc po-
testatem vitaliter moventem, nec intendetur
solidorum elater, nec spasticæ fient constriction-
es, nec fluidorum motus irregulares, adeo-
que nec febres, etsi materiæ aliàs febriferæ in
corpore præsentis forent. Unde excell. *Stab-*
lius in Diff. Anchiater c. 7. febres appellat
dumtaxat intensiones motuum vitalium secretor-
iorum & excretoriorum ab ipsa Natura huma-
na seu anima vitaliter movente ad conservatio-
nem corporis institutas & directas.

Primum igitur agens in febribus est *Archeus*,
qui à quacunque demum causâ occasionali ir-
ritatus succum cerebralem magnâ copiâ per
nervos ad cordis musculum determinat, unde
ejus motus augetur & acceleratur cum quo ar-
teriarum

teriæ & in iis contenta liquida vehementius concutiuntur, ipseque intra nervos succus varios subit motus irregulares, unde solidorum strictione atque convulsiones.

Neque enim cor aut alii muscoli adinstar Automati ex motu insito moventur independenter ab influente liquido nervoso, sed ejus plus minus citum ac frequentem instillationem expectant, cujus ratione celerius, vehementius, ordinatè, inordinatè moventur, quo fit ut cor subsultando pulsationes augeat, & sanguis ob violentiam, quâ à corde impellitur, varias hinc inde morasnectere, in arteriolarum extremitatibus hære, intra viscera verò fervorem concipere cogatur, unde sanguine magis expanso varias omnis generis vasorum structuras, obstructions, & liquidorum stases, aut effusiones secretorias, excretorias, aut metastases consequi necesse est.

Effectus igitur cum efficiente non est confundendus. *Archeus* excandescens primus patratore est, cœtera jam enarrata sunt productum. Patet hoc & probatur ulterius ex eo, quod interdum ex sola imaginatione, ira, objecti terribilis horrore, & vel nudo rerum nauseam concitantium conspectu, qualia exempla mihi nota sunt, febres excitentur, etiam nullâ in corpore præsentem causâ occasionali. Sicuti è contrario subinde ludicris & nullius momenti periaptis eadem solâ imaginatione *Archeum* afficiente fugantur. *Archeus* injecto improviso timore & angore expavescens aliquando extemplo tollit quartanas pertinaces, adverso spirituum seu liquidi nervei motu

concitatiores febriles motus sistens & commutans, etiam citra sensibilem expulsionem materiæ cujusdam peccantis. Ita ab arsenico exhibito tanquam præsentaneo veneno repentinus *Archeo* injectus terror mox febres extinguit. Rationem reddit verbis cum nostra hypothesei eleganter correspondentibus supra laudatus *Stablius* : Dum natura inquit non tam noxiam quàm molestim saltem rem, crudelitatem aliquam viscidam tenacem, aut aliquid cum nausea deglutitum & morâ longiore in ventriculo colliquatum emollire diluere, emoliri atque evomere apparat; Hoc ipsum verò cum aliquo fastidio tractat, non vegetè non vehementer, sed otiosè & cum aliqua tergiversatione, imò cum majori fere indignatione quàm executione, in hac otiosa indignatione constitutæ naturæ si venenum obijciatur, corruptio, mors, an mirum hic est oblivisci omnis languidi moliminis, omnium motuum adversus leve quoddam molestum ordinandorum & dirigendorum, & contra longè aliud quid contra periculosissimas noxas derepente oblatas & intentionem suam & actiones dirigere. Ita *Stablius*. Unde *Friccius* in Tractatu de venenis hanc format thesin : *Si centum essent caustica venena, tot essent antifebrilia remedia.* De qua nisi hic extra sphæram foret, perquam curiosus formari posset discursus.

Ratum igitur manet, quidquid dicat *Alphonsus Borrellius*, istam *Archei* excandescen-
tiam seu vitalem naturæ motum meras esse
ineptias & cassas voces, *Archeum irritatum*
&

& in thymosin actum suscitare febres, écontra apto remedio vel etiam gaudio (quo ex insperato patris adventu concepto filiam à diuturna quartana priori anno mox liberatam novi) aliove pathemate placatum sedatumque fugare.

Ubi tamen certa requiritur conditio, non enim à quacunque causa occasionali irritatus motum illum, qui febris dicitur, suscitatur, ut patet in mania, epilepsia, affectu hypo, chondriaco, hysterico, aliisque morbis convulsivis, sed tantum quando agitur de sanguinis mixtione & crasi mutanda, pervertenda, vel quandoque etiam totaliter, ut in synochis putridis & malignis, destruenda. Nam si hujus metus absit, plures quidem aliæ ab *Archeo* excandescente turbæ in œconomia animali, nullæ verò febres suscitantur, unde necesse est adsit materia occasionalis, quæ talem mixturæ in sanguine destructionem moliri valeat, sive jam intra ejus sinum contingatur, ut in continuis, sive aliunde ex stomacho, aut alio viscere adveniat, ut in intermittentibus. Et illa causa est, quare & feбри convulsiones & convulsioni febris non raro accedat, pro ut causa occasionalis *Archeum* irritans aut intra vel circa nervos stabulatur sanguine libero, unde spasmi finè feбри, aut massæ sanguineæ communicata cor & vasa sanguifera stringendo febrim unà suscitatur. Notabile est etiam in gravissimis pestilentiis apud plures nullam observari febrim, eò quod *Archeus* terrore concepto de

victoria desperans contra hostem jam in viræ sede constitutum non insurgat.

Quibus sic statuminatis patescit definitionem *Helmontii* Viri ad reformanda & exornanda artis dogmata à Deo electi satis esse concinnam; nempe *febrim nil aliud esse, nisi motum & nisum Archei irritati indignantis & conantis expellere causam occasionalem tanquam sibi impactam spinam*. A quo sanè non dissensit *Thomas Sydenhamius* definiens febrim nil aliud esse quam naturæ conatum materiæ febrilis exterminationem in ægri salutem omni vi molientis. Nec ipse etiam *Ettmullerus*, cui febris & motus naturæ fivè quædam ejus lucta, qua spirituum plus minùs alteratorum ope & fermentati in sanguine motus auxilio, id quod hostile seu inimicum œconomix animalis existit, eliminare satagit.

Ego hypothesi meæ hanc definitionem superstruo. Quod sit motus naturæ seu *Archei* violentus planè & coactus, & sæpe inanis, in fluidis & solidis irregulares & inordinatos motus excitans, in ægri plerumque perniciem, interdum per accidens in salutem vergens. Videbitur multis paradoxa hæc definitio, & Recentiorum sententiæ, qui omnem febrim pro conatu naturæ absolutè bono ad quid noxium expellendum habent, penitus contraria. Conabimur tamen eandem sequenti capite sat solidis argumentis, quæ eruditi Lectoris assensum facile impetrent, stabilire & indubitatum reddere.

C A P U T II.

Motus febrilis planè violentus & coactus; adeoque illum, ut primum fieri potest, exhibito specifico tollere aut suspendere permissum.

De consequentis veritate nemo dubitabit, si antecedentis duo capita probavero, nempe *Archei* sive naturæ motum esse in febrī violentum, & coactum, eumque non semper in Individui salutem intentum. Quod simultaneè sic demonstro.

Febrim naturæ sive *Archei* motum esse mecum consentiunt Viri præcipui, *Helmontius*, *Morthonus*, *Sydenhamius*, *Ettmullerus*, *Stablius*, aliique innumeri, sed esse utilem, esse conservationi corporis humani unicè destinatum, hoc est, quod in quæstionem venit. Dic igitur salutis humanæ assertor, si febris ita salutaris naturæ motus est, an etiam quæ illam comitantur & sequuntur, corporis inquietem, artuum dolores, lassitudinem, virium jacturam, deliria, sitim inextinguibilem, apotiam, cephalalgias, cardialgias, convulsiones, verbo actuum tam animalium quam vitalium confusiones & depravationes salubres & individui commodum directas judicabis? Profectò hæc malè se defendentis naturæ molimina sunt, quæ in febribus continuis & continuentibus dubiam *Archei* laceffiti luctam faciunt.

ciunt. Si hæc symptomata ægrotanti abesse expedit, & medico in votis est, cur non &, quæ illorum causa est, febrim? non inficiamur sub motu febrili solidorum fortiori attritu, qui non rarò tantus, ut in diathesin spasmodicam abeat, succos spissiores per accidens comminui & attenuari. Sed nunquid hæc tritura & tenuatio sanguinis & succorum expeditior fit sub sanitatis statu, & motu sanguinis debitè & regulariter progressivo extra febrim, quam sub illius motu intestino & circulari aucto? nunquid melius sub solidorum elatere justo & mediocri, quàm eorundem acta vi systaltica? nunquid ergo satius est febrim mox abesse, quàm in longum sub coctionis nescio cujus vana spe protelari? Quis nescit secretionem excretionemque laudabilius sub sanitate quàm febribus fieri, quis ergo illas à febre salutares exspectet ubi sæpe viscera tument, solida rigent, cerebrum premitur, tendines subsultant, fluidorum emissaria penitus feriantur? ut succi spissiores attenuentur, terantur, comminuantur, & ab æquabili circulo deflectentes in viam reducantur, non opus est *Archei* furore & excandescentiâ, hoc enim sub quiete promptius rectiusque exequitur. Sub vehementiori febrium motu sanguis crassior spissatur, non tenuatur, quassatur, non comminuitur, cogitur non solvitur, lentescit & stagnat, non fluidificatur quis ergo motum naturæ utilem judicaverit?

Febris ignis est, sic eam appellat *Hippocrates*, sed profectò fatuus, qui in præcipitia ducit. Ab hac exspectare fluxilitates & coctio-

ness

nes humorum mentis quædam illusio est, quæ præcipui in febribus inter æstuantia viscera exacerbatione vel æquali semper furore sævientibus plurimos jam fatiscentes, jam viribus fractos, nullis interim sequentibus evacuationibus ita sollicitè à natura expectatis ad tumultum deduxit, quos remedium specificum maturè datum retrahere & servare potuisset.

In aprico est febres mox tollere appetitum, concoctionem, digestionem placidam, egestionum inutilium, & sic turbare universum nutritionis negotium. Quis dixerit hæc à natura ad conservationem individui, & ad expulsionem omnis noxiæ intenta esse?

Febrim esse naturæ motum spontaneum in corporis conservationem & à fonticis periculis liberationem intentum conceptus fallacia est. Nunquid præstat non vellicari nervos, non contrahi spasmis? Nunquid præstat fluida intra vasa modestè circuire, nullibi impingere, nullibi morasnectere, non arietare? At his omnino contraria in febribus contingunt, nunquid igitur has protinus fugare præstabit, ac istum *Archei* furorem ac tumultum specifici quasi poppismo maturè delinire & compescere, quàm suo impetui relinquere? Si quis diceret choleras protractas, diarrhœas, singultus, vomitus, convulsiones, hæmorrhagias esse motus vitales auctos sive *Archei* irritati materias laceffentes expellere conantis nisum, adeoque nullatenus tollendum, nunquid se ridiculum faceret? nunquid hoc foret istis evacuationibus favere, &, quod piaculum, causas irritantes fovere? ô miseram *Archei* seu
na-

naturæ conditionem, quæ cum impetu & violentia excandescit contra hostem inquilinum, quod nunquam non salubre putatur, cum tamen sic non rarò è febris intermittente reddatur continua, & frequentissimè accedente viscerum inflammatione maligna. Est ergo febris *Archei* motus, sed certè coactus, violentus, imò plerumque inanis, qui frequentissimè in ruinam corporis cedit, unde febres saginant cœmiteria, depopulantur urbes & castra, ut pluribus in casibus expediat, imò necessum sit istos *Archei* motus etiam inchoantes mox sistere, & interim per convenientia media & vias congruas causas occasionales paulatim eliminare.

Motum hominis iræ excandescens naturalis esse, & ad injurias à se pellendas directum nemo inficiabitur, interim eundem individuo summè noxium, imò quandoque lethalem fuisse docet experientia, motum verò febrilem subjectis suis noxium esse ostendunt læsæ actiones, constrictiones viscerum spasticæ, commotiones liquidorum irregulares, stases, excretiones cessantes, extravasationes, quæ omnia sunt naturæ dejectæ maleque se defendentis argumenta. Quis ergo sanæ mentis eum non conpescendum judicabit? certè qui motum illum vi morbi inductum servandum putat, morbi non naturæ se præbet ministrum.

Replicatis : *Archeus* seu natura quot movet paroxismos, tot ciet motus salubres pro eliminanda peccante materia : Si creditis hoc verum, fallimini. Nil enim plerumque minùs sequitur, quam hujus radicalis emotio.

Tru-

Trudit paroxismus paroxisum sæpe ad plures menses, imò in quartana ad annos, & tamen non eliminatur febrilis fomes, non tolluntur febres, sed indies evadunt contumaciores & magis radican- tur. Nunquid ergo inanis & frustraneus ille naturæ motus est, quem tam sollicitè servari & nullatenus specifico sufflaminari jubetis? interim ingravescunt obstructions, exhauriuntur vires, viscera amittunt tonum, & ægrotus in lentas tandem & hæcticas, imò in tumultum sub isto naturæ motu deducitur. Statuendum ergo *Archeum* in febrili motu pati magis quàm agere, offendi potius quàm recreari, debilitari quàm roborari, & crebrius subjacere quàm suâ sponte adipisci victoriam, perversis enim illis motibus toties & tamdiu repetitis mixtio sanguinis destruitur, & corruptela putredinosa inducitur, ut tandem potestas ipsa vitalis succumbere cogatur. Docuit hoc ipsum hisce annis experientia in pluribus, quos vel indigentia à remediorum usu, vel medicorum, qui naturæ motum non suppressendum putabant, præjudicium à specificis arcebat. Protractas namque febres gravia symptomota oedematosa, scorbutica, hypochondriaca imò apud plures lethalis hydrops excepit, quæ iis maturè sublati consecuta non fuissent. In his meritò accusanda fuisset novercans natura ob neglectam sui officii sollicitudinem & curam, quâ talia exitiosa symptomata averruncare debuisset, si febris generaliter non nisi motus sit naturæ ad hominis conservationem directus. Certè cum febrim ex necessitate consequentiæ concitentur sympto-

symptomata sæpe corpori periculosa & facile in ejus destructionem tendentia , præstat naturam maturè à tali conatu temerario avocare, quàm hominem statui ancipiti & sinistris & periculosis eventibus subicere.

Stases inflammatorias, & gravia vulnera febris excipit, & dantur quoque intermittentes malignæ, ut *Neucranzius* & *Tilingius* eleganter ostenderunt, in his nemo nisi demens istum naturæ motum bonum & salubrem dixerit, licet fortassis ad quid nocivum expellendum suscipi credatur. Verior est celeberrimi *Boneti* Epicrisis. Nos existimamus febrem omnes lædere actiones per se, & quidem si non omnes, tamen potissimas, si verò nonnullis morbis auxiliares præstet manus id fieri per accidens. Et *Experimentissimus Ballonius*; Calor omnis febrilis malus est, præsertim si putredinalis sit, quamvis si materia sit analogus, & materia multa sit cruda & frigida, conferre possit.

Valeat ergo cum suo Decreto *Campanella* l. 1. d. sensu rerum c. 13. febrem non esse rem perniciosam, sed utilem, & hoc arcanum de febre latere medicos. utilitas illa fanè angusta est, potius omnis febris per se est perniciosa, quia motus *Archei* mutatus, perversus, aut inversus, licet ex accidente & quadam consequentiâ interdum utilis esse possit sicuti, *Hippocrates* Caducum quartanâ sublatam, & paralyfin mirabilem à tertiana diuturna curatam memorant *Ephemerides Germaniæ Curiosorum Decas.* 2. ann. 2. obs. 156.

Ex quibus sic deductis abunde dilucescit, febrim sive *Archei* aut naturæ à causa quacunque

que occasionali irritatæ motum coactum atque violentum, quam primum fieri potest, & posse & debere tolli, idque vel cortice peruviano vel quocumque alio specifico, ubi tamen mox in initio lectorem monitum volo me non intendere, ut sic paroxysmi tantum impedian- tur & febris supprimatur; hæc enim illegiti- ma & vitiosa foret methodus, sed ut simul materia vitiosa ubicumque tandem delitescens, ceu causa occasionalis irritans, qualicunque correctione aut expulsiōe è corpore tollatur, non enim sufficit pacatio excandescētis *Ar- chei*, nisi omnis ansa ejus furori aliàs redituro amputetur, quod debitis ad corticem vel addi- tamentis vel supplementis præstari posse suo loco ostendam.

C A P U T. III.

In cortice Peruviano agendi & febres fugandi modus.

Priusquam meam de corticis agendi modo sen- tentiam in medium adducam, primum unam alteramve ex aliorum hypothēsi enatam scrutinio subjiciam. Sunt qui statuunt non infimi ordinis me- dici, febrium omnium intermittētium causam esse fermentum acidum, & quidem pro ratione fe- brium texturâ, gradu, & modificatione diversum, à quo illarum variæ sortes, anomalix, paroxis- morum vagi errores, transmutationes, duplica- tiones &c. dependeant, quod primario in fe-
bribus

bribus peccans acidum non multis tantum rationibus sed & experimentis comprobare allaborant, indicat namque id gravis & acidulus sudoris febrilis odor: lactis cum eo turbata mixtura: indicat ægro suppositæ chartæ cœruleæ in colorem purpureum mutatio, ac si corrosivo quodam spiritu tacta fuisset: demonstrat sanguinis ab incautis è vena emissi coagulandi promptitudo, evincit experimentum chymicum, quod ostendit sanguinem febricitantis ex retorta distillatum minorem copiam salis volatilis exhibere, quàm eadem sanguinis sani quantitas. Persuadet sæpe vomitu è flavedine in viriditatem vergentium ejectorum acor, os contrahens & dentes stupore afficiens. Taceo nonnullorum postulatum, absque acido in rerum universitate nullum existere calorem, adeoque neque in ipsis febribus.

Juxta hanc hypothesein curationes febrium non nisi per præcipitationem istius fermenti acidi fieri, adeoque peruvianum corticem vi tantum alcalica acidum febrile præcipitante & figente operari contendunt. Verum imaginaria est hæc fermenti febrilis præcipitatio. Fermentum acidum agente contrario alcalico præcipitatum inversumque docente mechanicâ ad pristinam refermentandi naturam non redit, fermentum autem febrile causans recidivam vires pristinas recipit, licet ex supposito per corticem præcipitatum fuerit, ergo sequitur neutiquam præcipitatum fuisse, adeoque corticem peruvianum præcipitando non agere.

Si cortex vi alcalinâ ageret, pessimâ methodo

do exhiberetur cum acidis, cum quibus tamen mixtum propinatumque majorem vim exferere produnt observatores; ut id nonnulli pro arcano habeant; imò si vis in cortice alcalina, si quæ sit potenti acido e. gr. oleo sulphuris p. c. (adjectis ad unciam unam aliquot drachmis, ut alicubi habet descriptio) supprimatur, nihilominus tamen febrium paroxysmos tolli annotatum est. Unde sequitur non agere vi alcalicâ quâ tali. imò potius alcali corticis cum ejusmodi acidis in enixum abiens instar salium neutrorum vim absterfivam & aperitivam majorem acquirit.

Accedit, quòd in multis febribus, in quibus sanguis non tam peccat acore, quàm lentore & visciditate, cortex nihilominus efficax reperitur, ut si ejus corporea textura spectanda sit, potius particulis acribus insigniter amaris & aromaticis (nam folia & flores arboris, apud incolas Gannaperidæ vocatæ, unde cortex, amaritie, adeoque virtute febrifugâ destituuntur) mucum in primis viis attenuantibus, solventibus, detergentibus, & excretionem per alvum aut vias urinarias aptum reddentibus vis febrifuga deberi videatur, credo namque potissimas vires corticem sub prima digestionem seu resolutionem ventriculi exerere, ut infra pluribus ostendam.

Alia & communior sententia est, corticem esse terreo-salinum, adeoque vi stipticâ agere, circa quem effectum mirum quas idæas nonnulli foveant, *Guilielmus Cole* particulas corticis stipticas ad cerebrum delatas nervorum poros obstruere & quasi claudere opinatur,

tur, ne materia febrilis eos ingrediatur & vellicando paroxismos excitet. Sed quis non videt qualia ex hoc absurda sequi necessum sit? solemnis ille corticis è stomacho cum chylo in sanguinem, è sanguine in corticales cerebri glandulas, ex illis in cerebri medullium, ex hoc in universi systematis nervosi poros & partes quolibet solidas, & demum ad exilissima in superficie corporis vascula corporalis progressus & commeatus à Viro hoc ingeniosè effectus commento & fabulæ Romanicæ propior est quàm historiæ naturali. Alii corticem vi stipticâ sanguinem constringere, & sic ejus orgasmum febrilem impedire sibi persuadent, adeoque ex radicibus & corticibus Europæ amaricantibus & astringentibus corticis peruani succedaneum iisdem plane viribus & agendi celeritate & certitudine insigne effingi posse sibi imaginantur, verùm quam sub tritura stomachi à solvente gastrico vitali quasi alcahestino solutionem ac mutationem accipiat cortex, quam in duodeno cum bile & succo pancreatico mixtionem, quam demum in ipso sanguine operationem, quis mortalium indagabit? vel igitur sub hac digestionem vim stipticam astrictivam amittit, & consequenter nullus ex illa in sanguinem erit effectus, vel servat. Fingamus igitur illius ingressum in sanguinem, quid fiet vasis chyliferis tennerrimis. per quæ illi transeundum, nunquid tali astrictione maximè coarctarentur & variæ chyli & lymphæ stases, coagulationes & obstructions causarentur? quod cum fortè agnovit *Gl. Rega Tr. de Sympathia. p. 170.* chinam-

nam-chinam dumtaxat in stomachi virtutem exerere, & astrictione impedire concipit, quò minus ex massa sanguinea in ventriculum depluat materia febrilis.

Sed quis non ridet etiam hoc agendi modo corticem magis noxium quàm utilem futurum? si enim constructis stomachi poris efficit, ut materia febrilis in sanguine permaneat, & non excernatur in ventriculum, eum potius summè vitandum sequeretur, quatenus peccantem materiam in sanguinis gremio in manifestam ægri perniciem concludit & quasi incarcerat. Dicerem potius amaro-stypticis moleculis membranas nervosasque ventriculi fibrillas ita blandè constringi & in tono servari, ut per consensum universum nervosum membranosumque systema ita roboretur, ut stricturas spasmodicis fortiter resistens motus febriles suscipere detrectet, si autem ex illo fortè quid in cruorem abeat (ab assumptis duabus drachmis vix dimidiam drachmam subire credit *Sponius*) putarem dumtaxat esse atomos quasdam balsamicas à stomachi menstruo volatilifatas, quæ non agant in sanguinem constringendo, inspissandoque, quod maximè foret noxium, sed attenuando, & fluiditatem ac motum in sanguine naturalem, febrili contrarium conservando.

Porro fortiter contra virtutem corticis peruanii stypticam militat id, quod memorat *Cl. Mangetus*, nempe se non seinel totam tincturam atque etiam amaritiem corticis per iteratas easque longas tum coctiones tum macerationes in spiritu vini aut aqua sale tartari

vel absinthii vel centaurii minoris aliisque acuatâ extraxisse, non sic tamen minùs, quod restabat corporis illius corticis insipidum prorsus ac tanquam caput mortuum, febres restinxisse, dum illud largâ exhiberet dosi, imò minus molestiæ sæpe creâsse stomacho, quàm si crudum corticem obtulisset, quia scilicet coctione ac digestionem solutus succus ventriculi facilius obediret, de quo experimento cum non dubitare permittat tanti in Rep. medica viri autoritas, dilucescit neque à corticis amaritiei neque vi stiptica vim febrifugam dependere, cum in eius capite veluti mortuo adhuc quid latere reperiatur, quod æquè promptè ac in cortice indivulso febres debellet. Qui curiosus est, id experimentationi subicere potest. Ego hætenus id tentare nolui *Raii* auctoritate permotus asserentis, corticem extractâ tincturâ viribus destitutum reperiri.

Præterea alias sententias, imprimis istius neoterici Angli ridiculam, juxta cujus phantasiâ febres intermittentes à vermiculis per certos dies in sanguine se moventibus & alternatim quiescentibus dormientibusque dependent, ut, quia cortex helminthagogus est, etiam sit febrifugus, verum relictis nugis ad nostram sententiam progrediamur.

Dico igitur corticem peruvianum esse verum specificum *Archeale*, pacans, placans, sedans spiritum impetum facientem seu *Archeum* à causis irritantibus exacerbatum, idque ex dote feminali à Creatore huic cortici ad humanas necessitates indita, quæ quidem sub specifica amaritudinis, cui in nullo alio mundi subjec-

ro est similis, velamento latitat, non tamen aut à textura alcalina, aut variis *Cartesii* particulis hamatis umatisque dependet, quod cum sit summi Conditoris artificium, nemo artificiali miscellâ assequetur.

Si quis in casu morali ab hoste aut hospite domestico ad iracundiam incitatus furiat, æstuet, tumultuetur, si repente accesserit gratus amicus, qui verbis mollioribus animi motus leniat, mox conticescit ira, cessant turbæ, & effroenes corporis commotiones. Quo stratagemate Regum principumque funestas iras sæpe populus demulsit, & ipsi belli Imperatores militum seditiosorum stitère tumultus. Eodem planè modo in casibus phisicis & præsertim febribus, quando *Archeus* laceffit in furorem & perturbationem rapitur, si exhibeatur cortex, grato ejus accessu & contubernio serenatus recreatusque brevi tempore à furore variasque ob causas molestantes inductâ perturbatione sponte penitus cessat, unde solidorum spasmodicæ constrictiones, & ex iis in fluidis concitatae Anomaliae desinunt, nec nisi nova fiat irritatio, revertuntur, si verò gratum hunc hospitem ex archei contubernio, priusquam eliminatus fuerit hostis irritans, per purgantia aliosve in diæta excessus avulseris, mox indignatus *Archeus* ad pristinos redit tumultus recidivarum nomine indigitatos. Profectò sublimis agendi ratio supra qualitates relolleas longè elevata, qualia medicamenta paucissima tantum naturæ penus suppeditat, ut vera dici possint cum *Helmontio* amoris pignora illius, qui non

creavit remedium exterminii, sed sanabiles fecit omnes nationes.

Plurima sunt, quæ hanc in cortice energiam archealem confirmant, quæ non tantum se exerit eodem in stomachum demisso, sed & superficiei corporis applicato, si verum est novum illud experimentum à Doctissimo medico Doctore *Welstedio Guilielmo Lole* communicatum, nempe cataplasmate ex cortice peruviano subtilissimè pulverisato cum sapone nigro in debitam consistentiam redacto, carpis admoto febres tolli, cujus vim in puero expertus sum, & profectò nisi cortex in *Archeum* ageret, ridiculum esset eum clysteribus miscere, & methodo *Helvetianâ* ano injicere, ubi corporetenus se miscet stercore ibidem reperto, & in stercus mutatur, virtute interim ejus spirituosâ dotali ad *Archei* penetralia abeunte. Qui enim moleculis ejus materialibus potestatem febrisugam adscribunt, quomodo non susceptâ prius in ventriculo fermentali proprietate primæ digestionis & resolutione infimâ per ductus chylicos in sanguinem transferatur, edoceant. Certè anile inventum foret Enema Chinatum, nisi *Archeo* perinde foret an per superius an inferius guttur gratus hic hospes intraret, quamvis notandum sit, cum per portam posteriorem accessus *Archeo* minus arrideat, sic ista clysmata chinata non semper optatum effectum sortiri. Hoc verò experientia confirmat, si infans lactans à matre contrahat febrem, & hæc per corticem sanetur, sponte quoque in infante febrem cessare, nemo tamen credo dixerit

cor.

corticis particulas per ubera ad prolem deferri.

Mirandum fanè, quòd potenti energiâ in lympham nervosam & sanguinem agens turbet nihil, quod citra vim succorum stagnationes solvendo, liquidis fluiditatem, solidis tonum, sanguinis circuitui æquabilitatem & utrifque, (qui in febribus Therapejæ apex est) æquilibrium reddat & pacem. Quo agendi modo æmulatur opiata, quæ etiam febrifuga sunt, & debitè parata pridie vesperi vel aliquot ante accessum horis exhibitâ non rarò febres tollunt, nullam ob causam aliam, quàm quòd *Archei* sedent tumultus, unde & horum societatem amat cortex, & quasi submisso adjutore fortiùs contra laceffentes inimicos insurgit. Quod stratagema est medicum.

Verbo, quàm acceptus *Archeo* sit corticis adventus, abunde patet ex eo, quod vix per eum fugato paroxismo mox redeat color vividus, insignis corporis alacritas, appetitus, vires, somnus quietus, & actionum omnium integritas, quod ab omni alio medicamento frustra exspectaveris. Etsi autem sedatâ archei perturbatione non statim subacta aut expulsa sit causa occasionalis, *Archeus* tamen à cortice confortatus fugatis jam paroxismis veluti de febrium triumpho gloriosus animosius potentiusque ad fomitem penitus extinguendum insurgit. Sexcenties namque observavi pacato per corticem *Archeo* febres sponte sine sensibili evacuatione materiæ peccantis penitus cessâsse. Huic placando cortex solitarius sufficit, viscerum autem, si qui stricti obstructique sint,

laxandis tubulis congrua remedia sunt succenturianda.

C A P U T. IV.

Circumstantiæ & cautelæ ante corticis Peruviani exhibitionem observandæ.

Audax enunciatum est Cl. Crugii Archiatri quondam Electoralis Brandenburgici *Ephem. Germ. Cur. Dei. 2. ann. 10. obs. 2. Propinanda china est ante in & post paroxysmum, & non attendere debes ad istas admonitiones, ut nempe non nisi purgato corpore & præmissis enemate & V. S. debeat china propinari & postea febre per chinam fugata iterum sit, aliàs recidiva metuenda, purgandum, vana erunt illa evacuantia & remedia laxantia, ediscite hoc juniores.* Quod quidem assertum si exhibitionem corticis solitarii concerneret, quod vix supponendum, (noverat enim certam & arcanam ejus præparationem teste D. Heinsio) certè quò ad omnia non absolutè ratum haberi posset, sed valde foret limitandum, ne empiricæ febrium curationi patentissima via aperiatur. Si enim perinde est quo tempore exhibeatur China, si perinde, an impuro depuratove corpore, si perinde, an remedia convenientia illius usui postponantur, frustra telam hanc texeremus. Profectò aliud hodie docet

cet experientia vel infauftis cafibus vel faltem frustratâ curatione. Quocirca triplex therapeutiæ ftadium hic nobis percurrendum erit, nempe quid ante chinæ exhibitionem, quid fub illius administratione, quid poft abfolutum ufum fit attendendum. Imprimis variæ ante hunc confiderandæ erunt cautelæ & circumftantiæ ratione regionum, ætatum, fexuum, anni constitutionum, &c. de quibus hoc capite fingulatim agemus.

Indubitatum eft fub diverfo regionum aëre eandem non effe, uti aliorum morborum, fic & febrium gravitatem, pertinaciam & curandi facilitatem, neque remedia utut exquisita ubique pares vires & effectus exerere, id quod etiam obfervare licet in china-china. Salubrior efficaciorque longe illa eft incolis Peruanis, quàm Europœis, five quòd cortex illis fit domesticus, five quòd magis genuinus, five quod ob longa per oceanum itinera ad nos delatus viribus magis exhaustus, five quòd fortè novierint exhibendi methodum nobis adhuc incognitum, ut aliàs circumftantias taceamus. Sunt ex Italiæ Profefloribus qui eum fuæ regionis incolis minùs efficacem aut faltem non ita tutum æftiment, teftatur de urbe & aëre romano celeberrimus *Baglivus* quòd in illo non ita felices eventus à China China Medici experiantur. Contrarium fuftinet de cælo Neopolitano *Carolus Mifitanus*, fub quo fcribit fine cunctatione omni pofthabitâ feignitie, nec diu exspectatâ coctione, in omnibus febribus intermittentibus, fine omni formidine febris lentæ vel hecticæ propinandum effe fub

quacunque præparationis larva corticem. Ad-
dit Romæ & Venetiis venale proflare extrac-
tum ex sola ejus coctione simpliciter con-
fectum, quod obtineat virtutem paroxismos
fermentumque febrile extinguendi & dissipan-
di, ut vel rarò vel nunquam medicum aut
ægrum fallat, modò debito tempore oppor-
tunè ac præmissis præmittendis exhibeatur.

In Gallia quæ ejus sit efficacia ex scriptis
Blegnii, *Sponii*, *Helvetii* aliorumque notum
est. Hic vel in febribus malignis extractum
Quinquinæ non abhorret in forma ptisanæ ex-
hibendum præmissis dumtaxat aliquot enema-
tis purgantibus, quibus & ipsum corticem im-
mittit. Extractum illud satis elegans est, sed
& citra necessitatem pretiosum.

In Anglia quid effecerit Eques *Talbotius*
quis in Historia medica versatus nescit? sat
suspectus illius usus erat ob recidivas, cujus
tamen sola causa fuit ignorantia veræ exhiben-
di methodi, unde magnus ille Britanniae Phi-
losophus *Boylæus* Tr. de util. nat. Phil. part.
2. sect. 3. de illo aliud exhibet testimonium,
si credendum inquit Magno *Dygbæo*, culpan-
dus potius medicus quàm nobilis hæc medici-
na, si post hujus exhibitionem unquam rever-
tatur febris, nam cum illum consulerem super
hac re sanctè mihi asseveravit ex 30 vel 40
circiter quartana detentis, quos hoc solo re-
medio curavit, ne vel duos relapsos esse. Innu-
meræ *Richardi Mortoni* tam in febribus con-
tinuis perodiciis quàm intermittentibus per eum
feliciter peractæ curationes de admiranda cor-
ticis

cicis apud Anglos efficacia sufficienter testantur.

Quàm prosper per universam Germaniam hæctenus fuerit corticis ritè administrati successus Ephemerides Germaniæ Curiosorum, & Practicorum famigeratissimorum scripta loquuntur. Ego in Westphalia & provinciis adjacentibus triginta & quod excedit annorum spacio aliquot hominum millia à varii generis febribus mediante illo meâ methodo cœlo propitio liberavi.

In Hollandiæ plurimis locis, maximè mari adjacentibus, ob aërem, maris, paludum, fossarum effluviis gravem, diætamque pisculentam & lactis ebutyrati usum corticis effectus minus prosperos atque tutos experiuntur medici inquilini, unde Westphalos operarios, servos & ancillas, qui ingenti multitudine ad Bataviæ Frisiæque oras stipendii causa annuatim abeunt, si fortè febrî, quod frequentissimè contingit, corripiantur, in patriam incuratos relegant, ubi brevi tempore sub aëre Westphalico debito corticis usu sanitatem recuperant, & à febrî & quod non raro accedit, pedum œdemate liberati. Testatur tamen Cl. *Stephanus Blancarius* se Electuario suo antifebrili sudorifero, cujus basis pariter Kina-Kina est, plus mille hominum à febribus quibusvis intermittentibus restituisse. *Nicolaus Heinsius* Archiater dum viveret Saxo-Coburgensis Culenburgii habitans in *Armentario sanitatis* multum jactitat *Arcanum antifebrile* quo innumeros etiam in Hollandia à febribus varii generis intermittentibus liberaverit.

verit. Dissimulat equidem imò profitetur in Animadversione adjecta chinam-chinam non esse ejus basin, sed Coburgo ex Saxonia re-dux, & me Vredenæ amicitæ causâ visitans ob aliquot annorum inter nos habitum commercium literarium, amicè & quasi loco do-ni ejus compositionem benevolè mihi detexit, quam testari possum esse satis elegantem, & corticem peruvianum ejus basin. Methodus illius non erat contemnenda, in febribus con-tumacibus chronicis per 14 dies, in aliis non ita diu protractis per tres quatuorve, corpus per certos pulveres præparantes ad usum fe-brifugi disponebat, rejecto tamen quocumque cathartico, quod in omni febris noxium ma-gis quàm proficuum judicabat. Est igitur fi-nalis hæc mea epicrisis: nullum mundi clima est, nulla regio, in qua non utilis esse possit Quinquina debitè administrata, licet in uno quàm altero feliciores ejus sint operationes. Pergo nunc ad dubia circa sexum & ætates.

Doctissimus *Ramachtinus* opinatur sexum mu-liebrem ex sua natura minùs aptum esse ad beneficia ex usu chinæ reportanda, eò quòd minus operosus sit, & larium domesticorum magis amans. Verùm restrictus hic in sexu Germaniæ fæmineo locum non habet. In hac mulieres italarum more non sunt cochleæ, seu domiportæ. Quæ gregariæ sunt, negotiis & laboribus domesticis occupatæ sufficienter corpus movent, quæ autem conditionis sunt splendidioris, ad excursions, exspaciationes, deambulationes, vecturas, facilè promoven-tur exhibito cortice, quamvis ob complica-
tum

tum debiti lunaris, quod sub febribus plerumque retinetur, negotium non rarò cura in illis sit difficilior. Sanctè testari possum, me & diversas gravidas ultimis gestationis mensibus imò vel unâ alterâve tantum ante partum septimanâ mediante cortice, ad fatûs confortationem unâ modificato, à variis febribus (ob metum ne vires partui necessariæ paroxysmorum frequentia violentiaque exhaurerentur) promptè liberâsse, imò & paucorum dierum puerperas, vel intermittentibus vel continuis, periodicis periculose & cum gravibus symptomatis laborantes respectu interim ad lochia exactissimè habito: hæc namque proluvies ritè evaucata alias secretiones necessarias facilè supplet, in Monialibus, quæ vitam plerumque amant sedentariam & frequenter cum symptomatis hypochondriaco-hystericiis conflictantur, ut & aliis, quæ nimium subjacent animi pathematis, non ita expedita est curatio. Sanari tamen, modò præceptis medicis morigeræ sint, omnes possunt.

Iterum *Ramazzinus* ab ædibus nobilium aliorumque potentium virorum in otio urbano vel rustro cum victûs lautitia degentium Chinam-Chinam proscribi utile judicat; licet enim, ubi interdum ex febre intermittente decumbunt, cassiæ modico purgentur, aut vena secetur, attamen non facilè disponi posse, ut satis tutò iis hoc febrifugum præscribi possit, ut ab aliis malis postea non plectantur.

Replico, postremum hoc non penitus à veritate esse alienum, si cortex solitarius & vulgari

methodo in tanta quantitate ; iis devorandus exhibeatur. Innumeri tamen viri juvenesque nobiles rationali ejusdem usu per me curati de efficacia & securitate satis testabuntur. Non omnes Nobiles in otio urbano aut rustri degunt, sed equitationibus, vectationibus, & venationibus summè delectantur. Et plerumque ab iis sanæ rationis ductum sequentibus & sanitatis vitæque maximè cupidis promptiorem obedientiam, & exquisitiorem diætam, quàm à gente populari & rustica extorseris. Habui inter illos, qui placulum judicaverint vel latum unguem à præscriptis regulis abire.

Ratione ætatis dubium oritur, an infantibus & pueris corticis usus conveniat. Contendit *Ramazzinus* ætatem hujusmodi ob errata in victu, & minorem per corporis ambitum humorum diffationem ab hoc remedio, quod nihil è corpore educit, potius concentrat, nil opis obtinere.

Verùm observaverit id ille sub aëre Italico, asseverare ego possum sub Westphalico pueris trium, quatuor, pluriumve annorum eundem meâ methodo cum totali febris fuga, & non rarò cum multorum lumbricorum expulsionem efficaciter & tutò exhibitum fuisse, sed pariter ad fugam noxiorum astringendi sunt, qui etiam paulò adultiores, ob lusus, cursus & sic continuos corporis motus sufficienter transpirant. Doctissimus *Jones*, scribit hæcticis puerorum febribus in primis occurrere ; has enim provenire à cruditatibus, quas cortex absumat & extirpet. *Nicolaus Blegni*

Blegni sub coelo gallico pueris corticem necessitate exigente non obesse emphaticè monuit.

Sed quid de senibus statuendum ? audiamus loquentem Cl *Bonetum Anat. Pr. l. 4. sect. 1. obs. 26. Corticis peruviani dextro usu febrium cursus omnino saepe intercipitur & sine recidiva: non quartanarum solum, quibus destinatus censetur, sed & omnium intermittentium, imò ad apyrexiam non omnino devenientium, nec juvenum solum sed & senum quin imò decrepitorum.* Addit exemplum viri octogenario majoris, qui quater intra biennium febris tertiana defunctus in quartanam incidit, cujus uno alterove paroxismo adeo attrita fuerunt vires, ut tertio ferendo omnium iudicio impar esset, facies enim jam Hippocratica cum stertore & mortis imminentis omnibus indiciis. Postquam cardiacorum ope esset resuscitatus, in primo paroxismi praeludio corticis drachmam unam & semis Theriacâ remixtam cum vino haurire iussit. Illico quasi incantamento paroxismus, qui praeforibus erat, retrocessit, & paucis post diebus sumpto levi purgante à febre omnino liber evasit. Asleverare & ego possum, me plures senes jam alterum pedem in cymba charontis quasi habentes, & de vitæ ulteriori protelatione desperantes febre per corticem sublatâ ad ejus longioris usuram revocasse.

Ratione habitûs corporis elegans monitum est Exc. *Frid. Hoffmanni med. Consult. Tom. 2. Dec. 4. casu 6.* Si homines ad hæmorrhoides proclives, & qui spongiosi sunt habitûs cor-
po.

poris, & quorum vasa plethorâ impurâ sca-
tent, in febres intermittentes incidant, ad-
modum cautè medicamentis specificis motus
febriles cohibentibus, inter quæ cortex præ-
cipuus, utendum & lentè admodum ad illa
procedendum esse, eò quod facilè status ca-
checticus imò hydropicus inducatur, qui si se-
quatur, non innocenti cortici, sed medici ex-
hibentis ignorantia erit imputandus, quo pac-
to enim inquit Cl. *Mortonus Exerc. 1. c. 7.*
p. m. 76. pharmacum amarum, quod
menses ciet, obstructions aperit, ventriculum
atque genus nervosum universum confortat,
cachexiæ vel tabis, multò magis mortis re-
pentinæ & inopinatæ fundamenta jaceat, dif-
ficillimum est conceptu.

Epidemicæ annorum constitutiones pecu-
liares singularem observationem merentur. Dan-
tur namque in quibus medicamenta chinata
in febribus intermittentibus præsentanei sunt
effectûs, ut de Constitutione Epidemica Au-
gustana anni 1701 testatur Cl. *Lucas Schröck-
ius*, & de constitutione anni 1709 Cl. *Marcus Gerbezius*. Dantur quoque, in quibus
minùs efficacis & constantis virtutis depre-
hendatur, ut perhibet *Ramazzinus* de consti-
tutione epidemica anni 1691, in qua corticis
peruviani usum non admodum salubrem fuisse,
sed in extremum vitæ discrimen ægros non
rarò deduxisse annotavit. Accuratâ autem
observatione in plurium annorum epidemica
constitutione didicit, in frigidis & humidis
constitutionibus, quæ corpora mox crassis
humoribus infarciunt, parum salutarem esse,
in

in calidis verò & ficcis constitutionibus, in quibus humores aliquo egent sufflamine, remedium istud egregiam operam præstitisse. Quamvis è contrario majorem veritatis speciem faciat primarum in cortice qualitarum consideratio, nam cum is calidus & ficcus sit, virtutisque aperientis & attenuantis, quis dubitet magis frigidis & humidis quàm calidis & ficcis constitutionibus servire. Quod pace tanti viri sentio.

Demum observatione dignum est ad promovendum corticis effectum, aërem rusticanum fædis exhalationibus liberum plurimum conferre, unde febribus quartanis chronicis conflictatos ex urbibus, in quibus athmosphœra ex mephyti, fumis, fætoribus, cloacis gravior impuriorque, ad rus si fieri potest, concedere suadeo, feliciori namque eventu China agrestibus & oppidanis, quàm magnarum urbium incolis exhibetur. Non dubito, si posterioribus hisce annis tot febrium genere foecundis ex urbe Monasteriensi ob Alphæ squallorem aëre minùs puro gaudente febricitantes in agros opportunè à medicis missi fuissent, promptius constantiorem sanitatem mediante aëris campestris purissimo nitro & elatere consecutos fuisse. Id quod propriâ comperi experientiâ, quâ magno corticis pondere febricitantes in urbe frustra suffarctos, extra illam unâ alterâve tantùm uncia debite modificatâ constanter sine recidiva à feбри quartana liberavi.

Finio hoc caput verbis celeberrimi *Mortoni*
Exerc. 1. C. 6. illud ἰερόν πικρόν cortex sc:
peruvianus (cui nihil præter nomen gratum
C dicit,

deest, ut opinione vulgi commendetur) consensus medicorum ferè omnium expertissimorum Febri-
fugum catholicum esse comprobatur, quod omnes
febres intermittentes & alias plurimas in qua-
vis anni tempestate, in omni sexu, ætate, &
temperamento radicitus & penitus citò, tutò,
& feliciter sanat. Ego sanè, qui jam ad vi-
ginti annos & quod excurrit, hoc polychrestum
remedium quotidie præscripsi, vix aliquid in-
commodi ægrotantibus ortum inde observavi,
quicquid clamosè atque falsò oggerant malè teria-
ti quidam atque ignorantes. Quod viri longè
expertissimi testimonium omni exceptione ma-
jus Neotericorum febrem pro salubri naturæ
motu non supprimendo habentium apertis ca-
lumniis (quamvis ipsimet necessitate cogentes
sub querelis & impatientia ægrotantium clamo-
rifice uti non desinant) opponere non reformi-
do.

C A P U T V.

*Expurgatio corporis ante corticis ex-
hibitionem non in omni febre utilis
ac necessaria.*

Qui à vitiosa humorum colluvie in sangui-
ne aut visceribus stagnante quarumcun-
que febrium causas deducunt, nil magis
cordi habent, quàm ut isti everrendæ Cathar-
ticum corticis usui præmittant. Quæ metho-
dus

duſ quàm à ratione aliena ſit , breviter éxaminabimus.

Si juxta *Sophrorum Kozack* alioſque naturæ myſtas fermentum febrile vix ad drachmam aſcendit, imò aliquando vix unius grani pondus habet, nam & gutta unica acidi ſanguini inſtillata juxta *Tacchenium* febrim accendere poteſt, imò ſi juxta Cl. *Ettmüllerum* vel à ſolo fermentali odore *Archeum* turbante , non rarò dependent febres intermittentes , imò quod magis , ſi à ſola imaginatione , à ſolo animi pathemate oriantur , cui uſui iſtis in caſibus Catharticum, & ſæpe toties repetitum à purgatoribus medicis, tantam in intermittentibus materiæ peccantis ſentinam tot everriculis indigam ſibi imaginantibus ? Non rarò maximè ſanguineos nec opinantes quidem febris corripit, ut qui functiones integras pridie habebat , poſtridie graviter à febre vexetur. Unde in his conſeſtim tam alta humorum ſaburra catharſi exhaurienda ? unde tam feſtinè impuratus ſanguis, ut depurationem exigat ?

Proſectò ſi tam ſordida corruptorum ſuccorum congeries in intermittentibus præſto foret, non ceſſaret *Archeus* per unius pluriumve dierum intervallum à ſemel concepta excandefcentia, neque per vices , ſed ut in continuis, perpetuo turore exæſtuarét. Relictus ille poſt paroxiſmum fomes tam exiguus eſt , ut non ſit potens *Archeum* laceſſere , adeoque neque catharſin indicat , neque ulli unquam purgatione exterminari poteſt. Nam & hanc decies repetitam ne unico quidem ſuspendendo tollendo-ve paroxiſmo parem eſſe quotidiana docet ex-

perientia. Vel sexcentis exhibitis Catapotiis quartana perseverat, non tantum antiquam contumaciam, sed & malitiosior evadit. Imò sanguinis mixtione & circulo prius per purgantia turbatis segnior corticis successus deprehenditur. Novi medicos, qui prioribus annis febricitantes sibi commissos catharsi sat sedulo & strenue lustrare & exinanire non intermiserunt, sed tantum abfuit, ut feberi eos liberaverint, ut exhaustis viribus vel in tumultum vel graviora symptomata imprudenter ac temerè præcipitarent. Interim apud vulgus hoc saltem accepere prædicati, quod his annis infelices fuerint in febribus curandis, quasi verò fato aut fortunæ in acceptis ferenda sit febrium curatio, cujus frustratio illorum ignorantia debebatur. Nempe febrium illarum populariter grassantium, quas statim novum morbum appellat plebecula, causa non tam in noxia succorum peccantium copia, sed ex Anomalia aëris contracto fluidorum circulantium languore, & dejecto solidorum tono erat quaerenda, quem utrumque statum purgantia incautè exhibita adhuc magis deiciebant, & miseros istorum medicorum clientes in classem incurabilium, (nam hic ignorantium plerumque prætextus est) infelici forte pertrahebant. Sive enim sanguinis motum spectes, quomodo is in febribus à regulari circuitu desciscens, ab æquabilitate deflectens, à directionibus abreptus, stagnans, lentescens à purgante in ordinem redigetur? sive ejus systasin aut principiorum turbationem aut solutionem vitiatam concipias, certè in hoc statu exhibere purgans, ægrum

ægrum jugulare est, five viscidorum, acidorum, biliosorum humorum foeculentiam in vasis sanguineis antiquatæ hypotheseos projudicio adhuc occupatus supponas, purgationis ante corticem exhibitum nullus est usus, nulla utilitas, ut stolidorum non minùs quàm prudentum magistra docet experientia. Cui ut increduli fidem magis habeant, cogor unius alteriusve Practici, cujus in foro medico authoritas magna omne potest solvere dubium, hic in medium adducere. Eleganter igitur Cl. Ettmüllerus, *Experientia* inquit *confirmat*, *post repetitas etiam purgationes eodem tenore pergere, interdum gravius affligere intermittentes, continuæ verò magis exasperantur iisdem, id quod manifestè ostendit, non attingere purgantia radicem morbosam, sed medicos & ægros deludere.* Audite acutissimum Sydenhamium ita seriò monentem : *Neque Catharsi neque V. S. subducenda est materiæ febrili pars aliqua, quo liberiùs cortex suo fungatur munere, cum enim ab utroque labefactetur quadantenus Oeconomia corporis, eò certius promptiusque recrudescent paroxysmi, evanescente semel pulveris vi.* Effatum Mortonii pariter angli breve sed nervosum est. *Purgatio necessaria ante corticis usum aestimari non debet, quæ postea damnosa & periculosa esse conspicitur.* De periculo sæpe in febribus purgans sequente dubitas? lege Cl. Pecklini *Observationem XXX. Ephemer. Germ. cur. Decad. 1. anni IX & X.* quâ testatur duos in eodem oppido febricitantes sumpto nescio quo Draastico paucas intra horas quasi præsentaneo veneno intoxicatos miserè interiisse,

Exerc. 1.
c. 8. p. m.
100.

unde subdit: *Discant velim isti severioris medicinae Advocati, etsi vehementium impetu feliciter sæpe febres abigantur, in plurimis tamen etiam fraudi esse, molliculamque & lentam curationem duræ atque præcipiti anteponendam.*

Animadverto quid huic sitis opposituri, culpam istam in remedii ab ignaro Empirico exhibiti virulentiam esse referendam. Medicos expertos haudquaquam tali fato esse expositos. Sed credite Excell. *Verlosschnig* Medici in hujus argumenti ex professo pertractatione experientissimi testimonio. Hic tractatu *de Cur. vern. autumnalis abusu* C. 10. scribit febres tertianas, quæ aliàs omnium sunt securissimæ, purgantibus exhibitis ita vires dejecisse, ut nullâ sequenti morbi imminutione intra 15 dies à cœpto morbo ægroti succubuerint. Nempe deleteriæ aut saltem causticæ Cathartici particulæ cum fermento febrili combinatæ compositum efformare possunt, quod instar veneni irritatione, corruptione, inflammatione viscerum, grangræna hominem è medio tollat.

Sed quid alienas induco experientias? ipsemet ultra aliquot mille febricitantes cortice sanavi, nullo nec ante nec post ejus exhibitionem dato remedio purgante propriè dicto, quod satis redarguit ejus prætensam necessitatem. Spectavi methodo vulgari ab aliis præmissis purgantibus mox corticem subjunctum præpedire non potuisse, quin febris insultus sæpius redierint, & tandem penitus non desierint. Quid ergo inutilibus & sæpe noxiis inhæreamus? semper mihi cordi fuit altaque mente

reposita Helmontii sententia. *Remedium sudorificum quod incidit, extenuit, resolvit, liquat, abradit & simul abstergit causam occasionalem & quidem insensibiliter, verum est febrifugum quod velut falce omnium febrium radices amputat.* Tale si addideris cortici, genuinum habebis febrium omnium rhizotomon. Purgantia autem non eliminant causas occasionales febrium, sed tantum vires exhauriunt, & eas duplicant, magisque reddunt contumaces, ut fusiùs probavit Toparcha Merodensis, ad quem brevitatis causa remitto.

Verum enim verò diffitendum non est dari febres, quas alii gastricas, alii mesentericas appellant, imprimis ex genere quotidianarum, in quibus magna sæpe cruditarum in primis viis congeries & pituosæ sordes in ventriculo stabulantur, qui corticis particulas oblinire & quasi visco implicare ejusque vires obtundere & impedire possunt. Observavit Cl. Jones quandoque gravissimos & insuperabiles in Ventriculo sic efformatas massas esse, qui eundem opprimentes febricitantibus vitam eripuerint. Hoc quomodo tollendum sit obstaculum nunc ostendam.

In expellendis hisce sordibus, quibus corticis virtus suffocari potest, nil promptioris turtiorisque effectus deprehenditur (coëteris tamen paribus) quàm lene & insons emeticum, quo solo febres intermittentes non rarò extirpantur, tale sufficienter colluviem, si quæ adsit, vitiosam, biliosam, viscidam, acido-acrem è prima regione corporis evacuat, & ventriculum pro feliciori corticis operatione præparat.

Quale certè omnibus catharticiis est præferendum. Hæc enim sanguinem subeunt, afficiunt, turbant, colliquant, corrumpunt: illud solas vasorum superficies stimulat, ut vellicata quotquot in stomachum hiant excretorium oscilla humores versus stomachum deturbatos per aperta emissaria eructent. Non hæc methodus febrium curam ab Emetico incipiendi nova est, sed jam suo ævo *Avicenna* vomitum *radicem curæ febrium* appellavit, quod nil utilius esse quoque asseverat *Primirosius*, in febribus quidem tertianis, quæ à bile foverii creduntur, plurima pars Medicorum illud non improbat, in quartana verò penitus repudiandum vult *Willisius* hoc quasi edicto: *Est observatione dignum, quod vomitoria in febris quartana nihil prosunt.* Cui & meam & plurimum virorum praxi celebrium experientiam oppono. Unicus ut sexcentos præteream hic audiatur famosissimus *Langius in Pathol. animata c. 68 §. 2.* *Benedictus autem cum primis & nobis in praxi nostra toties cum felicissimo successu hoc quoque loco laudatorum emetico-
orum probatissimus est usus, ita ut asserere non dubitemus in hisce emeticis per aliquot vices, pro ut necessitas postulaverit, decenter iteratis
unicum fermè & indubitatum verissimumque citò ac tutò curandæ quartanæ consistere arcanum.* Confer ea quæ apud authorem in textu fusiuss deducta sequuntur. *Forestus*, Practicus exper-
tissimus, cujus observationes sedulò legendas monet *Baglivus*, multos quartanarios unico vomitorio, convaluisse testatur. Stimulatiss-
namque nerveis stomachi fibrillis viscidam acc-
glu-

glutinosam saburram corticis salutari effectui impedimento futuram evacuat, & concussione viscerum inductâ materias ibi stagnantes impactasque movet & sæpe excutit, & quidem minori longè & infrequentiori periculo quàm in purgantibus, sic ut plures, celeberrimi *Hecqueti* verba sunt, licet hypercatharsi extinctos videris, ne unum ex mille vel enormi vomitione jam jam exanimandis vomendo periisse observatum sit.

Concludo itaque cum *Sydenhamio* & *Ettmullero*. Qui apti sunt ad vomendum, nec in quibus aliquid obstat, item quibus vel hypochondria suspensa, aut rugitus in iisdem est, aut qui nausæâ vel ructibus tetrâ amaricantibus, cephalalgia, vel aliquâ vertigine vexantur, in febrium principio optimè, imò necessario vomitu evacuantur. Casus autem dari possunt & individua, quæ emesin non admittant, in quibus ante usum corticis sordes primarum viarum per salia, potissimùm absterfiva & laxantia aut lenia Eccoprotica possunt exturbari, sicque febres sat citò tutoque curari citra omnem recidivam, ut innumera curatorum exempla testantur.

CAPUT. VI.

*Qua methodo & quo tempore Cortex
Peruvianus in febris intermit-
tibus exhibendus.*

Occasionem seu opportunitatem agendi esse curationis animam, & medicamenta utut efficacia innoxiaque indebito tempore exhibita vel prospero effectui destitui, vel noxâ non carere experientiâ comperimus, id quod etiam exactæ observationes in promiscuo corticis peruviani usu docuerunt. Indoctis quidem Empiricis, nec non medicorum novitiorum nonnullis praxin medicam primoribus labris delibantibus perinde est, quo tempore, & num ante in-vel post paroxysmum assumatur, quàm infelici tamen sæpius eventu, lugubres casus testantur; ita ut non postremum febres per corticem tutò curandi arcanum in justo exhibitionis tempore consistere videatur.

Invenias innumeros adhuc antiquâ oberrare chordâ, & corticis pulverem immediatè ante paroxysmum cum vino, vel conservæ cui-dam mixtum in forma boli exhibere, quæ methodus ita periculosa est, ut Sydenhamius observaverit ita quosdam è vita sublato esse. Ratio non obscura est. Quando jam in pro-cinctu vel ipso actu est materia peccans, ter-mentum febrile sive causa occasionalis (nomi-na ut lubet) tempore apyrexix congesta, ea-que

que mole & agendi vi armata, ut impossibile sit *Archeo*, ejus incursum avertere, imò ut penitus sit noxium eandem ceu hostem infestissimum non omnibus viribus adoriri & subjugare, irritum imò periculosum est, cortice ceu blandimento aliquo idemulcere & lenire vel excandescentem *Archeum*, ut armis depositis cum hoste jam inquilino armistitium aut pacem ineat. Cùm paroxysmus sit destinatum illud pugnae tempus, quo materia febrilis in paroxysmi interstitio quasi accitis copiis aucta, & in massam sanguinis veluti campum martium ingressa, strenuâ luctâ ab *Archeo* triumphatore subigi, elidi & per sudorem, urinam atque insensibilem transpirationem expelli debet. Chinâ-chinâ immediatè ante vel etiam in paroxysmo exhibito *Archeum* à furore præpedire, est eum spoliare armis, ut inimico subjacere cogatur. Unde nonnullos conflictu inter febrem & remedium excitato in paroxysmis interiisse testis est *Jacobus Sponius*. Quocirca seriò monet *Sydenhamius*, ne subito atque intempestivo nimis sufflamine paroxysmum invalescentem atque omni ope exerentem conemur opprimere.

Quisquis exactus rerum physicarum trutinator est, facilè comprehendet corticis immediatè ante vel sub paroxysmo exhibitionem in quacunque hypothese esse inutilem. Sive enim, qui rarefactioni sanguinis in febribus faves, à cortice astrictionem & condensationem expectas, sive qui ejus lentorem & crassitiem agnoscis, ab eo attenuationem &

flui-

fluidificationem prætendis, patet necessum esse, ut corticis in ventriculo præcedat trituratio, comminutio, solutio & extractio, ut si non particulæ materiales, ejus saltem vires per ductus chylicos ad sanguinem transmittantur. Cui quidem præparationi certum est aliquot horas deberi, quarum proin intervallum & primum paroxysmum (si utile foret sic exhibere) præcedere & subsequentes doses intercedere deberet.

Certum est sub paroxismo, imprimis frigoris, universum nervorum & vasorum systema spasmo quasi universali affici, jam si supponas, quæ plurimum est sententia, corticem non nisi partium nervearum & fibrosam constrictione operationem perficere, nunquid liquefactionis ejus exhibitionem illo tempore esse nocentissimam.

Valeat igitur hæc methodus. Eligatur optimimum justumque tempus, nempe illud, quod immediate paroxysmum cum omnibus symptomatibus, calore, sudore &c finitum excipit. *Archeus* enim qui sub furoris impetu corticem aliàs sibi amico vel haud auscultat instar hominis iracundi, cui sæpe frustra sub iræ æstu bona verba dederis, vel ut supra dixi, non nisi cum magno periculo, jam gratissimum hospitem amplectitur. Materiâ namque febrili trita & subacta perque sudorem aliasque vias eliminata sicque glandularum miliarum obstructionibus reseratis, laxatisque solidorum crispaturis, succis crassis lentisque reddit fluiditas, & sanguini tumultuanti malacia, & per accessum corticis impeditur novæ
succo

succi nutritii in materiam peccantem degeneratio, adeoque novi paroxismi recursus. Ratio dictat nullo tempore exhiberi utilius febrifugum, quàm illo, quo magis potest sanguinis lentorem dissolvere & attenuare, quod in febribus intermittentibus sub apyrexia restituto fluidorum motu & solidorum consueto tono, in continuis periodicis sub notabili remissione promptius in effectum redigitur.

Prima itaque corticis dosis paroxismo plenè finito exhibenda, & brevibus horarum intervallis, priusquam hujus virtus *Archeo* vale dicat, altera repetenda est, & quidem si singulis quatuor horis in minori, si saltem ter in die, in nonnihil majori, in continuis verò periodicis, si periculum in mora, in suprema dosi. Quam non solitariè, sed illis, quæ corticis vires exaltant, ejusque substantiam valde attenuant, obstructions solvunt, spasms contrariantur, remixtam soleo exhibere. Et si enim solius chinæ beneficio cessent paroxismi, non tamen ideo mox evanescent, si qui forte adsunt viscerum infarctus, si quæ in glandulis lymphæ coagula, neque sanguis omne febrile empyreuma statim deponit, quocirca de obstruentium & novo vigore effoetam quasi sanguinis massam invigorantium vel cortici admixtorum vel interpolatorum usus nunquam non necessarius, cui integrum lunæ cursum nonnulli addicunt. Non enim probè officio suo se functum arbitretur medicus si more hodie consueto innumeros bolos vel integra vascula chinata devoranda præscripserit, sic enim & inter quamvis anum vel seplasiæ uxorem
agyr.

agyrtamque & Medicum nullum erit discrimen. Nam quis hodie barbitonfor, quis lixa caloque Kinkinnam non exhibet, postquam in tam noxiam empyriam abiit febrium curatio? unde nil mirum, si ex febribus simplicibus sæpe duplices, ex intermittentibus continuæ, aliæque graves turbæ & anomalix sequantur. Epidemice nuper grassantibus in Batavia febribus non uni Pharmacopœo hæc praxis fuit, quod integras libras lebeti immisas vino vel aqua decoquerent, & inter febricitantes dispensarent, ex qua rudi & proletaria methodo quid aliud evenire potuit, quàm deplorandus ægrotantium status, ut malè curati in mortis simulacrum expallescerent, semper utentes & nunquam ad perfectam sanitatem pervenientes.

Quò ad quantitatem corticis radicali febrium extirpationi necessariam admodum variant Practici celebriores. Sydenhamius ejus aliquot uncias requirit, & quidem per vices, interposito semper 14 dierum intervallo, assumendas. Sic enim recidivæ certiùs præcaventur. Quam quidem methodum plures remedii adversi tædio affecti averfantur, unde sæpius necesse est variis additamentis & involucris ejus colorem saporemque velare, ut honesto dolo refractarii in ejus continuato usu detineantur. Sunt qui se curationi tradentes expressis conditionem addant, ne chinata præscribantur, hos deceptos necesse est convalescere. *An dolus an virtus quis in hoste requirat? & quis in salutis humanæ assertore fideli Archiatro?* Sunt medici, qui se infensos corticis hostes

tes publicè profitentur , & in aliorum febres eo curandi praxin malitiosè invehantur , interim ipsimet hoc velationis occultationisque stratagemate utentes sine ipso nec febres curant , neque curare noverunt , neque quidem genuinam ejus adhibendi methodum didicerunt , ita *ignorantia malus est Thesaurus* , inquit Hippocrates.

Sydenhamianam methodum secutus videtur Exc. *Mangetus* , qui quartanis rebellioribus tres corticis uncias , pro tertianis autumnalibus , aut quæ post solstitium æstivum accedunt , unciam unam cum dimidia , pro tertianis vernis unciam unam sufficere asserit. In febribus horrificis , quales sunt hemitritoræ , dummodo cum inflammatione visceris principis non fuerint complicatæ , imò in omni lentarum genere , quod cum exacerbationibus & remissionibus durisque symptomatis divexat , eundem ceu tutum prorsus remedium exhibet , sed dosin ut in quartanis ad uncias tres extendit , ter de die exhibendo , temporibus à paroxismo aut febris exacerbatione vacuis , longè à pasto , unaquaque vice drachmam ad minimum integram. Cum verò integræ dosis cuique feбри necessariæ dimidia circiter pars absumpta est , à medicamento reliquiis ad dies 8. 10 aut 12. jubet supersedere , iisque tantum elapsis ad usum redire , continuando tum sine interruptione bis de die ad totalem absumptionem , nec expectari vult unquam pro absumenda ultima dimidia parte (quæ ad dies præscriptos post primam absumptam differtur) donec febris de novo caput exeruerit , sic enim

re-

renovanda veniret tota medicamenti dosiſ quaſi de eo nihil haſtenus devoratum fuiſſet. Non convenit autem cum *Sydenhamio*, qui ut plurimum ſine ulla præliminari præparatione eundem febris oppoſit, quem & ſequitur ejus concivis *Mortonus*, ſed ante exhibitionem & venæ ſectiones, & purgantia febricitantium viribus accommodata, quo primis bolis vel pilulis chinatis amiſcet, adminiſtrat.

Quam quidem methodum ceu laudeſ dignam ſas eſt junioribus medicis recommendare, ſi tamen venæ ſectiones & purgationes haudquam abſolutè neceſſarias exceperis. Notandum verò illis *Mangetum* non ſolitorio cortice uſum, ſed ſpiritu volatili correcto & ſaturato, mixtoque reſolventi atque antiſpaſmodico, ut fomitem februm non in ſanguine tantum ſed & præcipuè in genere nervoſo latitantem efficacius impugnaret. Nam niſi talibus additamentis modificetur, vix febres contumaces ſine reditu penitus diſcedent, licet enim *Talbotius* chinam-chinam tum in ſubſtantia tum in infuſo, quod ordinarium ipſi erat, ad libras integras per iteratas vices hauriendam daret, impedire tamen non potuit, quin poſt aliquod intervallum febris revireſceret.

Ramazzeni methodus ab hac longè alia eſt. Corticis noxas ex incautiori fortè uſu obſervans, dum ad ætatem ſeniores ſanioresque accederet, meticuloſius eum dumtaxat ad drachmam unam vel duas præſcripſit in febris intermittentibus, quando nimis protractæ ægros fatigarent, in hunc præcipuè finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger re-

cre-

crearetur, & vires resumeret, non sine spe, imò cum certitudine febrem reeditarum, quæ unà cum natura roborata morbi causam expelleret, & mutata aëris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris historiam absolveret. Quæ methodus tametsi in delicatioribus & corticem perhorrescentibus locum habere possit, cum tamen ad continuas recidivas ita passim infames & suspectas ex proposito quasi disponat, non esse genuinam patescit. *Willisio* tamen ipsa paroxysmorem per hyemen ad temporis usque vernalis principium suspensionem in more fuisse notum est in eius scriptis versatis. Paroxysmis ad aliquot septimanas delitescentibus æger vires recolligit, & cortex crebrius repetitus tandem evexiam inducit, & prava sanguinis diathesis à mutata tempestate corrigitur, modò habitualis paroxysmorum consuetudo interrumpatur circa vernale autem tempus transpiratio insensibilis à vividiori ætheris motu evadit liberior, & motus sanguinis circularis promptior, sicque febris facilius tollitur. Ita dari possunt casus, ut præstet quartanarum autumnalium & hybernarum hac methodo interdum suspensarum curationes in vernale tempus differre, quas eo tempore promptiores esse comprobant experientia. Sed hanc methodum iis, qui quartanas hyemales curare nesciunt, relinquimus.

Mirum quantum in exhibitione corticis scrupulosus fuerit celeberrimus *Malpigijs*, ut colligitur ex ejus *Consiliorum centuria cons.* 92. Præmittebat primùm in febre lenta cum tensione abdominis aperientia & diuretica, &

D

postea

postea Chinæ-chinæ proponebat scrupulum unum singulo mane sive alternis diebus per 15 dies sumendum. Quæ provida sollicitudo in ejusmodi febribus lentis ab obstructione glandularum mesenterii aliorumque viscerum oriundis laudem meretur.

Edifferam nunc & graphicè proponam hodiernam methodum illorum, qui febrem in respectatam pro motu naturæ absolutè utili habent, & has ponunt indicationes: 1. ut motus febriles in justo & moderato successu conserventur, id est, ut auguror, ut febris in statu quo maneat. 2. ut causa febrilis legitimè præparetur (quæ & obsoleta erat Galenicorum methodus.) 3. ut evacuatio febrilis dextrè dirigatur. 4. ut regimen congruum ordinetur. Hisce autem omnibus non juvantibus, quod est frequentissimum, si evenit, ut motus & actus febrilis ultra suum terminum duret, adeoque in malam desuetudinem & veluti habitum degeneret (quod sub illa methodo ut plurimum accidit) tum demum, quæ indicatio ultima est, famigeratum antifebrile china-china in usum trahendum, sed addito, ut certus sit artifex, quod causa febrilis sufficienter remota sit. Non nomino famigeratum ævi nostri Professore, qui ita scribillat. Sed amabo quæ methodus & quæ postulata! si enim causam febrilem ante corticis usum sufficienter remotam exigit, quomodo febriles paroxysmi suum morem servabunt, & quid tum opus cortice? signum profectò esset per illas præparaciones & purgationes nihil esse effectum, vires dumtaxat tam illis quàm paroxysmorum frequentiam esse attritas,

tas, frustra vexatum tot remediorum specioso apparatu ægrotantem, & ne lenta sequatur febris, corticem tandem esse extremum asylum. Nunquid ergo tutius est motum febrilem, qui ut ostendimus violentus & coactus naturæ motus est, post duos tresve paroxysmos statim tollere, & sic conservare vires vitales, tum verò incidentibus, resolventibus, deobstruentibus, corrigentibus remove causas occasionales, quod cum euphoria & gratiis fieri posse praxis solidior docet. Nam in febribus benignioribus hanc materiæ peccantis resolutionem & expulsionem sua sponte sæpissime exequitur *Archeus* à sua excandescencia per corticem revocatus. Id est, ut aliis planius loquar, abactis paroxysmis materia febrifica, si quæ sit, solâ coctione id est promptiori sanguinis motu & solidorum attritu (modo debitum diætæ regimen accedat) apta redditur, ut poros excretorios pervadere & eliminari queat. Nam & ipse cortex sanguinis viscidioris diathesin emendat, particulas crassas imminuit, novarum cruditarum in ventriculo generationem impedit, ut ejus usu sat diu continuato corpori evexia inducatur, omnisque facile recidiva avertatur.

Et quare tot prius paroxysmos expectandos inculcant, antequam febrem per corticem volunt tollendam? Credunt singulis paroxysmis consumi aliquid de materia febrili, ut tandem ultra cessare debeat. Sed spe ut plurimum excidunt, in paroxysmis quidem febribus succedente ritè sudore diffilatur, ut & per urinam expellitur vitiosa materia, quæ
 D 2 tamen

tamen non est ipse fomes aut fermentum febrile, sed lymphæ nutritiæ in sanguine motu febrili corrupta, quam quidem eliminari utile & necesse est, licet sic fomiti parum aut nihil detrahatur, quod pari tenore ac violentiâ insequentes paroxysmi testantur. Non itaque tutum est relinquere eousque febrem in corpore humano, donec materia occasionalis à tumultuante, indignante, excandescente Archeo vincatur & expellatur, nam sæpissime in hac lucta ex nimis frequenter repetito cum hoste inquilino duello lassatus ac debilitatus fatiscere & subjacere cogitur, ut tristitia doceant exempla, & adhuc priori anno certi Medicinæ Doctoris podagrici cum quartana unâ luctantis fatum, cujus historiam infra recensabo. Expedit, ut hoc iteratò repetam, febrem id est Archei procellam sedare, & postea causas occasionales expugnare, quia sæpissimè Archei sublata thymosi ens occasionale sive fomes febrilis totus sponte consumitur, etiam absque omni evacuatione, si sudorem atque diaphoresin exceperis.

Unde mirari subit adhuc hodie dari præclaros Medicinæ Professores, qui præpostero contra corticem concepto præjudicio antiquâ malunt delirare lyrâ, quam eum in quartana maturè in usum vocare. Clamant ex cathedra altâ quantum possunt & dictatoriâ voce, in febrili materiam peccantem successivè, efficaciter tamen atque sufficienter, præparandam, dein successivè atque leniter evacuandam, ut consuetæ evacuationes in justum ordinem promoveantur, tum affectas partes roborandas, ut

cor-

orrupti motus atque successus emendentur, denique regimen idoneum & congruam præser-
vationem ordinandam; & singulas has indica-
tiones cum maximâ lenitate, patientiâ & con-
stantia exercendas esse, quò ita natura ab hac
ardua afflictione justis & ordinatis successibus
liberetur, neque magis obruatur & confunda-
tur

ô Quam speciosa verba? quæ tyroni inexper-
to elegantem indubitato therapejæ aliquando fa-
ciendæ ideam excitant, sic in cathedra & libris
facilè curantur quartanarii, in lectis autem de-
tinentur incurati, cujus Theoriæ infirmitatem
eleganti illustrabo exemplo quod nobis exhibet
Exc. *Ferdinandus Fridericus Illmer à Wartenberg*
S. C. M. Consiliarius & Archiater & Uni-
versitatis Viennensis P. P. *Ephem. Germ. cur.*
Decad. 2. ann. 3. obs. 17.

Magnus hic vir iisdem scholarum principiis
imbutus virum 55. annorum complexionis me-
lancholicæ quartanâ autumnali ob mœrores
corruptum methodicè tractabat, nempe expur-
gando per clysteres, & potiones laxativas sa-
tis polychrestas, sanguinem ex mediana extra-
hendo, per juscula alterantia & aperientia præ-
parando, iterum per epicrasin electuariis & pi-
lulis melanagogis expurgando, & demum ob-
structionibus sicut putabat, solutis & materiâ
præparatâ exhibendo antifebrilia alcalina &
alexipharmaca opiata, non neglectis antifebri-
libus epicarpiis.

Sed quis effectus? æger jam duobus mensibus
cum hoc Hercule conflictatus incipiebat defice-
re, debilitari, in hæcticam declinare & ca-

chexiam. Quid consilii? descendit ad usum Chinæ-chinæ vir consultissimus, cujus tantum exhibitis per vices drachmis quatuor sine ulla recidivâ ægrotantem jam fere desperatum perfectè sanavit. Fatetur juxta indicationes Galenicæ corpus & materiam morbificam disponendo, maturando, evacuando, minorando, symptomatibus in paroxismo debite occurrendo, & in fine paroxismi, ne succederet hæctica, per julapia refrigerando & temperando se effecisse nihilum, dum verò Chinam-chinam exhiberet & hâc solâ Recentiorum indicationibus satisfaceret (quæ sunt sistere fermentationem, corrigere particulas acidas, aperire obstructions, & restituere particulas sulphureas) febrem chronicam & jam per duos menses durantem radicatus extirpatam disparuisse. Nam (hoc cortici addit elogium) suo sulphure vegetabili anodyno sistit fermentationem, eodem corrigit particulas acidas, eodem fit restitutio sulphureorum deficientium, & amaro suo sale aperit obstructions & pellit urinam. Ita vir prælaudatus. Innumera talium tentaminum methodicorum frustraneorum prostant exempla, in quibus ultimum tandem azylum cortex peruvianus remediis quibuscunque aliis gloriam præripuit.

Tandem hic silentio non est prætereunda nonnullorum praxis, qui primùm curationes febrium tentant præcipitantibus testaceis, quæ si voto non respondeant, vela vertunt ad peruvianum corticem quæ quam vitiosa sit methodus, ex *Baglivo* velint addiscant ejusmodi Practicantes. Hic de *Morb. Success. c. 13. p. m. 388.* sic inquit: *si post imprudenter adhibita testacea febrî*

febri minime excedente chinam chinæ dederis, ut fataliter plurimi faciunt ventre adhuc humoribus onusto, tria exspectato, aut inflammationem, aut lentam ac diuturnam febrim aut mortem. Observa bene, & si falsa dixerò, me redarguas.

Vidimus hisce annis per præcipitantia & absorbentia sic dicta inprimis testacea & Ostrocoderma calcinata (quæ omnia gravant ventriculum & minùs resolubilia sunt) febribus liberatos, diu languescentes palluisse, neque vires & appetitum pristinum diu recuperare potuisse; è contra per corticem curatis mox rediisse colorem vividum, insignem alacritatem, appetitum, somnum quietum actionumque omnium integritatem, quod præ istis corticis præcellentiam & in Archeo confortando sive fluidis vappidis & inertibus vigorem ac robur, & solidis longo morbo relaxatis tono restituendo energiam abunde confirmat.

Ratio est, quod ejusmodi præcipitantia fixa terrestria crustæ mucosæ ventriculi vel hujus plis pertinaciùs inhærendo, & cum viscido glutinoso massas insolubiles formando primæ cotionis officinam labefactent, ita ut *Schenkius* observârit illa circa nobiliores partes defixa circulationem sanguinis stitisse, & mortem inopinatam intulisse. Assentientem mihi rursus habeo *Expertissimum Baglivum* cujus verba l. c. huc transcribere non pigebit: *Ego certè vix capere possum, quomodo Medici indiscriminatim ad omnes morbos pulveres testaceorum & alcalicos, ut vocant, absorbentes præbeant, qui non aliud revera sunt, quàm terra inutilis & caput mortuum mixtorum. Cùm certum sit stomachum*

*nostrum in statu sano vix digerere eos posse, quoniam difficulter in substantiam nostri vertuntur, quanto minus in morbo, in quo vix jussu-
latenuia digeruntur. Quare fieri debet ut quando mesenterium putri cacochylia nimium repletum est, ponderosi nulliusque activitatis ac motus hi pulveres non solum cacochyliam non movebunt, nec corrigent, sed cum eadem sese miscentes magis magisque concreescere, indurari, hærere in glandulis eandem facient, & statim ad febrim lentam, quam facillimè in hecticam desinere sæpè vidi patientem disponunt.*

Ite nunc vos febricitantes & serio vobiscum perpendite, num usu testaceorum aut corticis stomachi triturationem ac solutionem neutiquam respuentis à febrium torturâ liberari malitis.

C A P U T VII.

Nonnulla sub corticis Peruviani usu observari digna.

Perinde equidem videri posset, sub qua forma cortex in substantia exhibeatur, refert tamen Cl. Bonetus, felicius febrim sedari, si boli formâ detur, & dimidiam dosin veluti drachmam unam eâ ratione sumptam eundem præstare effectum, ac dosis integra ex vino sumpto. Ratio putatur esse, quod sic inter plicas ventriculi seu in ejus tunica villosa hærando diutius retineatur, adeoque constantio-
rem

rem edat effectum, quem potissimum in hae prima digestionis officina exerere supponitur. Accedit quod sic dosis pane hostiario involuta à nauseabundis commodius deglutiri valeat. Verùm utilior, licet fortè non commodior, mihi hactenus visa est ejus administratio in forma mixturæ, tum ratione peculiaris vehiculi apprimè febrifugi, tum additamentorum liquidorum, quæ boli formam respuunt, & in forma pulveris hunc redderent vel justo majorem, adeoque corticis dosin necessario accisam. Mixturæ autem hujusmodi forma non nisi ad insigne ejus virium augmentum intenta & directæ est, quod millies experientia confirmavit. An autem è re sit pulverem corticis tam diu intra stomachi villos hædere, meritò dubitari posset, cùm eum succedente post paucas horas novâ dosi jam exiisse præstet, ne à restitante pulveris jam fortè fatui mole ventriculus gravetur & probabile sit eundem in duodeno quoque ceu altera digestionis officina mediante bile & succo pancreatico maximè necessariam subire dissolutionem, ut in subtilitatis & volatilitatis debitum gradum deducatur, quò adius illi ad interiora qualiscunque ex quorundam superiùs allata hypothesi concedatur.

Quò ad vehiculum: Respuunt plures aqueum tanquam dissolutioni aut extractioni corticis resinosi ineptum, & vinosum exigunt. Quod quidem à vero penitus alienum non videtur. Amat namque in tali vehiculo ad se accedentes amicos hospites *Archeus*. Scuti hæc omnium prima fuit hunc in Europa exhibendi ratio. Verùm an ea cum vino illi sit convenien-

etia dubitari potest , cùm in locis , in quibus vinum potus est ordinarius , in priori febrium epidemia exigua corticis observata fuerit energia , & plerisque illo curatis pedum œdemata successerint , ceu ad me perscripsit medicus non inexpertus , ita ut istarum provinciarum poliartri solis salinis & amaricantibus insistere , & his tardiùs aut etiam non juvantibus ægroti diuturnum febrium jugum portare coacti fuerint. Interim ego nunquam in intermittentibus è vino noxam , sed magnam potius utilitatem expertus sum. Inprimis si itomachicis amaricantibus fuerit medicatum. Hoc enim ventriculi digestionem adjuvat & chyli degenerationem præpedit in-vel à pastu hauustum , adeoque vinis dulcibus hispanico aut gallico in febribus præferendum.

Verùm trutinato Chinenfium more & potu , hunc cum cortice magis convenire semper judicavi , unde eo vel in forma pulveris vel , mixturæ assumpto plurima infusi Theæ viridis vascula exhaurire jubeo , præcipuè quia & corticis vires auget , & soporosorum in febribus accidentium noxas avertit , & fæmineo sexus febricitanti in deliciis magis est quàm vinum. Adde quod vim habeat salia acria magis solventem & diluentem. Mihi aliquando & nonnullis aliis feбри correptis nil commodius gratiusque est visum , quàm corticem cum jusculo avenaceo crassiori calido , saporem ingratum admodum palliante haurire. Hordeata enim & avenata valde demulcent fluidorum acrimoniam & solidorum spasmos leniunt , omnibusque

que edulcorantibus alcalicis , concentrantibus , absorbentibus utiliora deprehenduntur.

Assumpto qualicunque modo cortice corporis motum præcipio. Sicuti enim sub paroxismi decursu quæta in lecto continentia in omnibus febribus utilis & necessaria est , sic extra illum maximè diebus apyrexia eodem assumpto motus corporis , quantum vires permittunt , siue is ambulatione fiat , siue leniori labore aut exercitio , omnino est necessarius , ita ut hoc omisso in pluribus vix salutaris aut constans expectandus sit effectus. Probat namque experientia corticem genti rusticanæ magis proficuum , & in certis casibus per accidens minùs perniciosum , quàm oppidanis & magnarum urbium incolis nempe quia vix paroxysmis liberata illico se confert ad consuetos labores. Sicuti & tradit doctissimus *Eitmüllerus* homines laboribus & exercitiis deditos in specie agrestes & mechanicos non tam facilè pati recidivas post assumptum febrifugum peruvianum , sicuti desidiosos & otio innutritos. In febribus contumacibus quartanis , præsertim si adsint viscerum in hypochondriis distensiones aut infarctus , assumpto cortice equitationem blandam omnibus exercitiis prætulero. Sexui fæmineo , si choreas modestiores ducere aut pila volante ludere velit , permitto. Modò ut ubique sic & hic omnis absit excessus. Miratus sæpe sum Medicorum tam paucos motum corporis ita necessarium sub usu corticis injungere , cum tamen constans sit observatio *Sydenhamii* , si lecto se in ejus usu multum addicat ægrotus , rarò levamen speratum inde percipere.

Quò

Quò ad victum adstipulor *Helmontio*, & à carnibus eorumque jusculis, lacte, ovis, piscibus commendo abstinentiam, hæc enim omnia in ventriculo febricitantium cadaverantur, ut phra-
 sis audit *Helmontiana*. Porcinam verò ut & bovinam penitus inhibeo juxta vetus illud, etiam nostris pueris grammaticis notum. *Qui tertianâ laborant, carne bubulâ non vescuntur*, illorum loco sufficio hordeata, avenata, oryzata, leves pulticulas, panatellas, quibus etiam incoctis juscula, si illorum esus desideretur corrigi impero ob rationes supra allatas. Utinam autem aurea abstinentiæ regula & parva cibatio febris laborantibus & integram mox apyrexiam & longiora bonæ valetudinis beneficia desiderantibus cordi foret, Etenim non modò ante & in paroxismo à cibis abstinere necessum est, nisi virium deliquia urgeant, sed & expedit totâ accessionis die. Hoc enim jejunio ceu plurimam causæ occasionalis partem detrahente plures à refractariis febribus eò faciliùs vindicatos esse recorder. Quicumque gravibus negotiis implicati aut studiis addicti sunt, caveant aut curarum stimulo aut lucubrationum onere corpus & mentem nimium tendere & fatigare. Animi remissio & à curis & pathematis laxatio feliciori corticis operationi plurimùm ancillatur.

C A P U T. VIII.

Purgatio post exhibitum corticem raro necessaria, sæpe inutilis, plerumque noxia.

Nulla unquam sententia mihi visa est magis ridicula quàm illorum, qui fugata per corticem febris prætendunt mox solenni purgatione eradicativâ expiandum esse corpus, nempe ut cortex alias nocivus rursus è corpore educatur, & symptomata ab eo metuenda præcaveantur. Verùm catharsim mox superveniens recidiva evincit nescire illos genuinam corticis administrandi methodum. Omnia illius postulati membra sunt absurdissima, ut breviter demonstrabimus

Qui purgationis necessitatem urgent, hunc agendi modum supponunt in cortice, quod in sanguine materiam febrilem ad novam agendo fermentationem separet atque præcipitet, unde hoc in sanguinis massa velut caput mortuum innatet. Argumentantur itaque, si particulæ excrementitiæ sic separatæ & præcipitatæ cathartico confestim exhibito non excernantur, necessum esse ad alias partes deferri & deponi, & plura mala consequi.

Verùm hæc omnia gratis dicuntur. Corticem sanguinis massam fermentare & in eo peccantem materiam præcipitare nullâ hætenus experienciâ evictum est, cùm simile nihil me-

mechanica demonstret. Sanguis in febribus lentore potissimum peccat, & aliquando accore, qui uterque correctus neutiquam caput mortuum constituit expellendum. Terminus præcipitationis, quatenus inversionem acidî per alcalia dicit, ad sanguinem purè est analogico-metaphoricus. Acida præcipitata, id est temperata, inversa, correctâ nocendi amittunt potentiam, unde panicus est metus de illorum noxia ad viscera metastasi. Materias autem ejusmodi excrementitias ceu febrium suppositas causas per purgans non exturbari evincit certo certius subsequens recidiva.

Jam verò cortex in se totus innocuus & innocens est, cur ergo sui expulsionem indicat? Quidquid noxæ inferre putatur, ex culpa medentis est. Pono dilemma: corticis particulæ vel intrant sanguinem vel non intrant. Si non: vana illarum est tentata ex sanguine expulsio. Si intrant, certè expedit illas multo tempore in eodem restitare, ut eò melius discrasia corrigatur, viscidum incidatur, crassumque attenuetur. Quo non prius peracto, si rursus è sanguine eliminetur, vix suppressa febris resurgit.

Si intrat cortex sanguinem, & in eo fluctet, quod statuere nugatorium est, amabo quo purgante expelles? num etiam dari statues *Chinagogum*, sicuti antiquitas sua de cholagogis & melanagogis fabula mundum tot seculis fascinavit? ostende sis catharticum, quod particulas corticis noxias, sanguini immixtas, & unâ febriles præcipitatas educat, & *Phyllida solus habeto*.

Cor-

Corticem igitur materialiter & corporaliter credo non statues per vasa chyliſera in ſinum ſanguinis deduci, ergo ſaltem ejus aliquam tincturam ſub ventriculi digeſtione per Menſtrum gaſtricum præſide *Archeo* vitali eductam. At quid illa purgante exterminandum retinuit? certè nihilum. An verò ipſam corticis ſubſtantiam in primis viis fortè reſiduam evacuari tanti momenti eſt? Hæc extra inteſtinalem fiſtulam non egrediens motu ejus periltaltico cum coeteris excrementis ſenſim propulſa ſpontè ſua foras evehitur, ut cacatoriæ ſententiæ patronos docere poteſt ocularis inſpectio. Qui chinam chinam exhibent, & mox purgant, idem faciunt ac illi, qui ſuam lotam ad novum deducunt volutabrum. Sagaciores ſunt, quod probè notandum, *Peruani*, qui aſſumpto ſuo cortice nunquam purgante utuntur.

Amabo quid eſt purgatio? reſponder *Simon Pauli de febr. malign. p. m. 89. eſt artiſicioſa humorum turbatio & fermentatio*. Reſponder *Waldsmidius Diſp. 7. Theſ. 38. Actus purgatorius eſt actus febrilis ipſâ feбри quacumque deterior*. Dico ego, eſt materiæ occasionalis inductus motus irritativus, & ad eam conſequens nova *Archei* indignatio. Unde non mirum, purgante poſt corticem exhibito reſuſcitari febriles paroxiſmos, quia nova ſit ſanguinis turbatio, novus actus febrilis, nova *Archei* excaſcentia. Catharticum hauſtum non aliter hominem exagitat, inquit *Felix Platerus Therap. 86.* ac ſi febricitaret, unde pulſus celeritas advertitur, vomitiones ſitisque moleſta ſunt, & cardialgia eodem die corripit, quæ

inter alia signa propria veneni hausti perhiberi solent. Post corticem drastici Catharsistæ in medicina pueri sunt, qui nesciunt, quid faciant.

En aliud Dilemma. Fugatio paroxismi febrilis mediante cortice vel noxia est & inutilis, vel non noxia & utilis. Si prius, corticis usus penitus est ex praxi medica proscribendus. Si posterius: cur eundem promotâ catharsi revocas & novas in sanguine turbas, novos in *Archeo* tumultus excitas! ne noceat ais, exhibitus cortex. Ergo sic facilè fateris exhibitione corticis se ægotantem majori periculo, quam ipsa febris est, exposuisse, quod in arte haudquaquam est permillum. Aut igitur abstinendum cortice aut purgante: illo ne noceas: hoc ne pariter obsis in pristinam & sæpe majorem febrim præcipitando. Qui naturam corticis novit, satis intelligit post ejus exhibitionem alvum purgantibus non movendum, imò ne quidem agitandum calidis sudoriferis, neque primam digestionem dispeptis interturbandam. Millenos favente cœlo sanavi, & ne uni quidem purgans, licet multis quandoque instantiis sub prætextu relicti corticis educendi sollicitatum exhibui, & tamen is nullas post se noxas methodo mea exhibitus reliquit. Materiam peccantem per incidentia, resolventia, abstergentia debitè præparatam satis paulatim per vias convenientes educere novit per corticem corroboratus *Archeus*, quem per importunè injecta cathartorum obstacula ab hoc negotio revocare est piaculum.

Dilemma tertium: propinatum pharmacum
vel

vel solitarium expurgabit corticem, vel materiam dumtaxat peccantem, vel utrumque. Nihil horum verum est, ergo nullum indicans adest exhibendi cathartici, ergo inutile, ergo noxium. Probatur primum, quia in nullo hactenus noto purgante deprehensa est virtus corticis peruviani è massa sanguinis separatoria & eductoria, ut jam supra dictum. Probatur secundum: mox enim subsequens recidiva manifestum facit causam febris occasionalem tali purgante neutiquam evacuatam esse, hac enim eliminata nulli redirent paroxysmi. Probatur tertium. Quia pharmacum quod impotens est debellare & expellere unum & alterum separatim, multò magis tale erit ad expellendum simul utrumque. Vanus igitur & irritus est talis conatus. Evacuabit equidem aliquid purgans, sed nihil, quod ad essentiam febris pertinet, nihil quod à substantia corticis fortè ad sanguinem deceditur. Qui febricitanti exhibet catharticum, vires frangit, ventriculi concoctionem turbat, actiones corporis lædit, fluidorum motus pervertit & mixtiones solvit, solida resolvit & irritat, succum alibilem liquatione & sæpe hypercatharsi educit. Quid hæc omnia ad curandam febrim? quæ non rarò vel infelici multiplicatione augetur, aut à typo ordinario in varias anomalias periculose distorquetur.

Sed adest inquires in febribus cacochymia, hæc igitur expurganda. Audite juniores medici *Galenum* nostrum, quem Mechanismo infatigati malè negligitis veluti scriptorem jam exoletum. Hic *Glass.* 2. l. 4. de san. tuend.

c 4. ita loquitur : opus est his ita se habentibus, quando novimus totum corpus repletum esse *Cacochymia*, quantum jam accuratè prævum est *Cacochymiae* coctionem non amplius admittentis, per sudores & urinas evacuare, quod verò quasi demicoctum & crude est, amplius concoquere & utile reddere. Si *Per-gamenus* nec in consummata nec in imperfecta *cacochymia* seu vitiosis succis purgationi locum concedit, quis quaso ejus erit usus in febribus *cacochymicorum*? si mechanismo favetis, cur non ejus leges sequimini? in febribus sanguinem & fluida constrictis vasorum extremitatibus ad inferiora magis moveri extra dubium ponitis. Et bene. Idem autem faciunt purgantia, dum à circumferentia ad centrum movent, & sic actum febrilem excitant, nec rarò febres duplicant, earumque paroxysmos exasperant. Imitemini igitur *Archæum* seu naturam ducem, hæc finiendo paroxysmos & febres sæpius sponte tollendo congesta circa interiora viscera fluida & remorantem sanguinem æquabili circulo ad corporis peripheriam reducit, unde sudor & diaphoresis diuresisque aucta, quæ tutiùs constantiùsque fomitem febrilem educunt, quam quævis cathartica, quæ & ipse noster *Hippocrates* in febribus prohibet l. de affect. c. 5. *Neutiquam*, inquit oportet in validis febribus medicamenta purgantia exhibere. Ergo nec in intermittentibus rectè infert & probat doctissimus *Bruno* Tr. *Remoræ ac impedimenta purg.* Exerc. 3. de febribus per purgantia non curandis. Ad quem brevitatis causâ remitto,

Hæc

Hæc hæctenus allata ita perspicua sunt, ut qui iis tam manifestis fidem denegat, iudice *Galeno* stupidus sit habendus. Si verò vitiosorum humorum colluvie scateant intestina, aut assumpto cortice alvus nimium astringatur, & dolores colici aut cardialgici timeantur, vel enematis quæ laxent emolliantque intestinorum fibras, vel blandis eccoproticis, quæ tantum primarum viarum sordes abstergant, & quorum in sanguinem nullus est effectus, locus esse poterit. Stratagema medicum est, exigente necessitate cum ipso cortice exhibere laxantia, ne novæ turbæ excitentur & revocentur paroxysmi. Imò multoties & in pluribus experientia me docuit, iisdem quoque mixtis & à principio exhibitis, ita ut indies una alterave vice asellatio sequatur, febres tutò & jucundè tolli posse, quo etiam pacto de corticis intra corpus restitutione omnis metus tollitur.

Aliter se res habet in febribus per præcipitantia testacea & terrea suppressis. Formata enim ex iis cum muco coagula, de quibus latius supra protinus convenienti catharsi eliminare præstat, quam malis inde facilè sequentibus exponere id quod in curatis per corticem omni absente periculo locum non habet.

Purgantis loco febris fugatâ, inprimis si chronica fuerit, & appetitus adhuc dejectus, præstat exhibere amaricantia, quæ massæ sanguinæ crasin emendent, cachexiam sub cursu febris enatam corrigant, & ventriculum corroborent. Eadem sæpius sub forma vini medicati, interdum delicatioribus Tincturæ aut

Elixirii præscribere soleo. Inter illa *Essentia absinthii composita Wedelii*, cujus quoque ingrediens est cortex, & *Elixir Balsamicum Hoffmanni* quod *Tr. de febribus* penitus sub finem describit, & pariter inter constitutiva habet corticem, præcipuam recommendationem merentur.

Tandem à febris liberatum semper oportet esse memorem illius diei, quo eum febris deseruit, ut quasi febris paroxismi typum esset servatura, ordinariâ diætâ & abstinentiâ recidivam declinet, juxta illud *Celsi l. 3. c. 16. si febris quiescit, diu meminisse ejus diei convenit, eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem facile enim revertitur, nisi à sano quoque aliquamdiu timetur*. Exemplum elegans hujus neglecti moniti legi potest apud *Bartholinum Act. Med. Hassmens. tom. 1. obs. 98.* ubi aliquis per sex hebdomadas jam à quartana liber horâ, quâ paroxismus recurrere consueverat, lacte acidiusculo sese ingurgitans ipso momento in quartanam recidit, diu in pertinacia sua persistentem.

C A P U T I X.

*Symptomata febres præpostero Chinæ-
chinæ usu suppressas non rarò se-
quentia quomodo tractanda & cu-
randa.*

Nisi veris Medicinæ rationalis candidatis & junioribus practicis qualicunque hac meâ opellâ inservire intenderem, hoc capite supersedere potuissem. Quando enim chinæ chinæ patronus hucutque tam strenuus extiti, videri fortassis possem hic vela vertere, quando symptomata febribus ejus usu suppressis non rarò succedentia commemoro. Unde mox in limine notandum hæc non cortici per se infanti sed ejus præpostero & irregulari usui, adeoque medicastrosum inscitia, populique promiscuè & indiscretè illum usurpantis temeritati deberi. Non enim melior fors est corticis, quàm aliorum remediorum generosiorum, & vel ipsius vini, quæ abusu suo graves non rarò post se noxas trahere comperiuntur.

Si quis igitur cortice solitario nec juxta exigentiam debitè modificato, nec corpore antecedenter ritè disposito febres fugaverit, postea verò obstructos viscerum canales sanguinis depurationi dicatos aperire, necessarias tam per urinam & sedes quàm præcipuè per extimam corporis superficiem evacuationes diluentibus

& abstersivis restituere, & succi biliosi ac pancreatici, si fortè sublatae fuerint, secretiones redintegrare neglexerit, molesta sæpius ac periculosa symptomata in scenam produci in confesso est. Exemplorum ferax fuit annus præcedens, quo fortè plures quàm inter quinque postrema lustra, hydrops è medio sustulit. Nil certis in locis communius fuit quàm pedum œdema, aut leucophlegmatia, aut etiam ascites, febribus vel accedens, vel subsequens, præsertim in iis qui potus frigidos largius ingurgitârunt. Quarum cum suspecta sit indoles, mox in principio non differenda est curatio. De illorum fiendi & curandi modo discurrendi hic locus non est, sed indicabimus saltem unum alterumve Scriptorem, quem in arte medica novitii consulere possunt. integram curandi methodum remedia & cautelas suggerit. Cl. *Marcus Gerbetius in intricato extricato medico pars. 2. c. 1. de hydrope cum febribus complicato.* Quomodo post quartanam ex pedibus tumefactis hydropem metuens sit curandus, eleganter ostendit. Cl. *Mangetus in notis ad Praxin Barbettianam p. m. 134. editionis Genev. in 4. anno 1688.* Neque contemnenda est methodus à celeberrimo *Georgio Franco Ephem. Germ. Cur. Dec. 2. ann. 3. Obs. 90.* proposita. Et ad pedes œdematosos infusum elegans Cl. *Königii* aperitivo-laxativum, quo ex febris intermittente hydropicum restituit, in *Regno Vegetabili* descriptum. Si febris hydrops accedat, ejus tantisper cura seponenda est, & hujus acceleranda. Quamvis febris intermittens & hydrops non sint contrarii affectus, ut nonnulli

nulli credunt, cùm enim si complicantur, ab eadem causa nempe lentore & visciditate sanguinis & lymphæ oriantur, iisdem remediis simultanéè curari poterunt. Inprimis sic affectis imperandi sunt motus & labores, & exhibenda viscerum ventriculi & hepatis sic dicta confortantia, inter quæ præcipuum locum obtinent salia digestiva, pilulæ balsamicæ viscerales polychrestæ, infusa vinosa laxantia, ut & Martialia, sine quorum assiduo usu alia antihydrica vix scopum attingunt. Cortex ipse optimè iisdem miscetur; modò sint chalybeata elegantiora, ut crocus martis aperitivus *Stablii*, & chalybs nitritus *Musgravii Tr. de Arthrit. anomala c. 1.* descriptus. Et Magisterium martis aperitivum *Mynsichtianum*, quo solo *Matthiam Tilingium* virum primarium à febris & pedum tumore liberâsse memorat *Bonetus Med. Septentr. Coll. Vol. 2. p. 193.* Pro sunt amara chalybeata, & decoctum corticis cum alcohol martis laudem meretur. Non semel observavi ritè curatâ per corticem febris oedema crurum sponte & sine omni alio remedio disparuisse.

Interdum incongruè administrato cortice sopita febris abdominis tormina, artuum dolores ostocopos, alvi contusionem, nocturnos sudores aliaque symptomata habet pedissequa. Quid tum consilii? sequendum est monitum celeberrimi *Ettmulleri Diss. de usu & abusu præcipitantium* & revocanda febris. Scribit id promptè exequi spiritum salis armoniaci volatilem usurpatum. Quod si experientiæ respondeat, dubitari posset, an spiritus hic ceu

antiquarius tantâ laude in febrî quartana fû-
ganda à nonnullis fuerit maëtandus. Cùm
porrò moneat Cl. D. *Michael Alberti* universi-
tatis Hallensis Professor P. & scriptor hodie
famigeratissimus spiritum hunc requirere pru-
dentem & expertum artificem, cùm observa-
tum sit in subjectis, quibus adest dispositio ad
tumores oedematosos, afflictionem talem satis
contumacem & suspectam per salium volati-
lium usum accelerari & promoveri. Notent
hoc nonnulli inter Batavos medici, qui pessi-
mâ methodo ab uno alterove olim Hollandiæ
famigerato Practico inductâ hoc spiritu & sa-
libus volatilibus oleosis, quibusdam quasi pa-
nacæis in omnium morborum, etiam febrium
genere, abutuntur, ut illorum noxam alio o-
pere latius ostendi. Tutius est vino resollen-
tibus, diureticis abstergentibus & laxantibus
infuso febrim restituere. Westphali remedium
domesticum habent, quod febrim revocat, &
rarò fallit. Si de capite porcino infumato co-
medant per chinam-chinam à febrî liberati,
certo certius recidivas patiuntur. Febris revo-
cata præmissis præmittendis iterum per corti-
cem verâ methodo adhibitum tractari, & sine
noxis confectariis fugari potest.

Contingit non rarò, ut post usum chinæ.
chinæ ita crudè devoratæ alvus cum tensione
abdominis & tumore hypochondriorum consti-
petur, qui affectus verè spasticus non tam ab
hepatis ac lienis obstructionibus, quàm atonia
intestini coli, quod utrumque hypochondrium
occupat, ejusque à flatibus distensione vel spa-
stica constrictione dependet. Symptomata hæc
per

per digestiva, abstergentia, tartarifata, pilulas viscerales balsamicas blandè laxantes & potum sufficientem curari debent. Confer *Exc. Hoffmanni Medic. consultator. tom. 3. Decad. 4. casu 5.* quo integra curatio describitur. Cortex ipse sic disponi potest, ut sub ejus usu alvus maneat libera, inprimis si conveniens corporis motus accedat.

Si affligat febris cum diarrhæa, seu excretionem feri vitiosi aut varii liquaminis biliosi corrupti, cavendum ne suppressa per corticem febris hæc intempestivè sistatur, cum enim plerumque critica sit, coactam ejus suppressionem terrificæ symptomata, affectus apoplectici, syncope & mors secuta sunt referente *Cl. Boneto.*

Observavi hisce annis non unum à quartana beneficio Quinquinæ liberatum, insequente ingenti cutis pruritu, quandoque cum exanthematis rubris, interdum cum scabie humida perfectè & sine omni recidiva convaluisse, quales observationes quoque jam olim *Greg. Horstius* l. 1. obs. 12. & 13. producit. Huic symptomati seu potius crisi salutari nil remedii externi opponendum judicavi. Nam plerumque sponte exacto vitæ regimine & paucis sanguinem purificantibus intra aliquot septimanas cum euphoria, & plenè restituta evexia cessavit.

A nonnullis per corticem non ritè administratum à febre liberatis observatæ sunt in cruribus ac tibiis tensiones ac quasi contracturæ, aut saltem inconsuetus languor, ut expeditè incedere non potuerint. Quod symptoma adin-

star scelotyrbis nervinis & antiscorbuticis remediis in- & externis paulatim tollitur.

In intermittentibus chinâ chinâ vel solitariâ vel corpore non debite prius præparato devorata sublatis febriles motus levi errato revocantur, quod isto casu neutiquam pro malo reputandum, modò non majori novorum symptomatum vehementia stipentur, indicatur enim à causa occasionali interna adhuc non penitus subacta novas fieri archei irritationes, quocirca hi non iterum mox erunt sistendi, sed ita dirigendi, ut medicamenta deinceps opportunè adhibita fomitis restitantis plenariæ extractio- ni & evacuationi per loca convenientia ancil- lentur.

Aliquando tertianam vel quartanam vel etiam quintanam tabes ac phtisis comitatur. Illam ex pulsu febrili & intermissionis periodis deprehendimus, hanc cessante paroxismo ex marcore & consumptione corporis aliisque hecticæ notis. Hic utriusque febris habenda est ratio, & præcipuum in cortice quærendum asy- lum, qui si subsidii nil afferat, conclamatum est. Quomodo in ejusmodi febribus tabidis ac colliquativis præparandus & interpolandus sit cortex junior medicus addiscere potest ex consilio & præscriptionibus Exc. *Brunneri* Archi- atri quondam Palatini L. B. de Löwen datis apud *Mich Bern. Valentini in Medic. Novan- tiqua Miscellan. Cur. & fructif p. m. 569.*

Si verò in viscere aliquo interno pulmonibus, hepate, renibus, mesenterio &c. adsit abces- sus, incassum plerumque exhibetur cortex, etsi enim paroxysmum aliquando suspendat, ulceriss
tamen

tamen ichor sanguini perpetim ingestus eam paucis diebus revocat, & febrim lentam & hecticam suscitatur, dum sanguinis massam putredinaliter resolvit & colliquat, quod vis corticis, etsi supponatur constrictiva, nequit impedire.

C A P U T X.

*Cortex Peruvianus adaequatum in fe-
bri quartana remedium.*

Quàm rebellis ac contumax sit illa *Saturni filia*, uti *Octavio Horatiano* teste antiquitati audit febris quartana, notissimum est ex tot medicorum observationibus. *Fernelius* quidem ex *Avicenna* perhibet, si in diæta non committatur error, ultra annum non extendi. *Wierus* hanc ad quintum usque & septimum, *Forestus* ad nonum, *Massarias* ad viginti duos annos perdurasse fidem faciunt. Ego testari possum eandem in foemina ultra triginta annos, concessis tamen interdum unâ alterâve septimanâ induciis, perstitisse. Accessit me petens curari, sed corticis vires in ea tentare & diffamare nolui, ne subiret speciem ut occisa, quam ipso fato brevi perimendam prævidebam, quod & eodem anno contigit.

Nemo in veterum monumentis versatus ignorat, juxta quot indicationes, & quantâ remedium methodicè adhibitorum mole hoc medicorum opprobrium & scandalum expugnare coacti

coacti sint, antiquam tamen semper obtinente
 pervicaciam hac furiarum quartâ. Quorum
 tamen diligentia summe laudanda est, quod
 quæ in potestate artis illo tempore fuerunt, eo-
 rum nihil prætermiserint. Nescio verò an ho-
 die excusandi sint, qui neglecto & contempto
 cortice peruviano & omissâ sedulâ circa ejus
 componendi præscribendique artificium investi-
 gatione adhuc antiquorum obtrita vestigia quæ-
 rentes, sexcentis præparantium & cathartico-
 rum torturis miseros ægrotantes frustra dive-
 xant. Si quis rejecto pulvere tormentario,
 qui momento temporis excelsas moles dejicien-
 do potentiùs operatur, quàm intra plures dies
 veterum catapultæ & arietes, adhuc hodie ho-
 rum operâ in demoliendis propugnaculis uten-
 dum suaderet, nunquid à mente abiisse dici
 posset? præsentē & suppetentē cortice tantâ
 bonitate & agendi energiâ a Deo donato anti-
 quæ adhuc inhærere medicandi methodo, est
 ad solem meridianum cœcutire. Non unum
 tamen novi medicum, qui obstinato præjudi-
 cio excoecatus præfractè etiam summa urgen-
 te necessitate, ut mox recenti exemplo osten-
 dam, sanitatis beneficium à cortice suscipere
 detrectavit, & sine ejus usu mori quàm cum
 eo vivere maluit. ô deplorandam hominum
 stoliditatem, quam nec tota curabit Anti-
 cyra!

Medicus ad oras Westphaliæ famigeratus,
 qui rectè valens aliis consilia dare, sibi ægro-
 tans non poterat, corripitur feбри quartanâ,
 cum qua per plures menses conflictatur, ma-
 lens per exspectationem longissimam solo,
 quod

quod sperabat , naturæ robore, quàm subito per corticem ab illa liberari , ex metu panico, ne podagram, quâ olim non semel laboraverat , & quæ jam filebat, ita offenderet, ut eum non revîsere dignaretur, utpote à qua longævîtatis gratiam sat imprudenter expectabat. Hæc itaque continuò erat in votis & spe, quòd sponte redux quartanam suo hospitio esset expulsura. Verùm decollavit illa. Qui potuisset restauratis per corticem viribus gloriosius, aliquando sub podagra mori, illis paroxysmorum frequentîâ violentiâque exhaustis sub tyrannide quartanæ improvidè extinctus est. Non equidem illum lugent Musæ, cum quibus vivens non adeo magnum habuit commercium , unde nec ego lessos addam. Vir hic superficiariâ praxi tinctus si in celebrium medicorum scriptis diligentius versatus fuisset, potuisset intelligere & ipsum corticem neutiquam in podagra existere noxium, quod ne à me gratis dictum videatur, Practicorum insignium autoritatibus confirmabo.

Martinus Listerus Exercit. de Arthritide ex cortice peruviano, speciebus aromaticis rosatis, sale martis & agarico cum succo hypocistidis parat pilulas, quarum unam vel duas quotidie vel alternis noctibus ad præcautionem podagræ ad mensem jussit deglutire: & sub finem exercitationis addit unum illud certissimum: *si quid emolumenti nobis detraxerit cortex peruvianus, abunde restituit ejus intempestiva ac infinitè repetita exhibitio.* Jungo huic alium Medicum Anglum pariter expertissimum *Guilelmum Musgravi.* Hic nobili

bili matronæ podagricæ in arthritide hysterica ad roborandos alendosque spiritus decocti corticis peruviani martiati haustum horis duabus medicinalibus in mensem usurpandum summo cum emolumento præscripsit.

Consentiunt Anglis Galli. *Antonius Deidier* Professor Monspeliensis *Dissertatione de Arthritide* anno 1726 in lucem emissâ sub Quæstione: an Arthritidi curandæ quærendum lithontripticum, ipse resolvit, & cœteris omnibus præfert medicamenta martialia Quinquinæ juncta, ad deobstruenda vasa lymphatica, & reddendum tonum fibris laxatis.

Sed quid ad hæc medici Germani. *Academia Basiliensis* illustre Decus *Körigius* cortici admiscet Regulum antimonii medicinale & in usum podagricorum pilulas format cum succo prunorum sylvestrium inspissato, podagræ & febris sic unâ adferens remedium. *Artis Jatricæ Heros Fridericus Hoffmannus Consult. Tom. Decur. 3. casu 10.* Adolescenti in podagra hæreditaria ad stomachi totiusque naturæ confortationem inter cœtera chinam chinam præscribere non omisit. Ex quibus dispalescit quàm malè sibi consuluerit iste medicus etsi enim intentione primaria ad fugandam febrem cortice uti noluisset, convenisset tamen secundariâ ad roborandum amaritie stomachum morbi diuturnitate relaxatum, atque ad restituendum vigori primævo sanguinem longâ febris jam vappidum effatumque redditum, sicuti id ipsum summè recommendat *Matthæus Pallilius* Medicus Romanus, in Epistola ad *Baglivum*. Potuisset eandem su-

merc

mere informationem ab Expertissimo *Sydenhamio*, qui *Tr. de Podagra* hac laborantibus corticem peruvianum ceu sanguinis singulare corroborans vegetansque ad grana aliquot mane & fero assumendum studiosè commendat. Si eum addidisset *Electuario Sydenhamii* antipodagrigo amaro viribus præstantissimo, quo ipse autor longo annorum spacio uti est solitus, duos unâ fideliâ dealbasset parietes, & tollendo quartanam, & podagræ recursum vel neutiquam tollendo, vel majori deinceps euphorîâ exspectando. Sicque vitam ad plures adhuc annos protelare potuisset. Sed vah! medicus qui sibi nequam, cui bonus? deduxi hæc prolixiùs, ut in arte novitiis, si quartana cum podagra complicata curanda occurrat, pro cautela inserviat.

Memorabo nunc è contra casum quartanarii corticis beneficio feliciter curati. Miles quartanâ & simul Dysenterîâ per sesqui annum miserè exhaustus à Centurione meæ curæ submittitur. Statim memor Aphorismi *Hippocratici* quarti & octavi sectione sextâ, hærebam dubius quid agerem. Dysenteriam enim feбри quartana supervenientem salutarem pronunciat senex. Recordabar postulati *Helmontiani*, quartanam in splene ipso venisque ejus contiguis hospitium delegisse, lienosis autem difficultatem intestinorum, id est juxta interpretes dysenteriam, supervenire bonum esse. è contra verò cum uterque affectus jam pari passu per 8 mentes ambulasset, neque ullum ab evacuationibus sanguinolentis feбри levamen accessisset, judicavi jam tempestivum esse unâ eadem-

eademque methodo utrique mederi. Præmissâ igitur per tres dies radice ipocauantiâ, corticis (qui non unam in dysenterico fluxu implet indicationem) Theriacalibus anodynisque remixti usum ad plures dies impero. Quibus paucis intra quindenam à gravi hoc complicato morbo feliciter & perfectè liberatus est, licet adesset quartanæ curationi aliàs non favens autumnus.

Silentio non præteribo casum tertium Quartanæ complicatæ, cujus resolutio à me priori anno expetita est. Ecclesiasticus ab aliquot annis coli doloribus acerbissimis, quibus nullius medici operâ liberari potuit miserè vexatus mense septembri quartanâ corripitur, cujus paroxysmis jam per mensem exagitatus curationem anhelat, reluctante tamen ejus medico ordinario & suadente illius therapejam usque ad festa natalitia ratione solstitii hyemalis differendam esse. Quærit an id tempus necessariò sit expectandum, an verò ejus curatio jam tutò possit inchoari.

En quam dedi resolutionem. Quæ fuerit colicæ istius tam refractariæ & medicorum conatus eludentis species atque indoles, in casu quidem non memoratur, facile tamen harrolari est, ejus causam abstrusiùs latitasse, ejusque naturam à medicis curantibus minùs fuisse penetratam. Indico fuisse affectum intestinorum spasmodico-hæmorrhoidalem, sive dolores mesenterico convulsivos ab irritis conatibus excretionum hæmorrhoidalium, qui fortè nimium calidis, carminantibus aut catharticis in tali colica summopere nocentibus, neglectâ

à vino abſtinentiâ , fruſtra tentati fuerunt. Unde huiusce & radice & fiendi modo confideratis quartanam ceu affectum affinem naſci potuiſſe facile concipitur. Quo quidem poſito nulla emergit ratio , quare ejus curatio poſt ſolſtitium hyemale differenda ſit , hoc enim tranſacto nec levior erit , nec cauſa ejus magis eradicabilis , nec facilior ejus quàm nunc curatio , imò ne ſecurior quidem. Inprimis enim cum vires doloribus colicis præcedaneis diu attritæ repetitis quartanæ inſultibus magis conſumantur , ſanguis magis depravetur , & humorum eucraſia evertatur , an tum magis debilis patiens curationis poſt hyemale ſolſtitium erit capacior ? credo quod non. Aut num fortè ſolſtitium peractum id potentiæ habet , ut omnem tollere metum poſſit colicæ nunquam reverſuræ , poſt ſublatam magis eo quàm hoc tempore quartanam ? inanis ſpeculatio nullo experimento confirmata. Metuendum potius , ne quartanæ diutius protractæ adeoque altiùs radicatæ ipſa rurfus colica (nam tantùm inducias , non verò pacem iniſſe certum eſt) ſeſe aſſociet , ſicque illa reddatur gravior , hæc periculoſior , conſertisque viribus utraque ſic potens , ut penitus deinceps eluſura ſit artis conatus in Domini ægrotantis perniciem. Certum tamen eſt , hanc quartanam non proletariâ & vulgari methodo tractandam , ſed eo dirigendam eſſe curam , ut dum illi eradicandæ navatur opera , unâ quoque colicæ jam fere habitualis extirpandæ cauſæ , non neglecto ad negotium hæmorrhoidale reſpectu , inſudetur.

Habes meam mentem , meum conſilium , quod

F

ms

medico præfenti optimum videbitur facies, opto tibi eum saltem non ex trivio *chinatum* sed rationalem & in corticis peruani exhibitione probè exercitatum, ne quod ipse prudenter pertimescis in scyllam incidas volens charybdim vitare. Si ille autem sapienter judicet, colicæ tuæ hanc esse speciem atque indolem, ut ejus mineram paulatim à quartana exhaustiendam sperare liceat, quo ejus repullatio deinceps metuenda sit nunquam, profectò ejus curationem non tam post solstitium differendam, quam vel ipsi naturæ (modò satis vitalis ac vegeta sit) committendam esse non invitus consenserim. Verùm habituales colicam à quartana accedente sine recidiva eradicatoriam esse, hætenus quantum memini scriptorum nemo in annales medicos retulit &c. Hoc meum fuit responsum.

Supersedeo plures casus ex diariis meis afferre. Hoc tamen dignum relatu, quod hisce annis mihi observare licuerit Quartanas inversas, quo nomine *Wedelius Eph. Germ. Curr. Dec. I. ann. 9. & 10. obs. 40.* appellat illas, quæ ab initio statim nullâ præeunte quartanâ simplici hunc typum servant, ut duobus ex ordine diebus paroxysmus redeat, tertio intermittat, uti & quartanas duplices, quæ à prioribus in hoc differunt, quod eundem quidem typum servant, præviam tamen habeant quartanam propriè dictam quas utriusque speciei febres etiam sine difficultate cortex meâ methodo administratus sustulit. Accitus ad Diæceseos Monasteriensis virum pri-marium quartanâ duplici secundi generis jam

alb

ab aliquot septimanis laborantem, cui medicus alius non inexpertus, sed corticis non magnus fautor, alcalina, testacea, salina, & amaricantia diu frustra præscripserat. Illi mecum ad consultationem vocato proposui hoc dilemma. Quartana hæc duplex vel sine cortice peruviano curari potest, vel non potest. Si potest, quare remediis hætenus sat dextrè præscriptis tanto temporis intervallo non est curata? si non potest, quod impedimentum, & quæ necessitas illius usum in febris jam satis chronica & Domino molesta differendi? Respondit vir doctissimus non posse. Ordinatus itaque cortex in infuso cum aliorum antifebri-
lium necessario additamentio, quo brevi abactam febrim optata excepit sanitas.

Vos igitur medentes, qui averfamini in quartana corticem, nunquid post tot purgantium carnificinas, post toties evacuatam humorum saburram ægros deferere debetis debilitatos sub desperationis custodia, culinæque regimini commendatos, & fateri (textum *Helmontii* repeto) hæc verba ab initio in pectore vobis latuisse: contra quartanam habemus nihil, sanguinem mittimus atque purgamus, atque deinceps nihil scimus. Oportet expectare terminum cum patientia, quia contra quartanam non est remedium in nostris apothecis. Natura se ipsam juvare debet.

Sed Deo persolvamus grates, quod beneficio corticis ab hac exprobratione liberati simus, gloriatur ille suo *mercurio diaphoretico*, quod omnem febrim in suo femine extinguat. Exprobret, quod medici nomine indignus sit,

qui febricitantem non restituit ante quatri-
dum. Nunquid idem ausit dicere, qui corti-
cis miscendi & administrandi veram metho-
dum didicit. Certè huic inest virtus longè su-
blimior, utpote specifica & dotalis quàm mer-
curio diaphoretico, qui productum artificiale
vi tantum agit resolutivâ. Dotes enim speci-
ficas nescit ars producere, ut latius in *Hel-*
montio Ecstatico deduxi.

Si verò quartanæ adsint abcessus viscerum,
si profundæ ductuum pancreaticorum obstruc-
tiones. Si graves scirrhi, si in hepate juxta
Ballonium gangrænosa dispositio, tales abest,
ut cortice exhibito curentur, ut potius incur-
bili febris violentiâ intereant. Quorum mors
postea fortè dato cortici imputatur, quos ta-
men ipsa viscerum vitiosa & incorrigibilis dis-
positio peremit.

C A P U T X I.

*Cortex peruvianus providè & cautè
administratus tutum satis & efficax
in febris continuis remittentibus
medicamentum.*

Expeditæ in cortice in compescendis febrium
intermittentium paroxysmis activitatis
frequentior observatio medicos tandem audaces
fecit, ut rationali epilogismo inducti in febr-
bus continuis periodicis, quæ quidem nullas
in-

intermissiones, manifestas verò remissiones habent, ejusdem potestatem experiri non reformidârunt, & successu quidem adeo felici, ut innumeri feбри remittente horrendis symptomatis stipatâ in præsens vitæ periculum adducti per illum quasi ex orci faucibus erepti fuerint. Quare *Pitcarnii* postulatum & *Thesis Elem. med. l. 2. c. 1. §. 54.* hæc est: *Periodicis continuis, si remissio sit insignis, quamvis non dici possit vera intermissio, debet adhiberi cortex Peruvianus.*

Continuarum periodicarum tam spuriarum, quàm continuarum proteo-formem esse genium, varium motum, ancipitem decursum & periculosum non rarò eventum notum est in praxi quotidiana versantibus. Antiquorum illas curandi methodus rationalis, quàm incerta ac dubia sit, illorum nemo non experitur. Lucta illa naturæ & de materiâ peccante per crisin exspectata victoria non rarò otiosos spectatores deludit, ut sub funesto eventu familiæ deplorent & detestentur sententiam suorum medicorum, febrim esse salutarem naturæ motum, adeoque neutiquam sufflaminandum. Sæpius in febribus continuis cum tertiana simplici aut duplici complicatis vires ægrorum ita atteruntur, ut vix paucis paroxysmis pares fore spes affulgeat, eaque metuenda sint symptomata, à quibus certa perniciēs imminet. Hic ægrotañtes solius naturæ præsidio committere, & ex longa lentaque humorum præparatione & coctione crisin exspectare est hominem in manus sicariorum aut prædonum ex infortunio delapsum, non auxiliari, quâ posses, manu mox
F 3
eri-

eripere , sed cum tum terrore tum luctâ ferè exanimem , propriis viribus salvandum deferere.

Saniori judicio & meliori fortunâ tali in casu & tantâ urgente necessitate ad corticem tanquam ad sacram anchoram se sæpius recurrisse & vim morbi superâsse fidem facit Excellens Practicus *Daniel Pucrarius* in *Obs. ad Tb. Burneti Thesaurum medicinæ Practicæ*. *Richardus Mortonus* corticis si quis alius solertissimus explorator eundem quoque in ejusmodi continuis periculosis statim ante tertium diem , priusquam febrile venenum ex mora exaltetur , & febris typum mutans ex benigna in malignam transeat , & ob symptoma aliquod grave subsequens funesta evadat , exhibuit. Antiquorum illa cura , quam vocabant methodicam , incerta est , dubia , longa , ac propter crisin periculosa ; per corticem verò debitè administratum cita , tuta & jucunda , quo omnes continuas periodicas in omni ætate , sexu , ac temperamento felicissimo successu profligâsse conscientiæ causâ testatur vir hic expertissimus , ut ut ex præconceptâ opinione reclamârint amici , medici , vel ipsi ægrotantes. Quorum insignium Practicorum vestigiis magnâ circumspectione , & ut verum fatear circa praxeos meæ initia sæpius non sine formidine insitens continuas aliis antipyreticis licet elegantioribus frustratentas , ubi jam in ancipiti stare videbatur salus ægrotantium , assistente cælo feliciter curavi , & fere conclamatos quasi ex mortis rictu extraxi.

Ratio

Ratio præsentanei hujusce effectus est, quòd continuæ periodicæ à simpliciter intermittentibus non genio sed gradu tantùm differant. In illis enim licet æger continuò quidem febricitet, id est, calor febrilis nunquam penitus extinguatur, statis tamen periodis, singulis vel alternis diebus statâ & certâ horâ, & exacerbationes & remissiones experitur. Quia enim in unoquoque certamine *Archeus* seu natura hostilem materiam penitus nequit devincere, status plenè apyretos sequi non potest; cortice autem roboratus eandem æque certò ac citò subigit, ac ipsam intermittentem, modò graviora symptomata, de quibus mox infra, ejus usum non impedian.

Dico igitur, in simplici synocha, quæ exacerbationes & remissiones statis ac certis periodis habet, & præsertim si nullum adsit insolitum symptoma, aut symptomatis gradus vehementior, incunctanter ad corticem, ratione symptomatum, vomitus, diarrhoeæ, spasmodorum &c. debitè modificatum, priusquam ad statum febris ascendat, & paroxysmis ferè abolitis naturam mutet, esse deveniendum. Qui tamen non nisi durantibus remissionibus, quarum exactior observatio non rarò medici præsentiam exigit, & in quibus solùm datur occasio hoc specifico utendi, exhibendus & jugiter usque ad requisitam quantitatem conveniente dosi & in appropriatis vehiculis est repetendus. Ne verò hæc à me ita crudè scripta quis existimet, addendæ sunt observatù dignæ cautelæ, ut ex his & aliorum periculis sapere discant juniores.

Inprimis igitur probè indagandum, priusquam in febribus continuis exhibeatur cortex, an sint verè de profapia periodicarum, & veras habeant remissiones, cum quibus non confundendi sunt isti leviores motus & horrores, in internis vellicationibus, nam & tales in febribus continentibus seu ut appellant, essentialibus, nec non inflammatoriis observantur. Omnes namque morbi graviores ad vesperam exacerbantur juxta *Hippocratem 4. Epidemiorum.*

Ita in constitutione Epidemica Vratislaviensi (cuius Historiam vide in *Ephem. German. N. Curios. anno 1702.*) Febribus continuis populariter grassantibus annus 1699. plurimorum morte fuit nefastus, cuius causa in chinamchinam promiscuè exhibitam potissimum fuit relata. Confer. *Dan. Crügeri Observ. Ephem. G. C. Decad. 3. ann. 3.* Eundem corticis infautum in continuis ejusmodi epidemicis successum variis temporibus & Mutinæ & Pata-vii observavit *Ramazzinus*, hoc ceu æterna memoriâ dignum addens; quod clarissimos duos Medicos *Richardum Louverum* celeberrimum Anatomicum & ex elegantissimo de corde tractatu Reip. literariæ satis notum, & *Sohortum* cortex peruvianus in febre continua assumptus, alterum nono, alterum undecimo die aut circiter è medio sustulerit.

Unde ejusdem sanum consilium & fidele monitum est, in febribus castrensibus, quæ à sui initio utque ad finem algorem habent comitem perpetuum, ut & aliis epidemicis ejus usum esse periculosum, satius verò pravos & ma-

malignos humores per diaphoretica ad ambitum corporis sensim promoveri, ne intro detenti ad cerebri aliorumque viscerum nervosas partes delati funestas inflammationes accendant. Quod pariter hisce verbis confirmat *Mortonus*: *in febribus malignis, inflammatoriis, colliquativis, ubi æger in extremo discrimine versatur, & quasi gradu quodam mortuus est, à cortice peruviano nil opis omnino expectandum est.* Ratio est, quia in febribus malignis ita oppressa est spirituum elasticitas, ut corticis vires in actum deduci nequeant, unde incassum ejus usus tentatur. Quamobrem pariter ferè monet, exulante omni remissione & exacerbationis vestigio, in pulsu pariter debili ac celeri, internis æstuantibus, externis frigentibus ob spiritus depresso non exhibendum esse corticem, nisi prius convenientibus adhibitis hæc symptomata remittant, & calor ad exteriora revertatur, & spiritus expandantur, utpote à quorum robore & vivacitate dumtaxat corticis actuatio dependet.

Si durante Synochæ augmento, præsertim prope statum urina rubra & contentis copiosis saturata sensim in tenuem & pallidam mutetur quod jam *Hippocrates* noster pro malo omine habuit, si pulsus magis celer debilis ac vacillans evadat, multò magis si lypothimiæ, subsultus tendinum, loquacitas, insomnia terribilia, aut phantasmata inusitata, aut etiam coma, vigiliæ, deliria aliaque generis nervosi symptomata accedant, quippe quæ pessima sunt febris in malignam transeuntis indicia, corticis ceu imparis nullus est usus.

imò certa noxa. Confer. *Morton. Exerc. 2. c. 1.*

Doctissimus *Baglivus* Pr. Med. 1 2. c. 3. §. 4. monet: ne detur si adsit suspicio inflammationis alicujus visceris vel abcessus interni, vel etiam morbosa partis alicujus debilitas & dispositio. Nam talibus in casibus non tollit sed auget febrim, omnemque morbosam materiam in affectum locum deponendo ac figendo inflammationes lethales ac demum gangrænam producit.

In febribus maximè calentibus, quæ juvenes temperamenti biliosi & tempestate præsertim calidâ aggrediuntur, si nulla observetur sensibilis remissio, cave exhibere corticem. In illis namque non rarò perniciosus & fatalis est ejus usus. Ratio est. Quia dum cortex sanguinem jam rarefactum reddit fluidiorem, materiam quoque peccantem in eo fluctuantem magis comminuit atque dividit, quæ quia nondum cocta, sive à sanguine separabilis est, ut eliminari possit, vehementiori sanguinis motu profundius cerebri poris impingitur, unde convulsiones, spasmi vel deliria sequuntur, & febricitantes lugubri hac methodo extinguuntur. Cujus infaustum exemplum priori anno annotatum Practicis junioribus communicabo.

Vir quidam clarissimus febris synochâ, cujus præcipuum symptoma erat singultus seu spasmus ventriculi contumax, correptus curâ & operâ duorum medicorum utebatur, qui tamen impedire non poterant quin intra paucos dies plurimum numerum augetet. Germanu Frater, qui ægrotanti sæpe adstiterat, brevii

brevi quoque incipit languescere, toto corpore lassari, de appetitu penitus dejecto conqueri, & singultum valde molestum pariter experiri. Medicorum alter, qui fratri adfuerat, in consilium vocatus, rem exigui esse momenti judicat cum sensibilis febris non adesset. Ego quarto circiter die accersitus in eo statu quem descripsi ægrotantem lecto affixum, viribusque corporis & mente dejectum invenio. Formo mox Epilogismum, & eâdem, quâ defunctum, feбри eaque ob symptoma convulsivum in continuis maximè suspectum satis periculosa laborare, hanc verò ob spiritus tum moerore ex obitu fratris concepto, tum aliquot jam dierum inedia, vigiliis atque singultu admodum depressos sese sufficientem exercere non posse prætendo. Unde quæ hos excuscent, spasmis resistent, & massam sanguinis maligno fortè contagio tactam in debita mixtura & fluiditate servant, bezoardica antifebrilia temperata, in ejusmodi casibus à me sæpissimè comprobata, præscribo, non omissis topicis, quæ regioni stomachi ad delinientos motus diaphragmatis spasticos erant imponenda, Theriacalibus & balsamicis. Hæc in celeberrimæ urbis aliquot horis diffitæ pharmacopolio erant paranda. Præmissâ igitur de omnibus necessariis informatione Domino ægrotanti valedico. Hunc me vix abeunte visitat vir quidam militaris non gregarius, ejusdem oppidi pro tempore incola, & alium medicum, sed in praxi valde novitium, commendat, veluti in ejusmodi febribus debellandis quod maximè urgebat, expertissimum

mum Achillem. Accersitus itaque hic ex alia
 urbe protinus advolat, & meis interim neglec-
 tis præscriptionibus plures chinæ chinæ non
 parvâ dosi refertos bolos intra Nycthemerum
 obtrudit, jam de febris fuganda canens trium-
 phum, quasi magni ex ea præmii & gloriæ re-
 portaturus trophæum. Verùm eheu! quo e-
 ventu? Divisa sic per corticem & ad cerebrum
 propulsa materia febrilis coma parit, univer-
 salibus interpolatum convulsionibus quasi epi-
 lepticis, permanente interim ex ventriculi &
 diaphragmatis spasmo neque febris vel minimum
 sufflaminatâ. Fert casus, ut post triduum in
 idem Oppidum sed ad alium ægrotantem ad-
 vocarer, quâ occasione ad priorem Dominum
 rogor accedere. Gratificor sed illubenter, eò
 quod neglectis meis præscriptionibus & me in-
 scio aliûs medici consilio & remediis usus fuis-
 set. Offendo adhuc duos bolos chinatos, nem-
 pe, solitarium corticem conservâ aliquâ obvo-
 lutum, quorum jam ultra duodecim devoratos
 domestici referebant. Pessimè hoc factum, in-
 quam ego, china-china in ejusmodi febribus
 malignis & convulsivis plerumque exitium post
 se trahit, interim eâdem vesperâ me præsentem
 curru postario adhuc advolant aliquot pulveris
 antifebrilis doses, quibus inscriptum erat, cer-
 tis horis sed extra paroxysmum esse sumendos.
 Stolidum, inquam ego, hoc medicantis impe-
 rium, cum illo nunquam æger careat, nec nisi
 post mortem brevi secuturam cariturus sit. Ex
 quibus satis patet juvenem istum practicum na-
 turam febris non cognovisse, & habuisse pro
 intermittente, quæ ne remissiones quidem ha-
 bebat.

bebat. Sperabat ille ex empirica corticis exhibitione (nam & eandem in urbe practicis senioribus methodum esse dixerat) magnam celerissimæ curationis laudem, cujus tamen spes cum viri optimi intra 24 horas subsequente inter convulsiones extinctione miserè decollobat.

Discant hinc practici juniores in febribus continuis non remittentibus, inprimis verò malignis & symptomatum periculosorum comatis, spasmi, singultus &c. syndrome stipatis piaculum esse exhibere corticem. Expressis non semel monuit in Praxi longè versatissimus *Mortonus* nullum in ejusmodi febribus hujus antidoti febrifugæ usum esse, donec ante vel natura venenum subigatur, & febris typum benignæ remittentis induere incipiat. Cautiùs multò processit *Cl. Joannes Jones* hanc inculcans regulam: si in febris ardentiori utpote tertiana exquisita ut & continua remittente cortice ad aliquot doses sumpto nullum levamen aut notabilis in melius alteratio sentiatur, sed febris potius excandescat, à corticis usu omnino desistendum est, & ad regimen refrigerans & paregoricum confugiendum, utque dum febris ad caloris gradum satis remissum (à sagaci solummodo medico dignoscendum) redigatur, & tum quidem (cautè tamen regiminis frigidi præsidiiis non omissis) cortex resumipotest. Cuicunque proximi salus cordi est, suadeo, ut quandocunque in febribus continuis exhibito cortice pulsus admodum deprimitur, & ægrotus torpidus & comatosus evadere incipit, confestim ejus usus intermittatur, & si
quid

quid horum ante exhibitionem adest, nullatenus propinetur, quia exitus plerumque funestus sequitur.

Hæ similesque cautelæ quia à nonnullis Practicis corticem ita solitarium sine quacunque alia pharmacia, & ne expectatâ quidem coctione statim à principio adhibentibus observatæ non fuerunt, plura prostant infelicitis successûs exempla, quæ cum aliàs infontem admodum infamârunt. Ea hic recensere pagellarum prohibet angustia. Adhuc recentissimum memorant *Acta physico-medica Academiae Cæs. Leopold. Carolinae Nat. Cur. vol. 1. obs. 101. anno 1727.* publicata de magna & pertinaci nervorum distensione tertianam continuam cortice peruviano expugnatam secuta. Qui cautelas allatas diligentius observaverit, non facilè in tales incidet ærumnas.

C A P U T XII.

Corticis peruviani efficacia in variis aliis morbis, & præcipuè iis, quibus junctæ sunt commotiones febriles.

Et si cortici peruviano non inesset vis specifica febrifuga, nihilominus in censu remedium præcipuorum esset reponendus ob virtutem tum salis volatilis aromatici, quo fluidum attenuat, tum amaræ stipticitatis, quâ to-

num solidorum in morbis chronicis laxatum restituit, ventriculum aliaque viscera corroborando, unde Exc. *Frid. Hoffmannus* eundem electuariis stomachicis sagaciter admiscuit. Et *Carolus Musitanus* Hypochondriacis & cachecticis singulo mane ad unius drachmæ pondus cum vino quatuor horis ante prandium exhibitum summopere prodesse scribit suffragante experientiâ,

Cl. *Ettmullerus* *Disp. de usu & abusu præcipitantium* refert eundem hodie in Anglia ad epilepsiæ curam auspiciatò adhiberi, non secus ac ad hypochondriaca ut & hysterica pathemata, nec non in Gallia ad pallidos colores & suppressiones mensium à quibusdam commendari. Quod posterius tamen singularem providentiam meretur. Etsi enim Cl. *Samuel Ledelius* *Eph. Germ. Cur. Dec 3. ann. 2. obs 49.* Singularem in quinquina deprædicet virtutem emmenagogam, attendi tamen meretur historia fæminæ apud prælaudatum *Hoffmannum* *Consult. Dec. 1. part. 2. casu 8.* quæ tempore fluxûs menstrui electuario chinato utens, fomite febris non prius correcto vel expulso, in ejus plenariam & totalem suppressionem plures annos perdurantem & nec generosissimis remediis curabilem incidit. Quod pro cautela serviat. Ne quis dum motus febriles sistere intendit, excretiones pariter sanguineas críticas narium, mensium, vel hæmorrhoidum imprudenter supprimat.

Inprimis cortex efficaciam exerit in affectibus per periodos affligentibus, ut sunt jam dicti melancholici & hypochondriaco-hysterici,

in quibus sæpiſſimè præ cœteris levamen attuſſiſſe propriâ experienciâ comprobat *Guil. Musgravius Tr. d. Artbr. anom. c. 5.* Decoctum inquit corticis ſimplex vel pro re nata chalybeatum roborat ventriculum, eupeſſiam infert & ad ſpiritus ſtabiliendos (quod hypochondriacis & hyſtericis lucrum prægrande) ſummarum virium & momenti eſt. Multum valet hac in parte ſimplex propter id, quod habet Cardiaci & nervis propitii: multò vero magis armatum, medicamentum ſi quod unquam polychreſtum. Unde quoque magni judico æſtimandum infuſum *Loweri* martiale amarum, in quo gentianæ loco corticem Peruvianum ſubſtituit *Piſcarnius*.

Similem fortem experiuntur plures alii morbi per paroxiſmos inſeſtantes. Ita obſervationem hemicranie vehementis & inveteratæ per corticem feliciter curatæ lege in *Actis Phyſico-mediciſ* prælaudatis *obſ. 89.* ita *Cl. Michael Bernardus Valentini* juvenem aſthmate periodico ad phthiſin jam inclinante eodem ſe feliciffimè reſtituiſſe teſtatur *Tr. de chin. chin. c. 2. § 6.* ita dolorem iſchiaticum periodicum ejuſque cauſam à china chinà, cum antihectico *Poterii* &c. averruncatam memorant *Miſcellanea Curioſa Decad. 3. anno ultimo obſ. 206 & 207.* Ut plura ejusdem commatis ſilentio præteream.

Aſterisco igitur practiciſ notandum, graves affectus, quibus junguntur commotiones febriles, non facilè ſanari, niſi hiſ unà vel præviè per corticem remotis. Et licet in iis nullo caloris febrilis evidens, indicium ſe prodatur,

dat, si tamen periodicè, & statis paroxysmis exacerbentur, & urina coloris lateritii contentis saturata, & lingua mucositate obducta sit, suspicari licet subesse fermentum febrile. Quibus symptomatis vix per remedia ordinaria adfertur medela, nisi adjuncto cortice. Exemplo sunt Diarrhœæ & Dysenterix epidemicæ, quæ non rarò quotidianas & tertianas habent suorum torminum, colliquationis, coeterorumque truculentorum symptomatum remissiones, quorum latens febris causa est. Harum curatio frustra purgantibus, adstringentibusque imò opiatibus, etiam largiori dosi exhibitis, tentatur. Sed cortex peruvianus hisce commixtus, & sub symptomatum remissione exhibitus, & quartâ quaque hora repetitus fermentum febrile colliquativum compescendo fluxum & tormina sistit. Confer. *Morton. Exerc. 2. c. IX. obs. 1. 2. 3.*

Sic pariter in omnibus affectibus, quos fovet colliquatio sanguinis febrilis, quâ serum acrius vel in stomachum vel intestina præcipitatur, unde vomitus, cholera, colica &c. cortex anodynus aliisque specificis sociatus coeteris omnibus facilè palmam præripit. Hæmoptoen habitualement ab intestino sanguinis quasi fermentescentis & vasa acrimonia apertis motu dependere Practicorum consensus est, nam febrim unâ cum accelerato pulsu lotioque subrubro semper habet conjunctam, post incerta intervalla solitam recurrere. Hic nisi cortex veluti antidotum Herculeum opem præstet, vix citò & tutò præsentem hæmoptoen sistere & futuram prævenire poteris.

G

Sal

Saltem hoc modo curatam nunquam in phthi-
sin terminatam vidit *Mortonus*, in Phthisi
pariter hæmoptorica acuta & periculosa in
forma ægrotanti quàm gratissima fumendum
super omnia commendans, à cujus repetitione
satis frequenti caloris febrilis temperatio, &
intestini sanguinis motus suppressio, & conse-
quenter etiam recursus hæmoptoës, & pro-
gressus Phthiseos magis quàm à lactea Diæ-
ta, lacte asinino, & apparatu medicaminum
pulmonarium venit expectanda.

Tabes Anglica quot mortales ad tumulum
quotannis abripiat, notum est in Angliæ his-
toria versatis, nec minùs medicis, quanta il-
lius curandæ sit difficultas: invenit tamen sin-
gularem & annotatione dignam curandi me-
thodum celeberrimus *Blakmore* Archiater An-
glus, quam ex ejus *Tractatu de consumptione*,
patrio ejus idiomate conscripto, Germanis
medicis linguam istam non intelligentibus com-
municare operæ pretio dignum judico. Qui
enim sagax est, eandem ad rebellium chro-
nicarumque febrium, inprimis quartanarum,
felicem curationem, (à me non semel in ca-
sibus valde intricatis comprobata) applicare
poterit. Methodus est quidem brevis sed per-
elegans. Ex corticis pulverisati drachma di-
midia vel scrupulis duobus cum syrupo de ru-
bo idæo aliove fit bolus, qui sumitur singulis
auroris, superbibendo tria vitra ad mediam
pintam aquæ spadaneæ, posito intervallo tri-
ginta minutarum, seu trium quartarum horæ
inter unius cujusque vitri sumptionem. Horâ
quintâ pomeridianâ bolus repetitur, rursus su-
per-

perbibendo eandem aquæ spadanae mensuram. Singulis noctibus sumitur alia dosi de *quina* cum diacodii uncia una, cujus syrupi etiam cochlear alio tempore tussi admodum urgente capitur. Hic integer curæ processus, quo se duos scribit persanasse phthysicos, in quibus erant omnia phthysicos consummata symptomata, ulcus, tussis continua, expectoratio materiæ purulentæ, sudor colliquativus, febris vera hæctica excepto sputo sanguinis. Qui aquarum medicatarum novit virtutes, & aquis spadanis huic affectui adhuc utiliores, & Westphaliæ incolis magis accommodas ex patriæ gremio surrogare poterit.

Tandem pro Corollario excutienda est Quæstio jam olim *Ramazzino* proposita: an febribus epidemicè grassantibus salubre sit cortice peruviano uti ad prophylaxin? Resolvit, & putat secundum rationem licere eum experiri, sed modicâ dosi ad aliquod tempus quolibet mane, antequam febrium periodicarum & continuarum per æstatem & autumnum ingruat tempestas. Nam juxta Hippocratem *quæ facta tollunt, ante facta fieri prohibent*. Sed exhibendum existimat in iis, qui commodo fruuntur sanitatis statu, nam si quid noxii chinæ insit, convenienti corporis exercitio facile excutietur. At forsitan inquit consilium magis sanum erit, remedium istud naturâ suâ dolosum omittere, nam ex *Celsi* monitu cavendum, *ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur*.

Verùm pace tanti viri judico, corticem non modo ceu febrifugum, sed quoque ceu

peculiare stomachi aliorumque viscerum confortans cum alijs præservativis congruis mixtum, non solum ad epidemicè grassantium, sed etiam ad febrium tertianarum & quarternarum post anni decursum non rarò recurrentium prophylaxim tutò atque utiliter aliquoties in septimana assumi posse. Et non video, quod contra indicans hanc methodum possit vetare, cum satius sit à flamma febrili intactum relinqui corpus, quàm jam flagrantis intra viscera incendii quærere extinctionem.

C A P U T XIII.

Corticis peruviani componendi seu miscendi necessitas.

Remedii simplicis in affectu graviore debellando infirmitas, vel ejus solitarii non satis securus usus, vel causarum morbificarum diversitas, ut & morborum compositorum aut variis symptomatis complicatorum difficultas, adeoque indicatorum multiplicitas inevitabilem componendo necessitatem induxerunt. Quid igitur de cortice statuendum, an semper solitariè an alijs adjunctis administrandus sit, breviter indagabimus. Cl. Bonetus in *Med. Septentrionali part. 2. l. 7. obs. 19.* tria hæc habet postulata.

1. Corticem quò simplicius exhibetur, eò efficiorem esse & feliciorum exserere operationem, neque vim aut consortium aliorum me-

medicamentorum exposcere, hinc quidquid in societatem illius venerit, inutile esse.

2. Nullo indigere corrigente, cum nullum ab ejus usu ex arte exhibiti damnum emergat.

3. Empiricis & ostentatoribus associandos, qui iis, quæ in illius societatem perperam veniunt, effectum si quis sequatur, adscribunt.

Verum hæc pingui nimis minervâ scriptitata esse ipsa satis docet experientia. Quod ad primum enim multoties observare licuit, plures cortice solitario tractatos à febre haud constanter liberari potuisse, quos tamen idem additis addendis persanavit. Simplicis enim corticis exhibitionem citius faciliusque sequi recidivas, quam debite mixti accuratus adnotabit observator. Sicuti jam supra etiam de *Talbotii* methodo, qua illas avertere non potuit, pluribus diximus. Concedimus inutilia esse additamenta, quæ non spectant vel materiæ peccantis correctionem & eliminationem, aut corticis exaltationem, hæc quæ præstant, in illis nullam esse vim pernegamus. Etsi enim cortex per se activus sit, impedire tamen non poterit, quin & alia adjuncta vires suas nativas in corpore exigant. Ita vel purgantibus vel diaphoreticis vel anodynis additis diversi sequuntur effectus.

Secundum quoque refutat experientia. Cum enim variis in casibus secundum diversas febricitantium circumstantias à cortice exhibito non quidem per se sed per accidens noxa emergere valeat, nunquid prudentiæ medicæ

erit illam convenientibus admixtis vel saltem interpolatis avertere? Exhibere in quacunque febris diversis symptomatis stipata sub tam multiplici ægrotantium discrasia nudum corticem damnosa empyria est. Potissimam vim febrifugam cortici deberi non inficiamur, sed debitis additamentis non rarò opus esse ostendam. Audiamus memorabile illud quod *Nicolaus Pecklinus*, si quis alius scriptor elegantissimus, *l. 2. obs. 21.* his verbis refert. Nullis vel exquisitissimis remediis eò perventum est, ut quis febris quartanæ in plerisque percurandæ gloriam sibi vindicare auderet, donec nuper res mira! Empiricus quidam Angelus Pharmacopæi filius veram specifici corticis peruviani utendi rationem docuit, totque medicis exercitatissimis pudorem imposuit. Nimirum etsi corticis illius usus jam tum ante complures annos inoleverit, nemo tamen repertus est, qui ex arte illo uti febrimque in totum profligare potuit, adrepente statim iterum recidivâ medici promissoris fidem traducere. Quamvis autem semel atque iterum acutâ & frequentatâ dosi suppressus sit morbus, violentâ tamen sanatione in aliud potius & infestioris morbi genus mutari visus est. Bonum ergo factum, quod Deo monstrante Empiricus invenerit momentum illud formulamque, quæ studiosæ dogmaticorum industriæ fortuna hætenus negaverat. Ita *Pecklinus*, qui tamen & Empirici nomen & deprædicatam istam compositionis formulam silentio preffit. Unde cum hoc arcanum nondum innotuisse constet, meritò in ejus in-

da-

dagine & peruestigatione opera à medicis diligentionibus collocatur.

Concedimus Cl. *Boneto* corticem peruvianum per se & solitariè debitâ quantitate iustisque intervallis juxta allatas cautelas febribus, in quibus in sanguine non est vitium, neque in visceribus radicata obstructio, aut prava in mesenterio cacochylia, sæpius esse remedium adæquatum, in febribus verò intermittentibus chronicis & continuis acutis ubi plerumque adest hæc dispositio, quis non videt maximam urgere causam, ob quam ad illarum tutam medelam juxta indicationes adjungenda vel interpolanda sint alia, quæ morbosam hanc diathesin unâ corrigant?

Si cortex peruvianus, quæ plurium celebrium medicorum thesis est, vi dumtaxat astrictoriâ febres sufflaminet, figendo fermentum febrile, in aprico est eum in multis, in quibus hoc non tantum in fluidis vitalibus sed etiam solidis stabulatur, corrigente indigere, & astrictionis noxam laxantium & resolventium additione esse removendam.

Observatione porrò dignum est. Cortici hodie non illam esse virtutem, quæ olim sub primum in Europam adventum, quo tempore, nempe ab anno 1649 ad annum 1663 utque, testante celeberrimo *Bado* solenni drachmarum duarum dosi febris quæcunque intermittens, & quartanæ quæcunque contumacissimæ profligebantur, quam dosin etiam nunquam in febre curanda sive intermittente sive remittente continua se excedere solitum fuisse testatur *Mortonus*, imò *Andreas Niculus* in

Epistola afferit se drachmâ unâ quartanas fugare solere. Cum tamen hodie ad plures sæpe uncias necessariò extendenda sit dosis.

Causa hujusce ab indole sua nativa ita hodie factæ degenerationis non facilis est indagatu. Evenire tamen id nostris temporibus magis quam elapsis putat *Baglivus*, eò quòd hic cortex non colligatur ab arbore uti olim fiebat. Intellexit namque à Patre Dominicano Americano Romam veniente corticem colligi debere tantummodo sole existente in leone, & ab arboribus, quæ ad meridiem positæ sunt. Quod si indiscriminatim colligatur quolibet mense, & à quibuscunque arboribus vim febrifugam nunquam habere, quæ infallibilis sit apud Indos Americanos experientia. Refert ex observatione *Bolli Rajus* arbores febrifugas peruvianas plerumque omni cortice spoliatas cerni, & quidem sine noxa, quod & suberi commune est, nam sic potius juvatur exuta, ut scribit *Plinius*, unde metuendum ne genuino & efficaci cortice tandem penitus destituamur.

Accedit quod inter frustra corticis ad nos delata sæpius spuria & effoeta reperiantur. Judicat quidem *Listerus. Exerc. de hydrophobia p. m. 55.* corticem qui ex trunco arboris est, eo qui ex ramusculis esse meliorem, exemplo desumpto è corticibus nostrarum arborum, quos si crassiores sunt, coriarii meliores experiuntur. Verùm contrarium experientia edocuit cortices parvos, tenues, ponderosos, compactos, majoribus crassioribusque è trunco detractis, visu quidem sat elegantibus, effectu tamen

tamen languidioribus præfero. Nemo igitur dubitabit vim ejusmodi corticis torpidiorem aliis antipyreticis additis exaltari ac roborari posse.

Nunc verò etiam ratione symptomatum febres comitantium corticem non raro additamenta requirere ostendam. Hic apud nos in Westphalia ut aliis morbis, sic & febribus intermittentibus frequenter se sociat scorbutus, earumque indolem & typum invertit, commutans eas in erraticas, addens paroxysmis dolores hypochondriorum & artuum vagos lancinantes, corpusque pingens maculis quasi petechiis, quæ in statu paroxysmi comparentes post sudorem denuo evanescunt. Genuinæ scorbuti soboles. In ejusmodi febribus arenulæ rubræ facilè tamen friabiles undiquaque maturæ parietibus ex salibus acido falsis crystallifatis adhærescunt. Contumaces hæ solent esse propter junctum scorbutum, cujus nisi simul habeatur ratio, celerrimè recidivare solent. Refert D. *Michælis* quendam quinquies recidivam passum fuisse ob scorbutum febris junctum, quo curato hæc planè cessavit. Quis ergo dubitet in talibus febribus cortici socianda esse specifica antiscorbutica? Cl. *Wedelius* omnibus præfert Viperina, quibus studiosum Westphalum tertianâ scorbutica laborantem curavit. Præstant unâ hoc emolumenti antiscorbutica, quod sanguinem effoetum novo vigore instaurent, vires languidas exsuscitent, appetitum dejectum erigant.

Dantur febres cardiacæ dolore inexplicabili ingruente paroxismo ventriculi orificium laces-

sentes. Hæ corticis solitarii usui nullatenus auscultant. Invaserat Virum insignem Ecclesiasticum febris intermittens tertiana, cujus paroxysmus horrendo ventriculi spasmo, qui ægrotantem fere ad incitas redigebat, incipiens excruciat. Utebatur jam ad plures dies ex præscripto Medici expertissimi mixturâ chinatâ non ineleganti, quæ tamen cardialgiæ levaminis nihil, paroxysmis nullam suspensionem afferebat. Advocatus ab ejus medico, amico meo singulari, jam fere de curatione desperante in consilium, examino præscriptam remedii formulam, doctè quidem conceptam & feбри profligandæ sufficientem. Unicum tamen in eo desiderari ingrediens symptomati cardialgico debitum, quo adjecto Dominum & paroxismo febrili & dolore stomachi spasmodico mox fore liberandum enuncio. Jubeo igitur grana aliquot Massæ pilularum de Cynoglossio mixturæ addere. Dictum, factum. Prognostico respondet eventus. Intra paucos dies Dominus penitus convalescit, à febris ejusque truculento symptomate liberatus qui adhuc hodie vivens datâ occasione non intermittit, stratagemata hoc, cui unice salutem suam debeat, summis laudibus extollere, & me vitæ suæ servatorem appellare.

Ita praxi vel leviter tinctos docere potest experientia, si febribus intermittentibus convulsiones, colica, cholera, dolores nephritici, rheumatici, hysterici &c. accedant, corticem solitarium vix illis curandis sufficere. Annus est cum me accederet juvenis pauperculus natione gallus febrim intermittente laborans. Et quod

quod visu erat miserrimum, dextrum brachium incessanter noctu diuque instar perpendiculi in horologio jactitans. Cum sumptus facere non posset, addidi specifico meo antifebrili chinato æquale pondus radicis Valerianæ sylvestris à me non semel in spasmis expertæ. Quo unico medicamento & à febris & brachii jactitatione constanter liberatus est.

Ut hæc corticis miscendi necessitas amplius patefcat, aliam recensebo observationem. Vir princeps cum febris quartana per aliquot hebdomadas conflictatus assumpto cortice incidit in periculosum icterum, qui huic unicè tribuebatur. Res videbatur Archiatro in angusto posita. Neque enim ad usum corticis regredi audebat, neque curandi icteri spem febris non sublata concipiebat. Vocatur in consultationem medicus alius in corticis administrandi praxi magis versatus. Hic specifica anteicterica amara cortici sub forma vini medicati scitè jungens unâ fidelia duos dealbat parietes, & principem à febris & ictero magna nominis sui fama & largâ remuneratione liberat. Profecto cortex, nisi ita modificatus, ægrotanti salutem non attulisset.

Non rarò, quod epidemicâ hac binorum annorum constitutione febrium ita ferace observare licuit, febribus per corticem vel sublati vel adhuc vigentibus corporis quædam leucophlegmatica aut tumor crurum oedematosus accedit. Etsi verò aliquando contingat, ut curatâ per corticem febris hic sua sponte cesset, cùm tamen id perpetuum haud sit, patet methodum extraordinariam requiri, ne patiens
dilu-

diluvio microcosmico submergatur. Nam memoratu dignum quod refert *Jo: Wilhelmus Rhambergius in Eph. G. Cur. Decad. 2. ann. IX. & X.* de legione quadam pedestri quæ prope Manheimium æstiva castra posuerat. In hac paulò post fere 400 milites febris tertianâ correpti fuere, quibus chyrurgus ad aliquot dies chinam chinam exhibuit, qui brevi omnes hydropici evasere cum omnimoda virium & appetitûs prostratione.

Quæ catastrophæ non cortici, sed hujus imprudenti usui imputanda. Quare autem hunc hydrops sequatur alii in ejus vim sanguinis & succorum astrictoriam referunt. Alii è contra ascribunt nimiam, quam sanguini parat, fluiditati, unde serositates in abdomen depluant, quod se multoties vidisse refert *Tavry Tr. de med. 4. 11. p. m. 214* id quod præprimis ex analysi corticis chymica, quâ constat ipsum plurimum salis volatilis continere, tum experimento, quia sanguini V. S. emissio affusus impedit, quò minus is denuo evaguletur, & si jam coagulatus sit, pristinam recuperet fluiditatem, conatur probare. Quam controversiam dirimere non est hujus loci.

Et si corticis vim febrifugam statuam non dependere à particulis ejus salino-terrestribus astrictoriis, attamen hos in corporis primis viis non penitus otiosas esse praxis docet; in nonnullis enim, quibus intestinorum textura est sensibilior, alvum instar cathartici solvisse, & proin in paroxysmis tollendis vix notabilem effectum exseruisse sæpe comperi, fortassis ideo, quòd justo citius corpore expellatur.

Quo

Quo in casu necessum est ad manuuctionem expertissimi *Mortoni* securum & correctum aliquod opiatum eidem addere, ut sedatis intestinorum irritationibus diarrhoea impediatur. Ubi observandum arcanum practicum, quod nobis etiam recommendat acutissimus *Hecquetus*: *cum spasmodicam diathesin, unde morbi pendent, sedasse ut plurimum curare sit, revera quae peruviano cortici soli febres obsurduerint, eidem narcoticis sociato morem gerunt.*

è Contra aliàs texturæ corpora reperias, in quibus cortex alvum constipando multum creat molestiæ, & ad symptomata hypochondriaca, flatulenta, colica disponit, ubi sanè rationalis medendi methodus requirit additis blandioribus laxativis hunc intestinorum obicem removeri. Nam sat securè febres intermittentes peculiari corticis cum purgante congruo miscellâ curari posse jam supra monui, modò per id in massa sanguinis nullæ turbæ cieantur. Nonnullis arcani loco est, in febribus contumacibus cum cortice salia fixa acidis ponticis succis corrigendis efficacissima addito momento Mercurii dulcis, qui potentissimum resolvens est, miscere.

Nonnulli igitur vim ejus astrictoriam corrigendam volunt per salium volatiliū additionem. De qua methodo jam superius mentem meam aperui. *Mangetu*, sanctè inquit asserere possum, me in millenis ægris exhibitionem corticis nunquam satis tutam observasse, omnique prorsus recidivæ antevertendæ aptam, ni volatilia etiam in largissima dosi admiscuerim.

rim. Quod etiam præcipue locum habere posset in febribus comatosis, convulsivis apoplecticis &c. Ego hisce enixa salsa volatilisata præfero.

Si febribus diuturnis inprimis quartanis accedat vel tumor vel scirrhus viscerum in specie lienis vel mesenterii tanquam productum morbosum, dilucessit solo cortice curationem expediri non posse, sed jungenda vel interponenda istis symptomatis eradicandis apta & sufficientia.

Dantur interdum tertianæ epidemicæ, quæ nec sexui, nec ætati, nec temperamento ulli parcunt, corripunt tamen maximè biliosos, & non rarò sunt malignæ, interdum contagiosæ. In quibus solitarium corticem omnem implere curam nemo credo dixerit in praxi exercitatus.

Confirmat demum hujus miscendi necessitatem elegans observatio *Danielis Pucrarri in Notis ad Burneti Thesaurum Med. Pract.* Annotavit in febribus continuis cum tertiana aut duplici tertiana complicatis paroxysmos cum affectione somnolenta & comatosa conjunctos fuisse, ex quibus non pauci perierint non obstante cortice peruviano. Sed addito pulvere Thææ simul cum cortice decocto plurimos ægros salutem expetitam obtinuisse & ultimum evasisse fatum. Testatur pariter *Bonetus Med. Septentr. Paralip. ad l. v. sect. 3. obs. 1.* febrem intermittentem cum comate seu veterno gravi singulorum paroxysmorum comite pulvere corticis peruviani in decocto herbæ Thææ propinato profligatam esse. Et hæc miscendi
neces-

necessitas adhuc magis in febribus continuis periodicis quam intermittentibus urget. In his solitario fidere cortici, magnæ audaciæ opus. Si autem illi, quæ fluida & solida debite laxant (purgantia non intelligo) adjungantur, materiæ febrilis intempestivè fixandæ aut concentrandæ pericula evitabuntur, per urinam & sudores sordes febriles expellentur, & tutius certiusque febres internecinæ tolerantur.

P. Nogue Medicus Parisiensis & scriptor recens in *Explicatione Physico-medica S. Santorii aphorismorum de statica medicina* hanc in febribus, præcipuè continuis, chinam miscendi necessitatem pariter agnoscit. Judicat inveniri posse remedium specificum, quod æquè promptè ac facilè febres continuas percuret, ac kinkinna intermittentes. Quærit igitur, cur non tam salubrem citumque in illis, uti his fortiatur effectum: respondet esse quæstionem spinosam. Tres verò putat esse rationes. 1. quod nimis exigua ejus exhibeatur quantitas, quàm ut succi glutinosi fundi & vasa obstructa aperiri valeant. 2. quod sub febrium intermissione cursus sanguinis sit liberior, adeoque kinkinnæ principiorum facilior promptiorque in vasa ingressus, ut in iis succi spissiores attenuentur & liquentur. 3. quod non debite exaltata exhibeatur, unde meliores in febribus continuis, promittit effectus, si cortex mixturâ salis cujusdam volatilis acuatur. Quo quidem discursu eò collimare videtur, quod specificum illud febrium continuarum æquè tutò ac citò curans in kinkinna modificatâ credat
la-

latitare, in quo non adeo fallitur, si modò istius additamenti sive corrigentis sive exaltantis notitia nos non fugeret. *Pitcarnii* speculatio est, si unquam contigerit ulli nōsse medicamentum, quod statim tollat sanguinis rarefactionem, & motum imminuat, nullo febro symptomate subsequente, illud fore contra febrim optimum, & Venæ Sectioni, & omni alii præferendum. Tale in cortice, nitro, camphora, & opiatīs correctis fortè quis invenerit. Eat nunc Cl. *Bonetus* & empiricis & ostentatoribus dicat associandos eos, qui corticis additamenti effectum, si quis sequatur, ascribunt. Expertissimorum Virorum sequenti capite in medium educenda cohors multiplici corticis mixtione & inde resultantibus expeditissimis febris diversimode complicatæ percurandæ remediis dicterium hoc abundè refutabit.

C A P U T XIV.

Corticis secundum varias febrium indicationes miscendi artificium, & varia exempla.

Ut Philiatro clarè dilucescat excellentissimis quibusvis medicis, jam à longo tempore usitatum fuisse non in cortice solitario sed pro re nata & juxta indicationes variū composito febres refractarias variis symptomatis

tis & viscerum discrasia stipatas depellend
spem posuisse, & deobstruentium resolventium
laxantiumque miscella occurrisse timori panico
illorum, qui ex corticis vi astrictoria visce-
rum nescio quos infarctus metuunt. Præstan-
tiores aliquot illorum compositiones in me-
dium adducam, enarratis saltem illorum in-
gredientibus omiffa singulorum proportionem
sive pondere, quod in arte exercitatus facile
vel proprio Marte pro re nata illis addere,
aut ex ipsis authorum scriptis repetere pote-
rit. Hic enim procul dubio comperies, cuncta
non universaliter omnibus febribus accommo-
data; sed ad peculiare illarum circumstantias
ab inventoribus directa fuisse ordine alphabe-
tico in scenam prodibunt.

Cl. *Balaus* pulverem febrifugum certum
componit ex specifico Vegetabili, per quod
chinam chinam intelligit, radice serpentariæ
Virginianæ, contraiervæ, gentianæ, zedo-
ariæ, semine citri, cardui benedicti & lapide
Bezoar occidentali. Qui locum habere potest
in continuis periodicis remittentibus.

Cl. *Nicolaus de Blegny* ex pulvere corticis
peruviani & floribus centaurii minoris cum
f. q. Theriacæ conficit opiatam, cujus virtu-
tem & usum peculiari tractatu monstravit.
Aliis Gallis in usu kinkinnam cum diaphore-
tico martiali, conserva rosarum pallidarum &
violarum purpurearum & syrupo aperitivo
Mindereri in mixturam molliusculam redige-
re, de qua æger vacuis diebus singulis tribo-
riis magnitudinem castaneæ capit.

Cl. *Fridericus Deckerus* commiscet kinki-
næ radicem gentianæ, contrayervæ, zedo-
ariæ, serpentariæ Virg. corticem l. Guajacî,

raf. ligni colubrini folia fcordii, dictamni cre-
tici, & faltarmoniacum, & cum melle despumato
redigit in Electuarium, adjecto demum opio
soluto & inspissato, quo plurimos quartanâ simpli-
ci laborantes circa æquinoctium vernale curavit

Cl. *Joannes Dolæus* chinam chinam cum
sale absinthii & diagridio miscet, exhibetque
in fine paroxysmi: in tertiana autem jungit
sal *Sylvii* antihypochondriacum vitriolum
martis & pulverum *Crollii* specificum. In
synocho putrida pulverem componit ex china-
china bezoardico minerali & camphorâ, quem
se sæpius expertum rarò fallere asseverat. In
febri quotidiana corticem cum Extracto The-
riacali, absinthii, centaurii minoris, gentianæ
& spiritu salis armoniaci exhibet.

Cl. *Etmüllerus* antimonium martiale addit,
inprimis si uteri superventuri sit metus, & in
specie in quartanis, quas vix sine martis ope
debellari scribit.

Cl. *Zacharias Fürstius* Archiater primùm
Trevirensis & postea Monasteriensis, Electua-
rium perelegans conficiebat ex cortice, tragea
aromatica, nuce indicâ condita, zingibere
condito, Theriaca Andromachi, confectiione
alkermes completa, conserva rosar & syrupo
granorum kermes, adjectis interdum oleis destil-
latis assafras nucistæ & cinamomi. Cujus
beneficio cum serenissimi quondam Electoris
Trevirensis fratrem singulari fortunâ à quarta-
na contumaci liberâsset, eâ famâ inclaruit,
ut dignitate Archiatriæ potiretur.

Cl. *Nicolaus Heinsius* archiater quondam
Saxo coburgicus electuarium è cortice peru-
viano admixtis floribus albis vel luteis in mon-
te mundi calidissimo nascentibus, sanguine
Dra-

Draconis minerali & serpente è lupi rictu erepto cum s. q. conservæ aut syrupi appropriati parabat, quod in armamentario medico appellat *arcanum febrifugum* & mihi magni mysterii instar amicitiae ergo communicavit.

Cl. *Adrianus Helveticus* addit cortici salarmoniacum & sal absinthii. Quod si alcalisatum sit compagem salisarmoniaci solvendi & sal volatile & enixum antifebrile constituit. Quæ mixtura ad spiritum volatilem melius conservandum syrupo absinthii & papaveris albi excipitur.

Cl. *Fridericus Hoffmannus* in febribus contumacibus autumnalibus præmittit salia digestiva & absorbentia, sal absinthii, nitrum purificatum, antimoniatum, flores salis armoniaci, sal succini adjectis aliquot granis Panaceæ Connerdingianæ vel reguli antimonii medicinalis, quæ duo potentissima sunt deobstruentia & coagulum lymphæ dissolventia. Postea dum materia vitiosa ad excretionem vergit, totum negotium prudenti exhibitione chinæ chinæ absolvit, cujus pulverem cum julepo rosarum & rob juniperi vel sambuci commodissimè miscet.

Cl. *Emanuel Königius* cortici peruviano miscet salia fixa, regulum antimonii medicinalelem & cinnabarin antimonii, adjectis interdum pro re nata floribus sulphuris, atque antimonio diaphoretico.

Cl. *le Montius* ex cortice peruviano, ligno colubrino & sassefras radice gentianæ & imperatoriae, extracto cardui benedicti & corticis fraxini, camphora, & floribus salisarmoniaci cum melle despumato conficit Electuarium, quod oleo caryophyllorum & corticis aurantium aromatzat.

Cl. *Rosinus Lentilius* cortici addit corticem

fraxini, radicem gentianæ, sal absinthii, caryophyllos aromaticos, Theriacam Andromachi & cum syrupo rubi idæi & rob sambuci parat electuarium.

Cl. *Mangetus* ex cortice peruviano sale tartari sali armoniaco fixo adjuncto, pulvere viperino, & Antimonio diaphoretico cum rob sambuci vel syrupo grankermes conficit Electuarium, quo plures persanavit.

Cl. *Chr. Franciscus Paulini* ex china chinæ cum sale volatili urinæ & theriaca coelesti parat antiquartanarium.

Cl. *Vitus Riedlinus* corticem cum specifico cachectico Danielis Ludovici miscuit, quo hecticam se curasse testatur.

Cl. *Jo: Andreas Stifferus* opiatam ex china china, pulvere ligni colubrini, extracto radicis imperatoriæ, & confectione baccarum juniperi addito laudano opiato confecit.

Cl. *N. Vaterus* Electuarium febrifugum balsamicum & præcipitans egregium conficiebat ex ligno colubrino, cortice chinæ & fraxini, antifebrili crollii, antimonio diaphoretico martiali, bezoardico minerali & saccharo saturni cum extracto antifebrili alcalino, conserva centaurii minoris & syrupo corticum aurantiorum.

Cl. *Jo: Jacobus Waldfmidius* Decoctum chinæ chinæ cum vino absinthii parat, addito spiritu salifarmoniaci volatili.

Cl. *Theoderus Zwingerus* corticem chinæ chinæ cum cinnamomo optimo & sale cardui benedicti vel centaurii minoris miscet, quo certâ methodo sumptâ ægrum in totum à febre ita liberari asserit, ut non amplius postea recurrat.

Habetis hic novendecim artis Asclepiadæ *Roscios*, viros suo sævo expertissimos. Quorum
quis

quis proximius ad scopum collimâvit, ex sequentibus arcani cujusdam universalis febrifugi conditionibus uberius colligi poterit. Cl. *Mangetus* in tali composito, cujus china china basis est, sequentia requirit.

1. Ut febrim intermittentem qualemcunque omnino sine ullo recidivæ metu supprimat.

2. Ut die primâ, quâ exhibetur, corpus satis bene expurget, subsequentibus alvum liberam servet, urinas in largissimâ quantitate pellat, transpirationem promoveat, ciborum appetentiam & digestionem etiam in ventriculis debilissimis & cibos maximè averfantibus restituat, vultui colorem, toti corpori vires reddat.

3. Symptomata plurima febribus aliquando adjuncta, ut tusses, tumefactiones corporis, dolores arthriticos &c. profligat.

4. Omnes functiones œconomix animalis ad genium revocet, morborum fermenta è latibulis suis etiam profundissimis eruat, & per vias convenientes expellat.

Quis amabo hæc dotes & tantam agendi potentiam in cortice solitario vel quæsierit, vel etiam dari supponet, nisi ex hypothese eundem *Archeum* seu naturam in universo confortare, hanc autem solam esse morborum medicatricem. Interim persuadet sibi Experimentissimus *Mangetus* se omnes hæc virtutes in uno composito concentrâsse, cunctisque indicationibus enarratis arcano hoc suo satisfecisse. Communicavit hoc demum publico ipsemet, quod quisquis in ejus scriptis versatus, ignorare non potest, unde exscribendi operâ hic supersedebimus, ne empiricis præda fiat, qui fuci sunt alieno melle gaudentes, & nulli magis inhiant, quàm bolis præmasticatis sibi

in os ingestis. Quibus ejus opera ad manus non sunt, illis sufficit indicare, corticem adjectâ radice serpentariæ Virginianæ & antimonio diaphoretico martiali albissimo cum spiritu vini sale armoniaco acuato ita exaltari, ut remedium evadat in omnibus prorsus febribus probatissimum, quæ etiam non semel quartanas de hyeme sine ulla recidiva curavi, & author ipse plusquam centenos cujuscunque sexûs & ætatis citò & jucundè sanasse testatur.

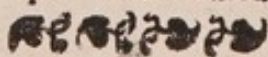
An autem illa compositio omnes indicationes memoratas adimplere valeat, valde dubito, quamvis ejusmodi remedii antifebrilis panchrestii investigationem summopere inculcet *Helmontius* hoc effato: *Totum medentis studium sit invenisse remedia, apud quæ omnes febres ejusdem sint pretii & ponderis.* Quæ autem sit illorum conditio hisce insinuat. *Delectus remediorum in febribus desumendus est ab arcanis. Primaria enim sunt, quæ placant tumultum in vita excitatum. Sequuntur quæ superant virus febrile. Augustiora autem sunt quæ utrumque simul continent, sunt denique quæ famulantur expulsivè, plausibili nempe abstersione & resolutione.* Quatuor hic recenset antifebrilium species & diversas virtutes, quas quodammodo in solo cortice natura conjunxisse videtur. Primò enim placat tumultum in vita excitatum, id est in archeo seu vitali spiritu excandescentiam. Secundò superat virus febrile, in peculiari veneno omnium febrium rationem formalem & essentialem positam esse ostendit *Mortonus*, adeoque corticem instar Antidotorum agere concludit. Tertiò famulatur expulsivè abstersione & resolutione, non modò quadantenus materiali particularum suarum texturâ, sed potissimum, quod hæc archeum seu naturam sedatam confortatam-
que

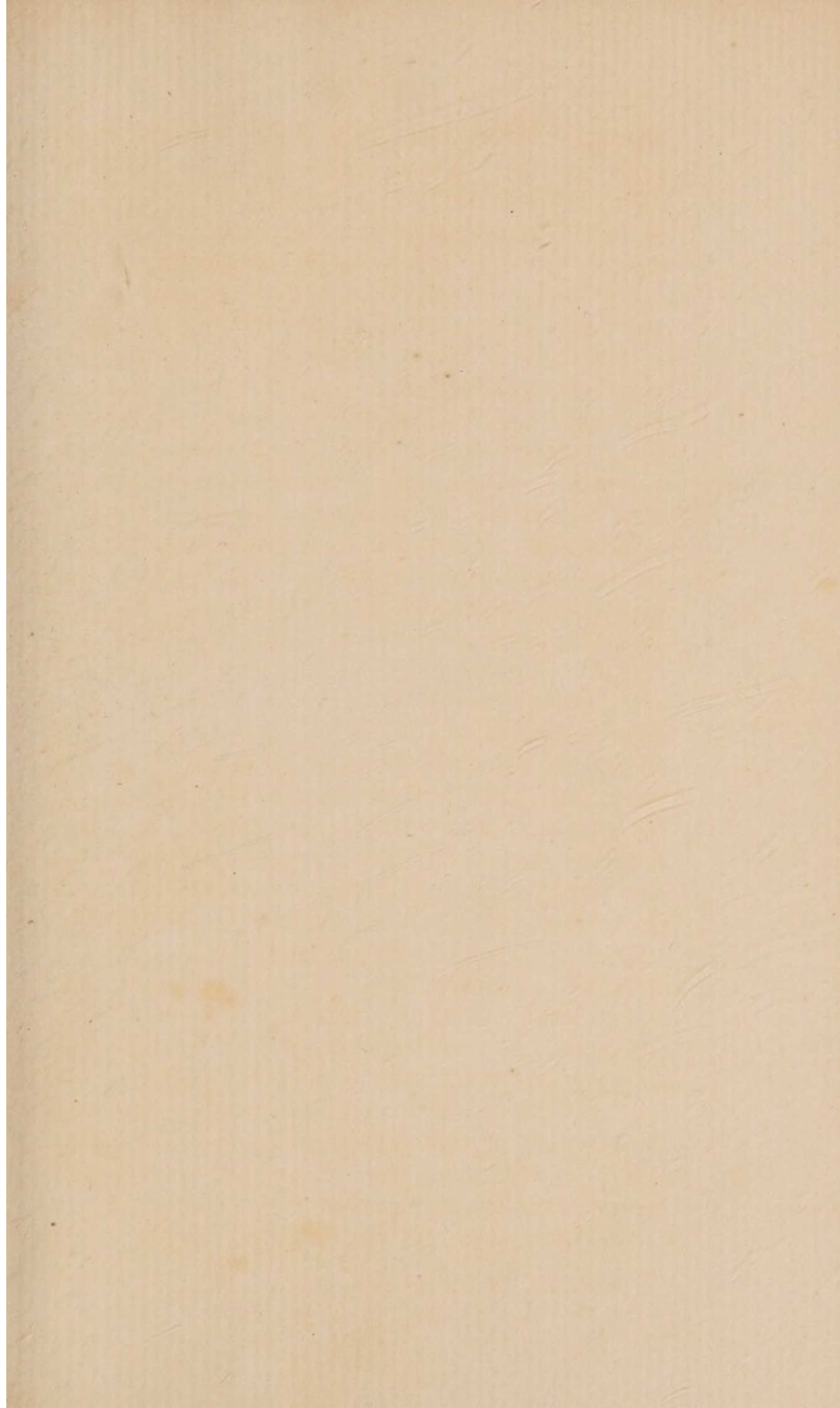
que non rarò sponte sequantur. Nam hoc de tali medicamento promittit l. de febr. c. 17. *Spec-
tanda perturbatio Archei. Et dein quo medio com-
pescatur virus, reducaturque aversio concitataque
confusio Archei. Nam his sedatis cessat mox ipsa
febris, quæque materialiter ibidem peccant facile
à natura domantur atque redeunt directè subacta
hac sic viâ statim febres cedunt ad appulsum ali-
cujus arcani. Residuum autem expulsionis com-
mittitur humeris naturæ, ut sua servetur Hippocrati
dignitas, quòd ipsæ naturæ sint morborum medica-
trices in continuis juxta atque interpolatis febribus.*

Veritatem hujusce postulati *Helmontiani* ante inventionem chinæ chinæ ab ejus adversariis tan-
tùm non pro nugis & ineptiis habiti postliminio
suffcienter probavit ad omnium stuporem febrim
um devictor cortex, cujus prodigiosam vim hu-
manum captum superantem miror non aliquos
simpliciores sub primum ejus in Europam adven-
tum pacto Sathanico adscripsisse. An is *Helmontio*
jam notus fuerit, non ausim dicere. In annum
post millesimum sexcentesium quadragesimum
quartum ejus mors incidit, ante quem jam aliquot
annis innotescere cœperat, videtur tamen omni-
bus istis circumstantiis ad suum Mercurium dia-
phoreticum fixum collimasse. Quamvis in hoc
ceu producto merè artificiali non illa, quæ in cor-
tice, sit vis dotalis placandi archeum, sed tan-
tùm resolutiva & absterfivæ causæ occasionalis,
quâ sublatâ consequenter archeus quoque à moti-
bus inordinatis desistit. Notandum itaque *Hel-
montium* non omnia ista arcani febrifugi requisita
in uno quodam simplici, sed diversis subjectis, ex
iisque fortè composito supponere. Quod in corti-
ce peruviano ceu basi, adjecto sulphure minerali
sedativo, & sale peculiari fixo, cui in tota rerum

natura penetratione, abstersione, & resolutione nil est simile, pariter obtineri poterit. Sic enim corticis vis alstringens mutabitur in aperitivam, & diaphoretico diuretico laxativam; cui si aliquando & pro re nata insons anodynum addideris, obtinebis febrifugum arcani titulo dignum, quod ex triplicis naturæ regni subjectis dextrè conflatum & in unisonum conspirans inter coeteras omnes hactenus in lucem productas compositiones chinatas effulget, sicut inter stellas luna minores. Confer caput V. ubi quid juxta *Helmontium* cortici addendum sit, insinuavimus. Quomodo verò hæc ingredientia præparanda sint, addiscite ex eodem, & conferte meum *Helmontium Ecstaticum* nuper è prælo egressum. Tale compositum ad remedii quasi universalis saltem in curatione febrium, excellentiam proximè accedit, neque aliorum specificorum juxta variorum symptomatum aut morborum complicatorum exigentiam miscellam refugit, vel interponendorum usum excludit. Si *Theriaca febrili Mynsichti* aliquantum correctæ hujus specifici debitam quantitatem addideris, neque medentem neque utentem spe frustrabit. Ita dantur varia alia composita hactenus in praxi famosa, quæ in morbis cum febris complicatis ejusmodi arcani additamento exaltantur, seu præsentiores vires consequentur. Qui autem ex cortice per varias chymicæ operationes spiritum, oleum & sal fixum separant, frustraneis laboribus luduntur, neque enim vel singula, vel invicem remixta ulli febris fugandæ sufficientia deprehenduntur, manifesto argumento ejus dotem febrifugam à peculiari ejus adhuc in compositione partium naturali integri & indivulsi crasi dependere. Unde finio:

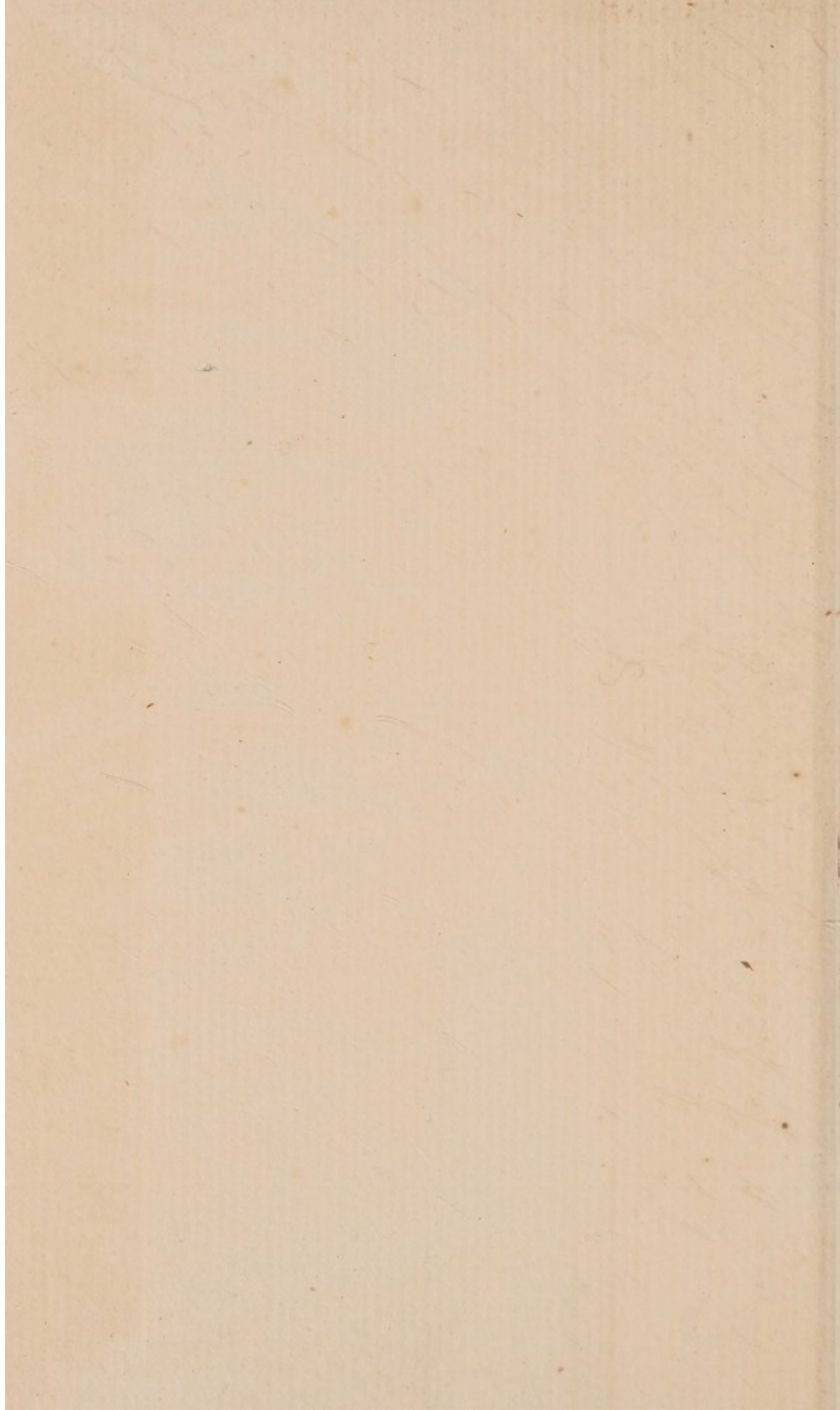
Benedictus sit ter gloriosus rerum Conditor, qui cortici peruano tam mirandam virtutem indidit, quâ tandem medentes ab antiquo artis scandalo liberantur.

41-

